

Vainoamiseen liittyvät lainkonkurrenssikysymykset

Itä-Suomen yliopisto

Oikeustieteiden laitos

Oikeustieteen maisterin tutkielma

14.04.2021

Tekijä: Savanna Janni Mariel Kai-
vola 284995

Ohjaajat: Heikki Kallio ja Matti
Tolvanen

Tiivistelmä

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Tiedekunta Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta		Yksikkö Oikeustieteiden laitos	
Tekijä Savanna Kaivola			
Työn nimi Vainoamiseen liittyvät lainkonkurrenssikysymykset			
Pääaine Rikosoikeus	Työn laji Oikeustieteen maisterin tutkielma	Aika 14.04.2021	Sivuja XVII+110
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkielmassa analysoidaan vainoamisen tunnusmerkistötekijöitä ja vainoamisen suhdetta toisiin rikoksiin. Vainoamisen tekotapoja ovat uhkaaminen, seuraaminen, tarkkaileminen, yhteyden ottaminen ja muu näihin rinnastettava tekotapa. Lisäksi menettelyn tulee olla toistuvaa, tahallista ja oikeudetonta sekä olla omiaan aiheuttamaan uhrissa pelkoa tai ahdistusta. Vainoamisen toteuttava menettely voi täyttää myös toisen rikoksen tunnusmerkistön, jolloin on ratkaistava, tuomitaanko molemmista rikoksista vai ainoastaan toisesta. Tutkielmassa analysoidaan, miten vainoamisen suhde toisiin rikoksiin ratkaistaan. Huomioitava on, että vainoamissäännös sisältää toissijaisuuslausekkeen, jonka mukaan vainoamisesta tuomitaan, jollei teosta ole säädetty yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta.</p> <p>Tutkielmassa käytetään sekä lainopillista että empiiristä tutkimusmetodia. Empiirisenä aineistona käytetään tuomioistuinratkaisuja, joita analysoidaan käyttäen laadullista tutkimusotetta ja sisällönanalyysia. Tutkielmassa tutkimusmenetelmät kietoutuvat toisiinsa siten, että samoissa luvuissa ja kappaleissa käytetään molempia tutkimusmenetelmiä. Koska vainoaminen koostuu useista osateoista ja saattaa kestää pitkänkin aikaa, on vainoamiseen liittyvien lainkonkurrenssikysymysten ratkaiseminen haastavaa. Tutkielman aihe on yhteiskunnallisesti tärkeä, koska kaikissa useamman rikoksen tapauksissa on mahdollista ylittää ankarin yksittäistä rikosta koskeva enimmäisrangaistus.</p> <p>Johtopäätöksenä esitän, että jos vainoamisen toteuttava menettely samalla täyttää kotirauhan rikkomisen, kunnianloukkauksen, lähestymiskiellon rikkomisen, pahoinpitelyn, salakuuntelun- ja salakatselun tai vahingonteon tunnusmerkistön, on toissijaisuuslausekkeesta huolimatta tekijä tuomittava sekä vainoamisesta että toisesta rikoksesta, koska niillä suojellaan eri oikeushyviä. Laittomalla uhkauksella suojellaan samaa oikeushyvää, vapautta, kuin vainoamisella, joten laitton uhkaus syrjäyttää vainoamisen, ja teko tuomitaan ainoastaan laittomana uhkauksena. Viesintärauhan rikkomisen osalta sen toteuttavat tosiseikat ovat siinä määrin samoja kuin vainoamisessa, että teko on tarpeen tuomita ainoastaan vainoamisena. Lainkonkurrenssikysymykset on kuitenkin ratkaistava tapauskohtaisesti.</p>			
Avainsanat Vainoaminen, lainkonkurrenssi, oikeushyvä, suojeluobjekti, suojeluintressi, vapaus, toissijaisuuslauseke			

SISÄLLYS

LÄHTEET	V
LYHENNELUETTELO.....	XVI
TAULUKOT.....	XVII
1 JOHDANTO.....	1
1.1 Vainoamisen kriminalisoiminen.....	1
1.2 Tutkimuskysymykset ja tutkielman rajausta.....	2
1.3 Tutkimusmenetelmät ja tutkimusaineisto.....	3
1.4 Tutkielman yhteiskunnallinen merkitys.....	6
1.5 Tutkielman rakenne.....	8
2 VAINOAMISEN TUNNUSMERKISTÖ	9
2.1 Vainoamisesta yleisesti.....	9
2.2 Uhkaaminen	12
2.3 Seuraaminen.....	18
2.4 Tarkkaileminen.....	24
2.5 Yhteyden ottaminen	29
2.6 Muu rinnastettava tapa	35
2.7 Toistuvuus.....	42
2.8 Oikeudettomuus.....	48
2.9 Abstrakti vaara.....	53
2.10 Tahallisuus.....	59
2.10.1 Olosuhdetahallisuuden ulottuvuus vainoamisessa.....	59
2.10.2 Tahallisuus ja abstrakti vaara.....	61
3 KONKURRENSSI.....	64
3.1 Konkurensista yleisesti.....	64
3.2 Lainkonkurrenssi.....	67
3.2.1 Lainkonkurrenssin määritelmä.....	67
3.2.2 Subordinaatio.....	71
3.2.3 Subsidiariteetti.....	72
3.2.4 Oikeushyvien suojeleintressien punninta.....	75
3.2.5 Vainoamisrikoksella suojelettava oikeushyvä eli suojeleobjekti.....	79

4 KONKURRENSSI VAINOAMISEN JA MUIDEN RIKOSTEN VÄLILLÄ.....	81
4.1 Kotirauhan rikkominen.....	81
4.1.1 Kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistö.....	81
4.1.2 Vainoamisen ja kotirauhan rikkomisen välinen suhde.....	82
4.2 Kunnianloukkaus.....	84
4.2.1 Kunnianloukkauksen tunnusmerkistö.....	84
4.2.2 Vainoamisen ja kunnianloukkauksen välinen suhde.....	87
4.3 Laiton uhkaus.....	88
4.3.1 Laittoman uhkauksen tunnusmerkistö.....	88
4.3.2 Vainoamisen ja laittoman uhkauksen välinen suhde.....	90
4.4 Lähestymiskiellon rikkominen.....	92
4.4.1 Lähestymiskiellon rikkomisen tunnusmerkistö.....	92
4.4.2 Vainoamisen ja lähestymiskiellon rikkomisen välinen suhde.....	92
4.5 Pahoinpitely.....	94
4.5.1 Pahoinpitelyn tunnusmerkistö.....	94
4.5.2 Vainoamisen ja pahoinpitelyn välinen suhde.....	95
4.6 Salakatselu.....	97
4.6.1 Salakatselun tunnusmerkistö.....	97
4.6.2 Vainoamisen ja salakatselun välinen suhde.....	98
4.7 Salakuuntelu.....	98
4.7.1 Salakuuntelun tunnusmerkistö.....	98
4.7.2 Vainoamisen ja salakuuntelun välinen suhde.....	99
4.8 Vahingonteko.....	100
4.8.1 Vahingonteon tunnusmerkistö.....	100
4.8.2 Vainoamisen ja vahingonteon välinen suhde.....	101
4.9 Viestintärauhan rikkominen.....	102
4.9.1 Viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistö.....	102
4.9.2 Vainoamisen ja viestintärauhan rikkomisen välinen suhde.....	102
4.10 Vainoaminen Ruotsin lainsäädännössä.....	104
5 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	106
5.1 Vainoamisen tunnusmerkistötekijät.....	106
5.2 Vainoamisen suhde toisiin rikoksiin.....	109

LIITE 1: Taulukossa 1 esiintyvien tuomioiden diaarinumerot

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

- Aarnio, Aulis, Mitä lainoppi on? Kustannusosakeyhtiö Tammi 1978.
- Aarnio, Aulis, Laintulkinnan teoria: yleisen oikeustieteen oppikirja. WSOY 1989.
- Anttila, Inkeri, Varsinaisesta epärehellisyysrikoksesta. Rl 38 luv. 1 §:n mukaan. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 19 1948.
- Asp, Petter – Ulväng, Magnus – Jareborg, Nils, Kriminalrättens grunder. Iustus Förslag AB 2010.
- Backman, Eero, Rikosoikeuden yleiset opit korkeimmassa oikeudessa vuosina 1980-1986. Toinen osa. Lakimies 5/1989, s. 561–593.
- Backman, Eero, Rikosoikeuden yleiset opit korkeimmassa oikeudessa vuosina 1980-1986. Kolmas osa. Lakimies 1/1990, s. 1–40.
- Björklund, Katja – Häkkänen-Nyholm, Helinä – Sheridan, Lorraine – Roberts, Karl – Tolvanen, Asko, Latent profile approach to duration of stalking. Journal of Forensic Sciences Vol 55 No 4/2010, s. 1008–1014. (Björklund ym. 2010)
- Boucht, Johan – Frände, Dan, Suomen rikosoikeus. Rikosoikeuden yleisten oppien perusteet. Poliisiammattikorkeakoulu 2019.
- Ervasti, Kaijus, Eräitä näkökohtia empiirisen tiedon hyväksikäyttämisestä oikeustieteessä. Lakimies 3/1998, s. 364–388.
- Ervasti, Kaijus, Empiirinen oikeustutkimus, s. 9–15 teoksessa Lindfors, Heidi (toim.), Empiirinen tutkimus oikeustieteessä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 64. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2004.
- Eskola, Jari – Suoranta, Juha, Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 10. painos. Vastapaino 2014.
- Eskola, Jari, Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta, s. 209–231 teoksessa Valli, Raine (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5., uudistettu ja täydennetty painos. PS-kustannus 2018.
- Forsman, Jaakko – Honkasalo, Brynolf, Anteckningar enligt professor Jaakko Forsmans föreläsningar öfver de särskilda brotten enligt strafflagen af den 19 december 1889. 1. afdelningen, Brotten mot individens rättsgebit. Juridiska studentsfakulteten 1946.
- Frände, Dan, Yleinen rikosoikeus. Suom. Markus Wahlberg. Edita Publishing Oy 2005.

- Frände, Dan, ”Rechtsgut” as a Finnish Concept – Some observations. *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab* 1/2012, s. 19–26. (Frände 2012a)
- Frände, Dan, *Yleinen rikosoikeus*. Suom. Markus Wahlberg. 2. uudistettu painos. Edita Publishing Oy 2012. (Frände 2012b)
- Frände, Dan – Wahlberg, Markus, *Kunnianloukkaus*, s. 443 – 460 teoksessa Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus, *Keskeiset rikokset*. 4. laitos. Edita Publishing Oy 2018. (Frände – Wahlberg 2018a)
- Frände, Dan – Wahlberg Markus, *Salakuuntelu ja salakatselu*, s. 397–416 teoksessa Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus, *Keskeiset rikokset*. 4. laitos. Edita Publishing Oy 2018. (Frände – Wahlberg 2018b)
- Frände, Dan – Wahlberg, Markus, *Voimassa oleva RL 24:1*, s. 370–384 teoksessa Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus, *Keskeiset rikokset*. 4. laitos. Edita Publishing Oy 2018. (Frände – Wahlberg 2018c)
- Hassemer, Winfried, *Symbolinen rikosoikeus ja oikeushyvien suojeleminen*. Suom. Kimmo Nuotio. *Oikeus* 1/1989, s. 388–400.
- Honkasalo, Brynolf: *Rangaistusten yhdistämisestä ja yhteenlaskemisesta*. WSOY. Helsinki 1947.
- Honkasalo, Brynolf, *Suomen rikosoikeus: erityinen osa 2*. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1960.
- Hyttinen, Tatu, *Olosuhdetahallisuuden vakioitu alaraja – oikeusturvaa vai korkeimman oikeuden retoriikkaa?* *Defensor Legis* 6/2016, s. 917–933.
- Häkkänen, Helinä: *Vainoaminen*. *Duodecim* 2008:124, s. 751–756.
- Häkkänen-Nyholm, Helinä – Salo, Verna: *Miten vainoamisesta tuomitaan: Oikeuskäytäntö Suomessa vuosina 2015–2016*. *Defensor Legis* N:o 3/2019, s. 296–308.
- Isotalo, Anu, *Epäiltynä entinen poikaystävä – nuoriin naisiin kohdistunut parisuhdeväkivalta pahoinpitelyistä tehdyissä rikosilmoituksissa*. *Oikeus* 3/2020, s. 285–305.
- Jareborg, Nils, *Allmän kriminalrätt*. Uppsala Iustus 2001.
- Kallio, Heikki, *KKO 2014:7 Rahankeräysrikos pyramidipelin muodossa*, teoksessa Timonen, Pekka (toim.), *KKO:n ratkaisut kommentein 2014:I*. Alma Talent Fokus -palvelu.

- Kallio, Heikki, Rangaistava menettely ja rikosvastuu kolmannen maan kansalaisen luvattomaan työntekoon liittyvissä rikoksissa. Publications of the University of Eastern Finland 2015.
- Kallio, Heikki, KKO 2017:57 Pakottamisrikoksen ja ryöstöön yllytyksen suhde, teoksessa Timonen, Pekka (toim.), KKO:n ratkaisut kommentein 2017:II. Alma Talent Fokus -palvelu.
- Kallio, Heikki, Toissijaisuuslausekkeet rikoslaissa. Defensor Legis 1/2018, s. 19–36.
- Kallio, Heikki, KKO 2019:31 Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, teoksessa Timonen, Pekka (toim.), KKO:n ratkaisut kommentein 2019:I. Alma Talent Fokus -palvelu.
- Keinänen, Anssi –Väätänen, Ulla, Empiirinen oikeustutkimus – mitä ja milloin?, s. 246–271 teoksessa Miettinen, Tarmo (toim.), Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edilex Kirjat 16.2.2016. [www.edilex.fi/kirjat/16170]
- Kiiski, Kimmo Ilmari, KKO 2006:24 Liikennerikos ja sotilasrikos, lainkonkurrenssi, teoksessa Timonen, Pekka (toim.): KKO:n ratkaisut kommentein 2006:I. Alma Talent Fokus -palvelu.
- Kinnunen, Essi, Dopingrikos urheilun ja rikosoikeuden leikkauspisteessä. Suomalainen lakimiesyhdistys 2012.
- Kiviniemi, Kari, Laadullinen tutkimus prosessina, s. 73–87 teoksessa Valli, Raine (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5., uudistettu ja täydennetty painos. PS-kustannus 2018.
- Koponen, Pekka, Ongelmallinen olosuhdetahallisuus meillä ja Yhdysvalloissa – Ovatko systematiikka ja yhdenvertaisuus ylläpidettävissä? Defensor Legis 1/2007, s. 37–53.
- Koponen, Pekka, Yksi vai useita rikoksia - rikosten yhtymisestä. Defensor Legis 4/2015, s. 609–625.
- Korkea-aho, Emilia, Empiirisen oikeustutkimuksen käytäntö, s. 81–90 teoksessa Lindfors, Heidi (toim.), Empiirinen tutkimus oikeustieteessä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 64. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2004.
- Korkka-Knuts, Heli – Helenius, Dan – Frände, Dan, Yleinen rikosoikeus. Edita 2020.
- Koskinen, Pekka: Yksitekoisesta rikosten yhtymisestä erityisesti silmällä pitäen ideaali- ja reaalikonkurrenssin erottelua. Rikosoikeudellinen tutkimus. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja N:o 105. Helsinki 1973.

- Koskinen, Pekka, Kaksi ratkaisua vaaran aiheuttamisesta. Näkökohtia toissijaisuuslausekkeista ja rikosten yksiköimisestä. *Lakimies* 8/1978, s. 780–807.
- Koskinen, Pekka, Rikosoikeuden yleiset opit ja rikosvastuun perusteet, s. 159–195 teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka, Rikosoikeus. Sanoma pro 2013.
- Kukkonen, Reima, Velallisen rikokset ja rikoskonkurrensi osa II analyysi velallisen epärehellisyyden ja velallisen petoksen tunnusmerkistöistä rikoskonkurrenssin näkökulmasta. *Defensor Legis* 1/2015, s. 19–37.
- Laakso, Seppo, Lainopin teoreettiset lähtökohdat. Tampereen Yliopistopaino Oy 2012.
- Lahti, Raimo, Lainkonkurrenssista. *Lakimies* 6/1968, s. 709–737.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Rikosten seuraamukset. WS Bookwell Oy 2000.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskeva uudistus I. *Lakimies* 5/2003, s. 751–788.
- Lappi-Seppälä, Pahoinpitelyrikokset, s. 504–518 teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka, Rikosoikeus. Sanoma pro 2013.
- Leijonhufvud, Madeleine – Wennberg, Suzanne, *Straffansvar*. 8. painos. Norstedts Juridik AB 2009.
- Lernestedt, *Kriminalisering: Problem och principer*. Uppsala Iustus 2003.
- Livson, Mikael, Näennäinen rikoskonkurrensi. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu ja B-sarja 1954.
- Löfmarck, Madeleine, *Straffrättens konkurrensproblem – En undersökning av förhållandet mellan straffbud*. P. A Norstedt & Söners förlag 1974.
- Majanen, Martti, Rikoskonkurrenssioppi, s. 100–107 teoksessa Lahti, Raimo (toim.), Rikosoikeuden muutos 1960-luvulta 2010-luvulle. Pekka Koskisen (1943-2011) muistojulkaisu. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut 2013.
- Matikkala, Jussi, Tahallisuudesta rikosoikeudessa. Suomalainen lakimiesyhdistys 2005.
- Matikkala, Jussi, Monimuotoinen tahallisuus. *Lakimies* 1/2006, s. 83–86.
- Matikkala, Jussi, Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, s. 203–301 teoksessa Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus, *Keskeiset rikokset*. 4. laitos. Edita Publishing Oy 2018. (Matikkala 2018a)

- Matikkala, Jussi, Vapauteen kohdistuvista rikoksista, s. 493–496 teoksessa Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus, Keskeiset rikokset. 4. laitos. Edita Publishing Oy 2018. (Matikkala 2018b)
- Melander, Sakari, Kriminalisointiteoria: Rangaistavaksi säätämisen oikeudelliset rajoitukset. Suomalainen lakimiesyhdistys 2008.
- Melander, Sakari, Rikosoikeus 2010-luvulla. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2010.
- Melander, Sakari, Rikosoikeuden peruskysymyksiä. Unigrafia Oy 2015.
- Meloy, J. Reid, The Psychology of Stalking, s. 1–23 teoksessa Meloy J. Reid (toim.) The Psychology of Stalking: Clinical and Forensic Perspectives. Academic Press 1998.
- Mäenpää, Pia, Vainoamisen ensimmäiset vuodet kriminalisoituna tekona Suomessa – Oikeuskäytännön valossa, s. 58–79 teoksessa Laitinen, Merja – Kinnunen, Jaana – Hannus, Riitta (toim.), Varjosta valoon: Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrien selviytymisen tukeminen. Ensi- ja turvakotien liitto 2017.
- Neuvonen, Riku, Uudistettu yksityiselämän ja kunniansuoja Suomessa. Defensor Legis 5/2015, s. 864–882.
- Niemi, Johanna, Koti - vaarallisin paikka vai rauhan tyyssija? Lakimies 7-8/2010, 1249–1265.
- Niemi, Johanna – Majlander, Sini, ”Ja...minä jäin henkiin” – lähestymiskielto ja suojelutarcoitus. Lakimies 6/2017, s. 747–766.
- Nieminen, Minttu – Kallio, Heikki – Tolvanen, Matti, Seksuaalinen ahdistelu – Itsemääräämisoikeus ja tahallisuus. Defensor Legis 2/2020, s. 149–167.
- Nikupeteri, Anna, Vainottuna. Lapin yliopisto 2016.
- Nikupeteri, Anna – Laitinen, Merja, Vaino väkivaltana ja yhteiskunnallisammattillisena kysymyksenä, s. 19–41 teoksessa Laitinen, Merja – Kinnunen, Jaana – Hannus, Riitta (toim.), Varjosta valoon: Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrien selviytymisen tukeminen. Ensi- ja turvakotien liitto 2017.
- Nikupeteri, Anna – Lappi, Carita – Lohiniva-Kerkelä, Mirva – Kauppi, Arto – Laitinen, Merja, Potentiaalisesti tappava parisuhde? Erotilanteen uhkaavuus ja uhrien suojaamisen edellytykset sukupuolistuneen väkivallan viitekehyksessä. Oikeus 3/2017, s. 290–309. (Nikupeteri ym. 2017)
- Nuotio, Kimmo, Perusoikeuksien merkityksestä rikosoikeudessa, s. 137–164 teoksessa Länssineva, Pekka – Viljanen, Veli-Pekka (toim.), Perusoikeuspuheenvuoroja. Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. Turku 1998.

- Nuutila, Ari-Matti, Rikoslain yleinen osa. Lakimiesliiton kustannus 1997.
- Nuutila, Ari-Matti – Majanen, Martti, RL 24: Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisrikkokset, s. 633–680 teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka, Rikosoikeus. Sanoma pro 2013. (Nuutila – Majanen 2013a)
- Nuutila, Ari-Matti – Majanen, Martti, RL 25: Vapauteen kohdistuvat rikokset, s. 680–706 teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka, Rikosoikeus. Sanoma pro 2013. (Nuutila – Majanen 2013b)
- Piippo, Jenna – Kotiranta, Kai, Arvopaperimarkkinoita koskevan tiedottamisrikkoksen ja markkinoiden manipuloinnin konkurrenssiongelman. Defensor Legis 3/2020, s. 384–400.
- Pirjatanniemi, Elina, Ympäristörikkokset. Lakimiesliiton kustannus 2001.
- Ratamäki, Outi – Tolvanen, Matti, Metsästys ja pyynti: Rikosoikeudellinen tulkinta ja rikoskonkurrenssi. Defensor Legis 2/2018, s. 167–182.
- Rikosoikeuskomitean mietintö: Straffrättskommitténs betänkande. Oikeusministeriö 1976.
- Sajama, Seppo, Argumentaatio oikeustieteellisessä tutkimuksessa, s. 24–50 teoksessa Mietinen, Tarmo (toim.), Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edilex Kirjat 16.2.2016. [www.edilex.fi/kirjat/16170]
- Salokangas, Noora, Problemaattinen tahallisuuden käsite rikoslain vainoamisrikosta koskevassa rikossäännöksessä (RL 25:7a §) ja lain esitöissä. Edilex 15.3.2016 [http://www.edilex.fi/lakikirjasto/16283]
- Sandberg, Robert, Rikosten yksiköinti erityisesti vainoamis-, rattijuopumus- sekä petosrikkoksissa – yksiköinnin merkitys ja yksiköintiratkaisut käytännössä. Helsingin yliopisto 2020.
- Schell, Berdanette H. – Lanteigne, Nellie M, Stalking, Harassment, and Murder in the Workplace: Guidelines for Protection and Prevention. Praeger Publisher 2000.
- Sheridan, Lorraine P. – Blaauw, Eric – Davies, Graham M., Stalking: Knowns and Unknowns. Trauma, Violence & Abuse Vol 4, No 2/2003 s. 148–162.
- Silvennoinen, Elisa – Tolvanen, Matti, Vainoaminen rangaistavaksi – loittoneeko vaino, riita? Defensor Legis 5/2014, s. 752–763.

- Spitzberg, Brian H., The Tactical Topography of Stalking Victimization and Management. *Trauma, Violence & Abuse* Vol 2, No 4/2002, s. 261–288.
- Spitzberg, Brian H. – Cupach, William R., The state of the art of stalking: Taking stock of the emerging literature. *Aggression and Violent Behavior* 12/2007, s. 64–86.
- Spitzberg, Brian H. – Cupach William R., *The Dark Side of Relationship Pursuit: From Attraction to Obsession and Stalking*. 2nd Edition. New York 2014.
- Tapani, Jussi, Mistä puhumme, kun puhumme olosuhdetahallisuudesta?, s. 283–301 teoksessa Nuutila, Ari-Matti – Pirjatanniemi, Elina (toim.), *Rikos, rangaistus ja prosessi. Juhlajulkaisu Eero Backman 1945 – 14/5 – 2005*. Turun yliopisto 2005.
- Tapani, Jussi, Tuomari ja rikosoikeuden yleiset opit. *Jurisprudentia* 2006/XXXIX, s. 295–397.
- Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti, KKO 2006:37 ja rikosoikeuden yleisten oppien ihmemaa. *Lakimies* 5/2006, s. 838–873.
- Tapani, Jussi, Rikosten yksiköinti – marginaalista ytimeen?, s. 221–239 teoksessa Hyttinen, Tatu, *Rikoksesta rangaistukseen: Juhlajulkaisu Pekka Viljanen 1952-26*. Turun yliopisto 2012.
- Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Hyttinen, Tatu, *Rikosoikeuden yleinen osa, Vastuuoppi*. 3. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2019.
- Toivonen, Timo, *Empiirinen sosiaalitutkimus: filosofia ja metodologia*. Werner Söderström Oyj 1999.
- Tolvanen, Matti, *Tieliikenneirikokset ja kriminaalipolitiikka*. Lakimiesliiton kustannus 1999.
- Tolvanen, Matti, KKO 2010:52 Seksuaalirikosten yhtyminen, teoksessa Timonen, Pekka (toim.), *KKO:n ratkaisut kommentein 2010:II*. Alma Talent Fokus -palvelu.
- Tolvanen, Matti, KKO 2014:41 Kuolemantuottamus ja uhrin myötävaikutus, teoksessa Timonen, Pekka (toim.), *KKO:n ratkaisut kommentein 2014:I*. Alma Talent Fokus -palvelu.
- Tolvanen, Matti, Rikosoikeus ja rikollisuuden tutkimus, s. 272–293 teoksessa Miettinen, Tarmo (toim.), *Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta*. Edilex Kirjat 16.2.2016. [<https://www.edilex.fi/kirjat/16170.pdf>]
- Tolvanen, Matti, KKO 2020:30 Vainoaminen kunniaa loukkaamalla?, teoksessa Timonen, Pekka (toim.), *KKO:n ratkaisut kommentein 2020:I*. Alma Talent Fokus -palvelu.
- Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli, *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi 2018.

- Törnqvist, Laura, Vainoaminen oikeuskäytännössä, s. 443–470 teoksessa Helsingin hovioikeuden julkaisuja – Kirjoituksia modernista rikosoikeudesta. Grano Oy 2017.
- Ulväng, Magnus, Brottslighetskonkurrens – Om relationer mellan regler och fall. Uppsala Iustus 2013.
- Viljanen, Pekka, Vahingontekorikokset, s. 537–563 teoksessa Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus, Keskeiset rikokset. 4. laitos. Edita Publishing Oy 2018.
- Virolainen, Jyrki – Martikainen, Petri, Tuomion perustelevminen. Alma Talent Oy 2010.
- Virolainen Jyrki – Pölönen, Pasi, Rikosprosessin perusteet. Rikosprosessioikeus I. WSOY Lakitieto 2003.

VIRALLISLÄHTEET

- CETS 210, Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence.
- HE 68/1966 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten rankaisemista koskevan lainsäädännön uudistamisesta.
- HE 66/1988 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.
- HE 40/1990 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistamisesta.
- HE 94/1993 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.
- HE 6/1997 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi.
- HE 41/1998 vp, Hallituksen eduskunnalle laiksi lähestymiskiellosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 184/1999 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi.
- HE 44/2002 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.
- HE 141/2012 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle eräiden törkeiden rikosten valmistelun kriminalisoimista koskevaksi lainsäädännöksi.

XIII

HE 19/2013 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta.

HE 216/2013 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta.

LaVM 28/2002 vp, Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (HE 44/2002 vp) rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

LaVM 11/2013 vp, Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (HE 19/2013 vp) laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta.

Oikeusministeriö, Sananvapausrikokset, vainoaminen ja viestintärauhan rikkominen, Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 49/2012. (Oikeusministeriö 2012)

PeVL 16/2013 vp, Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä (HE 19/2013 vp) laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta.

Prop. 2010/11:45, Regeringens proposition: Förbättrat skydd mot stalkning.

SOU 2008:81, Statens Offentliga Utredningar: Stalkning – ett allvarligt brott.

INTERNETLÄHTEET

Edilex. Uutiset [<https://www-edilex-fi.ezproxy.uef.fi:2443/uutiset/67905?allWords=pre-paid&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearch-Key=1101393>] (2.3.2021)

OIKEUSTAPAUKSET

Korkein oikeus

KKO 2006:37

KKO 2006:64

KKO 2006:76

KKO 2009:73

KKO 2010:52

KKO 2013:17

KKO 2014:7

KKO 2014:41

KKO 2015:66

KKO 2017:57

KKO 2019:31

KKO 2020:30

KKO 2021:7

Hovioikeudet

Helsingin HO 5.12.2017 t. 150954

Turun HO 29.11.2018 t. 152819

Käräjäoikeudet

Helsingin KäO 1.10.2018 t. 18/7541

Helsingin KäO 24.10.2018 t. 18/4188

Helsingin KäO 20.02.2019 t. 18/6984

Helsingin KäO 22.03.2019 t. 18/8057

Helsingin KäO 04.09.2019 t. 18/11178

Helsingin KäO 05.11.2019 t. 18/10359 (ei lainvoimainen)

Kainuun KäO 22.03.2018 t. 18/139

Kainuun KäO 21.06.2018 t. 18/114

Kainuun KäO 12.04.2019 t. 19/118

Kainuun KäO 30.07.2019 t. 19/150

Kanta-Hämeen KäO 01.11.2018 t. 18/847

Kanta-Hämeen KäO 12.12.2018 t. 18/891

Kemi-Tornion KäO 25.10.2018 t. 18/193

Lapin KäO 18.07.2019 t. 18/1077

Lapin KäO 20.02.2019 t. 19/39 (ei lainvoimainen)

Oulun KäO 30.05.2018 t. 18/53

Oulun KäO 04.12.2018 t. 18/1576

Oulun KäO 12.03.2019 t. 18/2867

Oulun KäO 03.06.2019 t. 19/814

Oulun KäO 19.06.2019 t. 19/1467

Oulun KäO 16.12.2019 t. 19/1450 (ei lainvoimainen)

Pohjois-Karjalan KäO 02.10.2018 t. 17/1119

Pohjois-Karjalan KäO 22.08.2019 t. 19/577

Pohjois-Karjalan KäO 27.11.2019 t. 19/1038 (ei lainvoimainen)

Varsinais-Suomen KäO 21.08.2018 t. 18/583

Varsinais-Suomen KäO 04.10.2018 t. 18/2406

Varsinais-Suomen KäO 07.11.2018 t. 18/2854 (ei lainvoimainen)

Varsinais-Suomen KäO 13.03.2019 t. 18/5637

Varsinais-Suomen KäO 02.05.2019 t. 18/4889

Ylivieska-Raahen KäO 27.09.2018 t. 18/73

LYHENNELUETTELO

BrB	Brottsbalken
CETS	Council of Europe Treaty Series
HE	hallituksen esitys
HO	hovioikeus
Istanbulin sopimus	yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta SopS 53/2015
KKO	korkein oikeus
KäO	käräjäoikeus
LaVM	Lakivaliokunnan mietintö
Prop	Regeringens proposition
RL	rikoslaki
SopS	Suomen säädöskokoelman sopimussarja
SOU	Statens Offentliga Utredningar
vp	valtiopäivät

TAULUKOT

Taulukko 1. Vainoamisen tekotavat analysoimissani syyksi lukevissa tuomioissa

1 JOHDANTO

1.1 Vainoamisen kriminalisoiminen

Vainoamisen on sanottu olevan vanha teko, mutta uusi rikos.¹ Vaikka vainoamisen kriminalisoivat lait säädettiin Yhdysvalloissa jo 1990-luvulla, ei ole vielä kukaan täyttä yksimieliisyyttä siitä, millainen käyttäytyminen kuuluu vainoamiseen, paljonko osatekoja tulee olla tai kauanko vainoamisen tulee kestää.² Kaliforniassa vuonna 1990 säädetyin lain mukaan vaino on toistuvaa tarkoituksenmukaista ja pahantahtoista seuraamista sekä häirintää, joka uhkaa uhrin turvallisuutta.³ Kymmenen vuoden kuluessa vainoamista koskevan lain säätämisestä Kaliforniassa, kaikissa Yhdysvaltojen osavaltioissa ja lukuisissa muissa maissa ympäri maailmaa säädettiin samanlainen lainsäädäntö.⁴ Euroopassa vainon vastainen laki säädettiin ensimmäisenä Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuonna 1997. Poikkeuksen muodosti Tanska, jossa oli jo vuonna 1933 säännös vainosta.⁵

Suomessa vainoamisen kriminalisoiva laki tuli voimaan 1.1.2014. Tätä ennen vainoamistyyppiseen käyttäytymiseen saatettiin soveltaa muun muassa laitonta uhkausta, kotirauhan rikkomista ja kunnianloukkausta koskevia säännöksiä. Lyhytkestoisia tekoja tarkoittavat rangaistussäännökset eivät kuitenkaan tavoittaneet vainoamisen luonnetta usein pidempään jatkuvana käyttäytymisenä.⁶ Ennen vainoamisen kriminalisointia Suomessa, tärkeä ja keskeinen oikeudellinen keino suojata uhria epätoivotuilta yhteydenotoilta ja lähestymisiltä oli lähestymiskieltoa koskeva laki (898/1998)⁷. Vainon uhrin turvallisuuden takaaminen lähestymiskiellolla ei ollut kuitenkaan riittävä⁸, ja vainoamisen kriminalisoinnilla haluttiin tehostaa yhteiskunnan reagointia vainoamiskäyttäytymistä vastaan ja parantaa tällaisen käyttäytymisen uhriksi joutuvien henkilöiden asemaa.⁹

---

¹ Meloy 1998, s. 4.

² Sheridan 2003, s. 149–150.

³ California Penal Code §646.9.

⁴ Spizberg – Cupach 2007, s. 65.

⁵ Nikupeteri 2016, s. 43. Straffelov §265 kumottiin lailla vuonna 2012. Tanskan vanha vainoa koskeva säännös saattoi soveltua muuhunkin häirintäkäyttäytymiseen, kuten sellaiseen viestintärauhan rikkomiseen, joka ei luonteeltaan ole varsinaisesti vainoamista. HE 19/2013 vp, s. 13.

⁶ Matikkala 2018b, s. 493.

⁷ Niemi 2010 s. 1256.

⁸ Lähestymiskiellon noudattamisessa ja sen toteutumisessa vastuu on sekä uhrilla että tekijällä. Nikupeteri 2016, s. 45.

⁹ HE 19/2013 vp, s. 32.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (CETS 210, SopS 53/2013, jäljempänä Istanbulin sopimus) 34 artikla edellyttää sopimusmaita toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntö- ja muut toimet varmistaakseen, että toiseen henkilöön kohdistuva tahallinen ja toistuva käyttäytyminen, joka saa tämän henkilön pelkäämään turvallisuutensa vaarantumista, kriminalisoidaan. Suomi allekirjoitti sopimuksen vuonna 2011.¹⁰ Vainoamisen kriminalisoinnille oli osoitettavissa yksityiselämän suojaan ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen sekä perusoikeuksien turvaamisvelvollisuuteen liittyvät perusteet.¹¹ Yleissopimuksen ja kotimaisten syiden vuoksi Suomessa säädettiin vainoamista koskeva rangaistussäännös.¹²

1.2 Tutkimuskysymykset ja tutkielman rajaus

Tutkielman aiheena on vainoamiseen liittyvät lainkonkurrenssikysymykset eräiden rikosnimikkeiden osalta. Tutkielman tarkoituksena on analysoida, muodostuuko lainkonkurrenssia koskeva ongelma vainoamisen ja tiettyjen rikosnimikkeiden välille ja kuinka ne ratkaistaan. Rajaan tutkielman ulkopuolelle rikoskonkurrenssin rikosten yksiköimisen osalta eli sen, milloin vainoamista koskevaa rangaistussäännöstä voitaisiin soveltaa useamman kuin yhden kerran¹³.

Tutkimuskysymyksiä ovat 1) *millainen menettely täyttää rikoslain 25 luvun 7 a §:ssä säädetyn vainoamisrikoksen tunnusmerkistön* ja 2) *mistä henkilö on tuomittava, jos vainoamisen tunnusmerkistön täyttävä menettely samalla toteuttaa toisen rikoksen tunnusmerkistön*. Näihin kysymyksiin vastataan lainopillisella menetelmällä. Empiirisellä menetelmällä analysoidaan kysymystä *miten tuomioistuimet ovat tulkinneet vainoamissäännöstä ja siihen liittyvää lainkonkurrenssioppia*. Tutkielmassa käsitelen kysymyksiä suhteessa vainoamiseen seuraavien rikosnimikkeiden osalta:

- kotirauhan rikkominen (RL 24:1)
- kunnianloukkaus (RL 24:9)
- laiton uhkaus [RL 25:7 (578/1995)]
- lähestymiskiellon rikkominen [RL 16:9a (902/1998)]
- pahoinpitely [RL 21:5 (578/1995)]

¹⁰ Törnqvist 2017, s. 443; Matikkala 2018b, s. 493.

¹¹ PeVL 16/2013 vp, s. 4.

¹² Matikkala 2018b, s. 493.

¹³ Rikosten yksiköimisestä ks. esim. Frände 2012b, s. 280 ja Koponen 2015.

- salakuuntelu [RL 24:5 (531/2000)]
- salakatselu (RL 24:6)
- vahingonteko [RL 35:1 (769/1990)] ja
- viestintärauhan rikkominen (RL 24:1a).

Muut rikosnimikkeet rajautuvat tutkielman ulkopuolelle. Rikosnimikkeenä vainoaminen on melko uusi rikoslainsäädännössä, joten vainoamisesta ja sen oikeuskäytännöstä Suomessa on vain vähän tietoa.¹⁴ Yhteiskuntatieteiden puolella esimerkiksi *Nikupeteri* on kirjoittanut vainoamisesta akateemisen väitöskirjan, jonka näkökulma on sosiaalitieteellinen.¹⁵ Tutkielmani rajaus on rikosoikeudellinen, vaikka käytänkin lähteenä joitakin sosiaalitieteellisiä ja psykologisia aineistoja. Tutkielman tarkoituksena on muodostaa tulkintasuosituksia siitä, miten vainoamisrikkoksen tunnusmerkistötekijöitä olisi arvioitava ja kuinka vainoamiseen liittyvät lainkonkurrenssiongelmat tulisi ratkaista.

1.3 Tutkimusmenetelmät ja tutkimusaineisto

Tutkielman tutkimusmenetelminä käytetään lainopillista eli oikeusdogmaattista tutkimusotetta sekä empiiristä tutkimusmenetelmää.¹⁶ Lainoppi on oikeustieteen osa-alue, joka määrittää voimassa olevan oikeuden sisältöä jäsentämällä ja tulkitsamalla oikeuslähteitä.¹⁷ Normatiivisen rikosoikeuden tutkimuksen eli rikoslainopin tehtävänä on tulkita ja systematisoida rikosoikeudellisia säännöksiä sekä analysoida ja muodostaa oikeuskäytännön perusteella systemaattinen käsitys voimassa olevasta oikeudesta.¹⁸ Systematisointi on epäjärjestyksessä olevan aineiston järjestämistä järkevään järjestykseen. Lainopillista tutkimusta tekevän harjoittama systematisointi on hajanaisen ja redundantin informaation pakkaamista selviin ja helposti käsiteltäviin paketteihin.¹⁹ Lainopissa tapahtuvan systematisoinnin päätehtävä voidaan nähdä siinä, että se järjestää edelleen lain säännöksissä ilmaisunsa saanutta järjestelmää sitomalla yhteen käsitteitä tavalla, jota laki ei sinänsä tunne. Lainopillinen systematisointi on eräänlaista lainlaatijan systematisointityön jatkamista.²⁰

¹⁴ Häkkänen-Nyholm – Salo 2019, s. 298.

¹⁵ Nikupeteri 2016 s. 5.

¹⁶ Samassa tutkimuksessa voidaan käyttää yhtä aikaa hyväksi sekä lainopin metodia että empiiristä lähestymistapaa. Ervasti 2004, s. 12.

¹⁷ Aarnio 1989, s. 48; Keinänen – Väättänen 2016, s. 252.

¹⁸ Tolvanen 2016, s. 275–276.

¹⁹ Sajama 2016, s. 40.

²⁰ Aarnio 1978, s. 76; Aarnio 1989, s. 291.

Empiirinen tutkimus on ensikäsitteellisesti hankittua tietoa tutkittavan ilmiön toteutumisesta käytännössä.²¹ Empiirisen oikeustutkimuksen kohteena on oikeudellinen ilmiö, kuten oikeudellisten toimijoiden päätöksenteko, ja siinä käytetään empiirisen tutkimuksen metodeja kokeemusperäisen tiedon hankintaan, analysointiin ja päätelmien tekemiseen. Empiiristen menetelmien avulla voidaan esimerkiksi kuvaila vallitsevaa oikeudellista tilaa ja sen yhteiskunnallista merkitystä sekä kuvata oikeuskäytäntöä.²² Tällä tarkoitetaan sitä, että empiirisellä oikeustutkimuksella voidaan selvittää, miten lainsäädäntö toteutuu käytännössä tai millaisia ratkaisuja tuomioistuimet tekevät.²³ Normatiivisen eli lainopillisen tutkimuksen ja empiirisen tutkimuksen raja ei ole täsmällinen. Tuomioita voidaan tutkia myös lainopillisella menetelmällä sen selvittämiseksi, miten lakia on tulkittu ja sovellettu, ja mikä on näin ollen voimassa olevan oikeuden sisältö.²⁴

Tässä tutkielmassa empiirinen tutkimus toteutetaan laadullisella menetelmällä²⁵. Karkeimmillaan ”laadullinen” ymmärretään yksinkertaisesti aineiston muodon kuvaukseksi. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein varsin pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti.²⁶ Laadullisen tutkimuksen aineisto voi muodostua myös valmiista dokumenteista, kuten tuomioistuinten ratkaisuksista. Tutkimusaineisto valitaan harkinnanvaraisesti, eikä tutkimuksessa ole tavoitteena saada yleistettävää tietoa samassa merkityksessä kuin määrällisessä tutkimuksessa. Laadullinen tutkimus auttaa ymmärtämään ja selittämään tutkimuskohdetta.²⁷ Laadullisen tutkimuksen määräävin piirre on se, että sillä pyritään saamaan ensikäden käsitys ilmiöstä, minkä jälkeen esitetään tämän ymmärretty käsitys muille.²⁸ Tutkielmassani pyrin analysoimaan, mikä on tuomioistuinten käsitys vainoamisen tunnusmerkistön mukaisuudesta ja siihen liittyvistä lainkonkurrenssikysymyksistä.

Tutkimuksen empiirisenä analyysimenetelmänä käytetään sisällönanalyysia, jolla tarkoitetaan pyrkimystä kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti.²⁹ Aineistosta ei nouse esiin

²¹ Korkea-aho 2004, s. 86; Laakso 2012, s. 448–450.

²² Keinänen – Väättänen 2016, s. 249 ja 251.

²³ Ervasti 1998, s. 382–383.

²⁴ Tolvanen 2016, s. 281.

²⁵ Empiirisen tutkimuksen jakaminen laadulliseen ja määrälliseen tutkimusotteeseen. Ks. esim. Keinänen – Väättänen 2016, s. 254.

²⁶ Eskola – Suoranta 2014, s. 13 ja 15.

²⁷ Keinänen – Väättänen 2016, s. 260–261.

²⁸ Korkea-aho 2004, s. 84.

²⁹ Toivonen 1999, s. 125; Tuomi – Sarajärvi 2018, s. 119.

tuloksia tutkijalle, vaan tutkijan on työstettävä aineistosta analyysinsä ja tulkintansa.³⁰ Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä.³¹ Menetelmän tavoitteena on vertailla laadullista aineistoa ja tehdä siitä sisäisesti kestäviä selkeitä yleistyksiä. Sisällönanalyysin lisäksi tutkielmassa teemoitellaan tutkimusaineistoa, mikä tarkoittaa sitä, että aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Näin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa. Teemoittelu vaatii onnistuakseen teorian ja empirian vuorovaikutusta, joka tutkimustekstissä näkyy niiden lomittumisena toisiinsa.³² Teemoittelu näkyy tutkielmassa tuomioiden analyysinä ja vertailuna vainoamisen tunnusmerkistötekijöiden sekä lainkonkurrenssin osalta.

Erilaisia tutkimusotteita yhdistämällä voidaan saada oikeudellisesta ilmiöstä monipuolisempi ja täydellisempi käsitys. Yhden tutkimusotteen ja menetelmän käyttäminen ei siis sulje pois toista, vaan tutkimusotteita voidaan käyttää myös rinnakkain. Kun samassa tutkimuksessa käytetään erilaisia tutkimusmenetelmiä, on kyse metodisesta triangulaatiosta. Oikeustieteellisessä tutkimuksessa lainsäädäntö voi toimia teorian kaltaisesti. Kvalitatiivinen tutkimus tarvitsee teoriaa, sillä laadullisessa tutkimuksessa tarvitaan jokin taustateoria, jota vasten aineistoa tarkastellaan.³³

Tutkija tarvitsee aineistonsa tulkinnassa avukseen teorioita, jotka auttavat häntä ymmärtämään, mitä hän on aineistostaan etsimässä. Silloin, kun tutkimusaineiston analyysin apuna käytetään teoriaa ja tutkimuksen raportointi on teorian ja empirian vuoropuhelua, ei tulosten esittäminen jää ainoastaan kuvailevalle tasolle.³⁴ Tässä tutkielmassa yhdistyvät lainopillinen ja empiirinen tutkimus siten, että tutkielmassa pyrin systematisoimaan voimassa olevaa oikeutta, mutta myös analysoimaan tuomioistuinten antamia tuomioita. Hyödynnän oikeuskäytäntöä sekä oikeuslähteenä että empiirisenä aineistona.

Vainoamisesta ei muutamaa tuomiota lukuun ottamatta ole korkeimman oikeuden antamia ratkaisuja tai julkaistuja hovioikeuksien tuomioita, minkä vuoksi käytän tutkielmassani

³⁰ Eskola 2018, s. 210; Kiviniemi 2018, s. 73.

³¹ Tuomi – Sarajärvi 2018, s. 127.

³² Eskola – Suoranta 2014, s. 175–176 ja 187. Ks. myös Tuomi – Sarajärvi 2018, s. 122.

³³ Eskola – Suoranta 2014, s. 69; Keinänen – Väättänen 2016, s. 263–264; Tuomi – Sarajärvi 2018, s. 25 ja 168.

³⁴ Keinänen – Väättänen 2016, s. 265–266.

niiden lisäksi käräjäoikeuksien³⁵ 30:a tuomiota vuosilta 2018-2019. Ratkaisujen diaarinumerot on haettu syyttäjälaitoksen Bo Bi -tietokannasta tarkennetulla haulilla hakusanalla ”vainoaminen” ja rajattu haku koskemaan niitä tuomioita, jotka käräjäoikeudet ovat antaneet vuosina 2018-2019. Tutkimusaineistoon ovat päätyneet tuomiot, jotka olen katsonut tutkimuskysymysteni kannalta olennaisiksi. Lainopillista tutkimusmenetelmää käytän, kun analysoin lain esitöiden, oikeuskirjallisuuden sekä oikeuskäytännön perusteella vainoamisen tunnusmerkistötekijöitä ja lainkonkurrensioppia tavoitteenani systematisoida vainoamista koskevan voimassa olevan oikeuden sisältöä. Analysoimiani tuomioita käytän lainopillisena aineistona tukemaan sekä havainnollistamaan lain esitöistä ja oikeuskirjallisuudesta esille tuotua.

Empiiristä tutkimusmenetelmää käytän sen analysoimiseksi, miten vainoamista koskevaa rangaistussäännöstä ja edellä mainittuja eräitä muita rikosnimikkeitä on tulkittu ja sovellettu lainkonkurrensin näkökulmasta aineistona olevissa tuomioistuinten ratkaisuissa. Ratkaisuja käytetään myös vainoamisen tekotapatunnusmerkkien analysoimisessa. Lisäksi empiria on läsnä tilastoinnissa, kun tutkielmassa havainnollistetaan aineistona olevan oikeuskäytännön avulla vainoamisen moninaisuutta. Empiirinen tutkimusmenetelmä on käytössä siis silloin, kun muodostan tuomiosta tehtyjen yksittäisten havaintojen perusteella yleisempiä kokonaisuuksia. Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on analysoida ja tulkita tuomioistuinten ratkaisuja vainoamisen tekotapatunnusmerkkien ja lainkonkurrensin osalta.

1.4 Tutkielman yhteiskunnallinen merkitys

Rikosten yhtyminen eli rikoskonkurrensi voidaan lukea rikosoikeuden yleisiin oppeihin, sillä syyttäjän rikoksen edellytysten selvittäminen päättyy kannanottoon siitä, onko käsillä yksi vai useampi rikos. Vasta tämän jälkeen syyttäjä voi laatia haastehakemuksen.³⁶ Oikeudenkäynnistä rikosasioissa säädetyn lain (689/1997, ROL) 11 luvun 3 §:n mukaan tuomioistuimien saa tuomita vain siitä teosta, josta rangaistusta on vaadittu. Tuomioistuin on siis sidottu syyttäjän laatimaan teonkuvaukseen. Vainoamisen yleinen määritelmä sisältää rikostunnusmerkistössä mainittujen tekojen lisäksi myös muita kriminalisoituja tekoja.³⁷ Vainoamisen

³⁵ Tutkimuksessa tarkastellaan ratkaisuja seuraavista käräjäoikeuksista: Helsingin käräjäoikeus, Kainuun käräjäoikeus, Kanta-Hämeen käräjäoikeus, Kemi-Tornion käräjäoikeus, Lapin käräjäoikeus, Oulun käräjäoikeus, Pohjois-Karjalan käräjäoikeus, Varsinais-Suomen käräjäoikeus ja Ylivieska-Raahen käräjäoikeus.

³⁶ Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 405.

³⁷ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 752.

lukuisat erilaiset tekotavat³⁸ ja vainoamisen prosessuaalinen pitkäkestoisuus³⁹ johtavat siihen, että vainoamiskokonaisuus voi toteuttaa vainoamisrikoksen ohella muidenkin rikosten edellytykset. Tällaisissa tilanteissa sovellettaviksi tulevat yleiset konkurrenssia koskevat periaatteet ja lähtökohdat sekä vainoamisrikokseen sisältyvä toissijaisuuslauseke, jonka mukaan vainoamisrikoksen edellytykset toteuttanut tuomitaan vainoamisesta, jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta.⁴⁰ Vainoamiseen liittyvistä konkurrenssikysymyksistä on suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa kirjoitettu melko vähän. *Matikkala* on todennut, että vainoamisrikoksen kohdalla lainkonkurrenssitilanteen arvioiminen on tavallista hankalampaa, koska vainoaminen koostuu useista osateoista ja saattaa kestää pitkäähkön ajan.⁴¹

Rikoskonkurrenssikysymysten merkitys on korostunut, koska kaikissa useamman rikoksen tapauksissa on mahdollista ylittää ankarin yksittäistä rikosta koskeva enimmäisrangaistus, minkä vuoksi täytyy ensin ratkaista kysymys siitä, onko epäilty syyllistynyt menettelyllään yhteen vai useampaan rikokseen.⁴² Jo oikeusministeriön työryhmän lausuntotiivistelmää koskevasta julkaisusta voidaan havaita, että lausunnonantajien keskuudessa on otettu kantaa vainoamissäännökseen liittyviin lainkonkurrenssiongelmiin⁴³, joten katson, että tutkimukselle kyseisestä aiheesta on tarvetta. Lainkonkurrenssikysymykset ovat rikosoikeustieteellisesti sekä rikoslainkäytöllisesti erittäin tärkeitä, sillä konkurrenssipohdinta sisältää ensinnäkin rikosoikeuden peruskäsitteiden, kuten teko -käsitteen analysointia, rikosoikeudellisen laintulkintaopin jäsentämistä sekä rikos- ja prosessioikeuden liittymäkohtien tunnistamista ja arviointia. Toiseksi lainkäytössä rikosten yhtymistä koskevat kysymyksenasettelut ovat arkipäivää tulkintaongelmien ulottuessa perinteisistä varallisuusrikoksista aina monimutkaisimpiin talousrikoksiin.⁴⁴

---

³⁸ Vainoamisen tekotavoissa vain mielikuvitus on rajana, ja ne vaihtelevat yleisestä tarkkailusta vakaviin väkivallan tekoihin. Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 752. On olemassa lukuisia erilaisia tapoja, joilla vainoaja pyrkii vaikuttamaan uhrin elämään. Yhteydenotot puhelimitse, kirjeitse ja sähköpostitse, vainoaminen Internetissä, seuraaminen, tavaroiden tilaaminen toisen nimellä ja kodin tai työpaikan ulkopuolella oleskelu ovat yleisiä vainoamisen muotoja. Spitzberg 2002, s. 269.

³⁹ *Matikkala* 2018b, s. 493 ja 496. Suomalaisessa kriminologisessa tutkimuksessa ei ole kovin paljon käsitelty vainoamista, minkä vuoksi käytettävissä oleva tutkimustieto on pääasiallisesti ulkomaista. Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 752. Ulkomaisten tutkimusten mukaan vainoaminen kestää keskimäärin 22 kuukautta, mutta sen kesto voi vaihdella muutamista päivistä useisiin vuosiin. Spitzberg 2002, s. 274.

⁴⁰ *Matikkala* 2018b, s. 496.

⁴¹ *Matikkala* 2018b, s. 496.

⁴² Koskinen 2013, s. 187; Kallio 2015, s. 279.

⁴³ Oikeusministeriö 2012, s. 53 ja 59–60.

⁴⁴ Tapani 2012, s. 222.

1.5 Tutkielman rakenne

Luvussa 2 määrittelen vainoamisen tunnusmerkistötekijät eli tekotapatunnusmerkit, toistuvuuden ja oikeudettomuuden käsitteet sekä abstraktin vaaran ja tahallisuuden. Käsittelen tässä yhteydessä aineistona olevien tuomioiden avulla kunkin tekotapatunnusmerkin esiintyvyyttä ja sitä, miten tuomioistuimet ovat arvioineet tunnusmerkistötekijöiden täyttymistä. Luvussa esitän omia tulkintojani tunnusmerkistötekijöistä oikeuslähteiden avulla. Luvussa 3 systematisoin lainkonkurrenssioppia ja sitä, kuinka lainkonkurrenssiongelmat tulisi ratkaista. Tässä yhteydessä määrittelen myös vainoamissäännökseen sisältyvän toissijaisuuslausekkeen sekä vainoamissäännöksellä suojeltavat oikeushyvät.

Tutkielman varsinainen analyysiosa on luku 4, jossa analysoin sitä, mistä henkilö on tuomitava, jos vainoamisen toteuttava käyttäytyminen samalla toteuttaa toisen rikoksen tunnusmerkistön. Luvussa analysoin, tuleeko vainoamissäännöksen toissijaisuuslauseke sovellettavaksi ja vertailen vainoamisen ja toisten rikosten oikeushyviä. Kappaleissa esitän oman tulkintani vainoamisen ja toisten rikosten suhteista. Luvun 4 viimeisessä alaluvussa esittelen lyhyesti Ruotsin mallin vainoamissäännöksestä. Tutkielman viimeisessä luvussa 5 kokoan yhteen tutkielman johtopäätökset.

Tutkielmassa lainopillinen ja empiirinen tutkimusote kietoutuvat toisiinsa siten, että käytän molempia tutkimusmenetelmiä samoissa luvuissa ja kappaleissa. Luvuissa 2, 3 ja 4 käytän lainopillista tutkimusmenetelmää systematisoimalla oikeuslähteitä ja käyttämällä niitä teorianä. Empiirinen tutkimusmenetelmä tulee esille siten, että samoissa luvuissa analysoin tuomioita ja teen johtopäätöksiä niiden perusteella. Luvussa 4 käsittelen toisten rikosnimikkeiden tunnusmerkistötekijöitä vain tutkielman kannalta olennaisilta osin tutkielman rajallisuuden vuoksi. Kaikkia tunnusmerkistötekijöitä ei siis ole avattu tai analysoitu laajemmin, vaan rajaus kohdistuu niihin seikkoihin, jotka ovat olennaisia suhteessa vainoamisrikokseen ja lainkonkurrenssiin.

2 VAINOAMISEN TUNNUSMERKISTÖTEKIJÄT

2.1 Vainoamisesta yleisesti

Rikoslain (39/1889, RL) 25 luvun (578/1995) 7 a §:n (879/2013) mukaan vainoamiseen syyllistyy se, joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista. Menettelyn on oltava sellaista, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta. Vainoamisesta tuomitaan, jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta. Vainoamisen rangaistusasteikko on sakosta kahteen vuoteen vankeutta. Vainoamisrikos koostuu siis tekotapatunnusmerkeistä, toistuvuudesta, oikeudettomuudesta ja abstraktia vaaraa koskevasta tunnusmerkistä. Lisäksi vainoaminen on rangaistavaa ainoastaan tahallisena.⁴⁵ Vainoamisen suojaamat oikeushyvät ovat vapaus ja henkilön turvallisuudentunne.⁴⁶

Vainoaminen on hyvin monimuotoista ja se voi koostua erilaisista väkivaltaisista sekä väkivallattomista teoista. Sosiaalitieteellisen määritelmän mukaan vaino koostuu kirjosta erilaisia tekoja ja käyttäytymistä, ja se voi sisältää erimuotoista väkivaltaa: fyysistä, psyykkistä, henkistä, hengellistä, seksuaalista, taloudellista ja sosiaalista väkivaltaa sekä teknologia-avusteista väkivaltaa.⁴⁷ Vaino on toimintamalli, joka on toistuvaa, epätoivottua ja varoittamatonta uhrin seuraamista ja ahdistelua.⁴⁸ Vainoaminen voi ilmetä esimerkiksi yhteydenotona puhelimitse, kirjeitse ja sähköpostitse, vainoamisena Internetissä, seuraamisena, tavaroiden tilaamisena toisen nimellä taikka kodin tai työpaikan ulkopuolella oleskeluna.⁴⁹ Vainoamisen monimuotoisuutta havainnollistetaan seuraavan taulukon avulla. Taulukossa on analysoimani syyksi lukevien tuomioiden tekotavat.

Taulukko 1. Vainoamisen tekotavat analysoimissani syyksi lukevissa tuomioissa

Ratkaisu	Uhkaaminen	Seuraaminen	Tarkkaileminen	Yhteydenottaminen	Muu rinnastettava tapa
1.				X	
2.	X	X	X	X	
3.		X	X		

⁴⁵ Matikkala 2018b, s. 493 ja 495.

⁴⁶ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 761. Vainoamisrikoksen suojeluobjektia analysoin tarkemmin kappaleessa 3.2.5.

⁴⁷ Nikupeteri 2016, s. 42.

⁴⁸ Schell – Lanteigne 2000, s. 4.

⁴⁹ Spitzberg 2002, s. 269.

Ratkaisu	Uhkaaminen	Seuraaminen	Tarkkaileminen	Yhteyden ottaminen	Muu rinnastettava tapa
4.1	X			X	X
4.2	X			X	
5.				X	
6.	X	X	X	X	
7.	X	X		X	X
8.				X	
9.		X	X	X	
10.	X	X		X	
11.		X		X	
12.	X	X	X	X	
13.		X	X	X	
14.	X	X			
15.	X	X		X	
16.	X		X	X	
17.				X	
18.	X		X	X	
19.1	X	X		X	
19.2	X	X		X	
20.		X	X	X	
21.		X	X	X	
22.		X	X	X	
23.		X	X	X	
24.	X			X	

Tutkielman liitteessä 1 on yksilöity taulukossa esiintyvät tuomiot diaarinumeroineen. Analysoimistani tuomioista ja yllä olevasta taulukosta on tehtävissä samanlainen havainto kuin *Törnqvistin* analysoimista hovioikeuden ratkaisuksista koskien vainoamista; suurimmassa osassa tapauksista vainoaminen sisältää useamman kuin yhden tekotavan. Toisaalta osa tekotavoista on sellaisia, että niiden voidaan katsoa sisältävän elementtejä useammasta teko-tapatunnusmerkistöstä. Seuraaminen ja tarkkaileminen kuuluivat useissa tapauksissa yhteen tekokokonaisuuteen, kuten myös yhteyden ottaminen ja uhkaaminen esimerkiksi uhkaavien viestien lähettämisen muodossa.⁵⁰ Tekotapoihin rinnastettavan muulla tavalla vainoamisen osalta on havaittavissa, että avoimen tekotavan yksilöiminen tapauksissa on harvinaista ja hankalaa. Tähän palaan kappaleessa 2.6.

Vainoamistaktikat voidaan jakaa kolmeen pääryhmään.⁵¹ Väkivaltaryhmän muodostavat fyysinen ja verbaalinen väkivalta, niillä uhkaaminen ja omaisuuden vahingoittaminen.

⁵⁰ Törnqvist 2017, s. 446.

⁵¹ Björklund ym. 2010, s. 1010.

Toisen ryhmän muodostavat tarkkailutaktiikat, joilla tarkoitetaan niin kutsuttuja perinteisiä vainoamiskeinoja. Näiden tarkoituksena on saada mahdollisimman paljon tietoa uhrista, ja tällaista toimintaa voidaan yrittää peitellä. Kolmannen ryhmän tekojen tarkoituksena on päästä kontaktiin uhrin kanssa. Kontaktin ottamisella tarkoitetaan kaikkea teknistä yhteydenottoa, jonka välineenä voi olla sähköposti, puhelin, internet ja faksi. Lisäksi kontaktia voidaan ottaa julkisella paikalla viereen istumalla, muutoin lähestymällä tai kolmannen osapuolen välityksellä. Taktiikoiden erilaisuudesta huolimatta teot kuuluvat samaan vainoamistekoon, sillä niillä on sama motiivi.⁵²

Ulkomaalaisessa kirjallisuudessa vainoaminen on luokiteltu kahdeksaan eri ryhmään.⁵³ Edellä mainittujen tekotaktiikoiden lisäksi on eritelty hyperintiimi käyttäytyminen, jolla tarkoitetaan sinänsä normaaliin seurusteluelämään kuuluvaa tekoa, joka viedään liian pitkälle. Tämä voi ilmetä siten, että kohteelle lähetetään suuri määrä kukkia tai ostetaan iso lahja. Hyökkäystaktiikka ilmenee esimerkiksi murtautumalla kohteen kotiin. Häirintä ja pelottelu voivat ilmetä verbaalisena tai sanattomana toimintana. Tällaiset toiminnot on tarkoitettu häiritsemään, ärsyttämään tai muuten aiheuttamaan stressiä, esimerkiksi levittämällä huhuja kohteesta. Myös uhkaaminen ja pakottaminen luetaan yhdeksi vainoamisen taktiikaksi. Viimeinen kategoria on fyysinen aggressiivisuus ja väkivalta.⁵⁴

Vainoamisessa olennaista on se, että kyseessä ei ole yksittäinen rikollinen teko, vaan osateoista muodostuva henkilön elämänlaatua vakavasti häiritsevä tila, joka voi muodostua erittäin pelottavaksi tai ahdistavaksi ja hänen elämänsä hallitsevaksi. Osatekojen ei tarvitse olla saman tekotapatunnusmerkin toteuttavia. Muodostaakseen vainoamisen osatekojen täytyy muodostaa yhtenäinen kokonaisuus. Merkittävää tässä on osatekojen perustuminen tekijän yhtenäiseen motivaatiotaustaan, jolloin niiden voidaan sanoa ilmaisevan samaa merkitystä. Motivaatiotaustan muuntuminen ei estä pitämästä menettelyä vainoamisena. On esimerkiksi mahdollista, että vainoamiseksi katsottava menettely saattaa alun perin perustua yksipuoliseen ihastumiseen vainoamisen kohteeseen, ja yksipuolinen ihastuminen muuttuu sittemmin tähän kohdistuvaksi vihaksi tai kontrolloimiseksi.⁵⁵ Vainoamistapauksissa vainoaja luo toistuvasti (valta)suhdetta uhriin.⁵⁶

---

⁵² Spitzberg – Cupach 2007, s. 71; Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 753.

⁵³ Ks. esim. Spitzberg – Cupach 2007, s. 70–71; Spitzberg – Cupach 2014, s. 117–123.

⁵⁴ Spitzberg – Cupach 2007, s. 70.

⁵⁵ HE 19/2013 vp, s. 51–52.

⁵⁶ Ks. Isotalo 2020, s. 299.

Vainoamisrikosta koskevassa rikoslain säännöksessä on lisäksi toissijaisuuslauseke eli vainoamisesta tuomitaan, jollei teosta ole muualla laissa säädetty yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta. Rangaistusasteikoksi on säädetty sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Vainoaminen on virallisen syytteen alainen rikos eli se ei edellytä asianomistajan rangaistusvaatimusta.⁵⁷ Toissijaisuuslauseketta käsitellen vielä kappaleessa 3.2.3. Seuraavaksi analysoin vainoamisen tunnusmerkistön mukaisuutta eli tekotapatunnusmerkkejä, toistuvuusvaatimusta, oikeudettomuutta sekä abstraktin vaaran edellytystä ja tahallisuutta. Tunnusmerkistön mukaisuus tarkoittaa arviota siitä, täyttääkö konkreettinen teko jonkin säännöksen mukaiset edellytykset eli rikoksen tunnusmerkit.⁵⁸

2.2 Uhkaaminen

Uhkaaminen on vainoamisrikoksen ensimmäinen mainittu tekotapa. Uhkaamisella tarkoitetaan sitä, että henkilö tekee toiselle tietäväksi, että voi tapahtua jokin tälle epämieluisa asia, ja että tämän asian tapahtuminen riippuu jollakin tavalla asian esittäjästä tai on hänen vallassaan. Kyseessä voi olla nimenomainen uhkaus, mutta myös muu menettely, joka selvästi sisältää uhan. Esimerkiksi uhrin omaisuuden vahingoittaminen saattaa merkitä uhkaamista. Uhkaaminen voi sisältää kohdehenkilölle kohdistetun vaatimuksen tehdä jotakin, mutta tämä ei ole uhkaamisen tunnusmerkin toteutumisen välttämätön edellytys. Uhkaamisen tulee kohdistua vainoamisen kohteeseen, mutta vainottuun kohdistettu uhkaaminen voi sisältää kolmanteen nähdessä toteutettavan uhan.⁵⁹ Henkilöä voidaan uhata siten, että epämieluisan asian annetaan ymmärtää voivan kohdata uhatun läheistä, esimerkiksi hänen lastansa.⁶⁰

Yksittäisen uhkaamisen ei tarvitse olla niin vakavaa kuin rikoslain 25 luvun 7 §:ssä (578/1995) tarkoitettussa laittomassa uhkauksessa.⁶¹ Lain sanamuodon ja lain esitöiden perusteella on pääteltävissä, että uhkaaminen vainoamisessa ei edellytä uhkaamista rikoksella, kuten laittomassa uhkauksessa, vaan vainoamisessa uhkaaminen tapahtuu muutoin kuin rikoksella uhkaamisena.⁶² *Mäenpään* analysoimassa oikeuskäytännössä uhkaamisen tekotapa on tyypillisesti näyttäytynyt suullisesti tehdyllä uhkauksella kasvotusten tai puhelussa sekä viestien lähettämisenä joko tekstiviestein, sähköpostilla tai erilaisten sosiaalisen median

---

⁵⁷ Mäenpää 2017, s. 67.

⁵⁸ Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 4.

⁵⁹ HE 19/2013 vp s. 50.

⁶⁰ Matikkala 2018b, s. 493.

⁶¹ HE 19/2013 vp s. 50.

⁶² Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 758.

sovellusten kautta, kuten Facebook-yksityisviestein tai WhatsApp-sovelluksen välityksellä. Uhkaaminen on ollut monimuotoista tappamisella ja seksuaalisella väkivallalla uhkaamista. Lisäksi on uhattu yhteyden ottamisella asianomistajan naapureihin, nöyryyttämällä ja maineen menettämällä.⁶³

Tutkimusaineiston 14:ssä käräjäoikeuden tuomiossa oli vainoamisen yhtenä osatekona uhkaaminen. Uhkaaminen kohdistui useimmiten vainottuun, vainotun nykyiseen tai mahdollisiin tuleviin puolisoihin. Useimmiten uhkaukset olivat tappamisella tai väkivallalla uhkaamista. Kahdeksassa tapauksessa vastaajan uhkaus kohdistui vastaajaan itseensä niin, että vastaaja uhkasi tappaa itsensä tai vahingoittaa itseään. Myös vainotun omaisuuteen kohdistettiin uhkauksia, ja yhdessä tapauksessa uhattiin lastensuojeluilmoituksen tekemisellä. Epäsuorina uhkauksia voidaan pitää vihjailua ”kättä pidemmästä” ja sitä, että jos asiaa ei voida sopia, tulee se asianomistajalle ”taloudellisesti kalliiksi” sekä vastaajan asianomistajalle asianomistajan kodista lähettämiä kuvia. Myös moottoripyöräkerhon ja ”tyyppien” tai ”kaverien perään laittamisella” uhkaaminen voidaan luokitella epäsuoraksi uhkailuksi. Epäsuoraa uhkaamista voitaisiin kutsua myös verhotuksi uhkaamiseksi.⁶⁴ Uhan sisältävät myös sellaiset viestit, joissa kerrotaan, että vastaaja on aiemmin tappanut henkilöitä tai muutoin kerrotaan ”mihin hän pystyy”. Lisäksi uhkaamista on tapahtunut myös siten, että vainoaja on uhannut tulla vainotun kotiin tai harrastuksiin.

Helsingin käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli uhannut asianomistajaa epäsuorasti lähettämällä sähköpostin, jossa kertoi hänellä olevan ”kättä pidempää” asianomistajan varalle. Lisäksi vastaaja oli uhannut aloittaa asianomistajaa koskevien loukkaavien tiedotteiden levittämisen ja myöhemmin toteuttanut uhkauksensa.⁶⁵ Helsingin käräjäoikeuden tapauksessa vainoamisen osatekona vastaaja oli tekstiviestitse sanonut asianomistajalle tappavansa itsensä sekä esittänyt asianomistajaan, tämän omaisuuteen ja perheeseen kohdistuvia uhkauksia. Uhkaukset olivat kohdistuneet myös vastaajan ja asianomistajan yhteiseen koiraan siten, että vastaaja oli uhannut viedä koiran asianomistajalta. Omaisuuteen uhkaukset kohdistuivat siten, että vastaaja oli uhannut, että asianomistajan autolle tapahtuu jotain. Vastaaja oli myös sanonut, että jos he eivät voi sopia, tulee se asianomistajalle taloudellisesti kalliiksi.⁶⁶

---

⁶³ Mäenpää 2017, s. 70.

⁶⁴ Käsitettä ”verhottu uhkaaminen” on käytetty ainakin syyttäjän kirjoittamassa teonkuvauksessa Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden tapauksessa t. 19/1038.

⁶⁵ Helsingin KäO t. 18/8057, s. 5.

⁶⁶ Helsingin KäO t. 18/4188, s. 9–10.

Kainuun käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle tekstiviestejä, joissa uhkasi asianomistajan miesystävää ja omaa henkeään. Lisäksi vastaaja oli uhannut tulevansa asianomistajan harrastuksiin sekä uhannut tappaa kaikki miehet, jotka ovat asianomistajan lähellä.⁶⁷ Kemi-Tornion käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli uhannut tulla asianomistajan luokse, kun tämä ei ollut vastannut vastaajan yhteydenottoihin.⁶⁸ Oulun käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli uhannut asianomistajaa lastensuojeluilmoitusten tekemisellä ja kertonut tappavansa itsensä.⁶⁹ Myös muissa tapauksissa vastaaja oli uhannut tappaa itsensä.⁷⁰

Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden käsittelemässä tapauksessa vastaaja oli uhannut viestein asianomistajaa tappamisella ja väkivallalla. Lisäksi vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle asianomistajan kodista ottamiaan kuvia.⁷¹ Oulun käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli esittänyt asianomistajille uhkauksia asianomistajien tappamisesta kertomalla, että hänellä on aseita, hän tuntee poliisit, hän on tappanut jo kaksi henkilöä ja pystyy myös vaikuttamaan viranomaisten päätöksiin lahjuksilla. Tällainen pelottelu- ja painostustarkoituksessa tehty menettely voidaan katsoa epäsuoraksi uhkaamiseksi.⁷²

Lapin käräjäoikeuden tapauksessa esiintyi uhkaamista lukuisia kertoja. Usein ne sisälsivät ehdon siitä, että jos asianomistaja tekee jotain niin tekijä toteuttaa uhkauksensa. Asianomistajalla ja tekijällä on yksi yhteinen lapsi. Uhkaamista esiintyi puheluissa ja viesteissä mm. seuraavasti:

”jos sä minut estät tapan sinut”

”jos sä nostat minua vastaan syytteen mä tapan meät kaikki”

”jos sinä vedät minut alas mä vedän teät kaikki alas”

”siinäpä soitat poliisit se vittu puukko kaulaan sen jälkeen”

”jos mä en teitä saa niin sitten mä tapan sun siskon tai veljen lapsen”

”jos sä et saatana ylimielisyyttä pyyhi tuosta sinun saatanan äänestä ja käytöksestä niin tarkkana saat vielä olla”

⁶⁷ Kainuun KäO t. 18/114, s. 1.

⁶⁸ Kemi-Tornion KäO t. 18/193, s. 6.

⁶⁹ Oulun KäO t. 19/1467, s. 1.

⁷⁰ Esim. Pohjois-Karjalan KäO t. 17/1119, s. 1, Varsinais-Suomen KäO t. 18/4889, s. 6; Ylivieska-Raahen KäO t. 18/73, s. 1.

⁷¹ Pohjois-Karjalan KäO t. 19/1038, s. 1.

⁷² Oulun KäO t. 19/1450, s. 1–2.

”jos sä haet sitä yksinhuoltajuutta niin sä oot vittu hengetön.. mä sitte saatana tapan meät kaikki”

”vastaa siihen puheluun, nyt heti tai sitten alkaa tapahtumaan. Minä etin sinut samantien käsiini, jos et vastaa puhelimeen”.⁷³

Puheluiden ja viestien sisällöstä voidaan huomata, että uhkaukset sisältävät tappamisella uhkaamista. Uhkaukset kohdistuvat asianomistajaan, tekijän ja asianomistajan yhteiseen lapseen, tekijään itseensä sekä asianomistajan veljen ja siskon lapsiin. Tästä tapauksesta ilmenee selkeästi se, että vainoaja on esittänyt vaatimuksen asianomistajalle olla tekemättä jotakin tai muutoin tekijä toteuttaa uhkauksensa.

Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tuomiossa oli kyse kahdesta vainoamistapauksesta, jotka kohdistuivat eri asianomistajiin. Molemmissa tapauksissa vainoamisen osatekona vastaaja oli lähettänyt asianomistajille uhkaavia viestejä puhelimitse ja sosiaalisen median sovellusten kautta, mutta tekotapoina molemmissa syytekohtissa mainittiin vain seuraaminen, tarkkaileminen ja yhteyden ottaminen. Toisessa tapauksessa vastaajan syyksi on luettu myös laiton uhkaus. Käsittelen tässä kohtaa vain sellaista uhkailua, jota ei ole sisällytetty kyseiseen laittomaan uhkaukseen. Vastaaja oli uhannut asianomistajaa moottoripyöräkerholla lähettämällä seuraavat viestit:

”tullaan sit huomenna (nimi) kanssa hakee koiria tai mc Canonball hakee ne”

”Sovitaanko me asiat vai sopiiko kaverit meidän puolesta?”.

Toisessa tapauksessa vastaajan asianomistajalle lähettämät viestit sisälsivät uhkaa siitä, mitä tapahtuu, jos asianomistaja ei toimi niin kuin vastaaja haluaa sekä viittauksia siitä, mitä hän on tehnyt aikaisemmin ja mihin hän pystyy.⁷⁴ Katson, että ratkaisussa oli molempien syytekohtien osalta jäänyt tunnistamatta hallituksen esityksessä mainittu uhkaamisen toteuttava menettely, jossa kohdistetaan kohdehenkilölle vaatimus tehdä jotakin⁷⁵.

Kainuun kärjäoikeuden tapauksessa vainoamisen osatekona vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle epäsuoraa uhkaa sisältäviä viestejä:

”... sä sanoit ettet pelkää minua tms. Niin ehkä kohta haluat harkita sitä uudelleen...?”

⁷³ Lapin KäO t. 19/39, s. 12–14.

⁷⁴ Varsinais-Suomen KäO t. 18/583, s. 1, 7 ja 9.

⁷⁵ HE 19/2013 vp, s. 50.

”...siis sähän tiät että mä löydän sut aina? Milloin tahansa ja mistä tahansa: tiiän missä asut ja sun tutut asuu jne :DDD”.⁷⁶

Lain esitöiden mukaan uhkaamisen tekotapana voi olla nimenomainen uhkaus, mutta myös muu menettely, joka selvästi sisältää uhan.⁷⁷ Tapauksessa on jäänyt tunnistamatta uhkaaminen näin menettelemällä, sillä syyttäjän laatimassa teonkuvauksessa ei tekotapana mainittu uhkaamista. Edellä mainitut viestit selvästi ovat uhkaavia, ja niiden tarkoituksena on ollut saada asianomistaja pelkäämään vastaajaa.

Käsittelen seuraavaksi käräjäoikeuden tuomiota, jolla on hylätty vainoamista koskeva syytekohta. Syyte on hylätty sillä perusteella, että käräjäoikeus on katsonut, että oikeudettomuuden vaatimus ei ole tapauksessa täytynyt.⁷⁸ Kuitenkin epäillyn menettelyn on katsottu siinänsä täyttävän vainoamisen tunnusmerkistön edellyttämän tekotavan, joten tuon esille vainoamisrikoksen toteuttavan menettelyn uhkaamisen osalta. Tapauksessa vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle muun muassa sellaisia viestejä, joissa uhattiin itsemurhalla ja asianomistajan asunnon polttamisella, ellei asianomistaja kerro kolmen minuutin sisällä asianomistajan sen hetkistä sijaintia.⁷⁹ Tästäkin tapauksesta voidaan siis havaita vastaajaan itseensä kohdistuvaa väkivallan uhkaa, asianomistajan omaisuuteen kohdistuvaa uhkaa sekä vaatimuksen asettaminen.

Lain esitöiden, oikeuskirjallisuuden ja käräjäoikeuksien tuomioiden perusteella voidaan päätellä, että uhkaaminen voi sisältää hyvin monenlaista menettelyä. Uhkaamisen ei kuitenkaan tarvitse olla samalla tavalla vakavaa vaaraa sisältävää, kuten laittomassa uhkauksessa, vaan uhkauksen varteenotettavuus ratkaisee. Suoran uhkaamisen lisäksi uhkailu voi tapahtua epäsuorasti esimerkiksi vihjailemalla tyyppien tai moottoripyöräkerhon perään laittamisesta, kertomalla vainoajalla olevan kättä pidempää vainotun varalle taikka tuomalla ilmi asianomistajalle pelottelutarkoituksessa, mitä vastaaja on aiemmin tehnyt tai mihin hän pystyy. Uhkaamista on nimenomaisen uhkauksen esittämisen lisäksi myös muu menettely. Tällaiseksi tavaksi katson esimerkiksi vastaajan uhrille lähettämät uhrin kodista ottamat kuvat. Kuvien lähettäminen ei ole nimenomainen uhkaus, mutta toimii uhrille uhkauksen kaltaisena tekona, jolloin uhrille saatetaan tietoa siitä, että vainoaja on ollut uhrin kodissa ja pääsee sinne

---

⁷⁶ Kainuun KäO t. 18/139, s. 5.

⁷⁷ HE 19/2013 vp, s. 50.

⁷⁸ Helsingin KäO 18/7541, s. 13–14. Oikeudettomuutta ja ratkaisua siltä osin käsittelen kappaleessa 2.8.

⁷⁹ Helsingin KäO 18/7541, s. 10.

halutessaan uudestaankin. Tapauksen tosiseikoista riippuen omaisuuden vahingoittaminen, kuten auton renkaiden puhkominen, voi täyttää uhkaamisen tai uhkaamiseen rinnastettavan tekotavan tunnusmerkin. Tähän palaan kappaleessa 2.6.

Uhkaaminen voi kohdistua vainottuun tai tämän läheiseen ihmiseen, omaisuuteen, maineeseen ja mihin tahansa sellaisiin asioihin, joilla on vainotulle arvoa. Oikeuskäytännön perusteella katson myös, että itsemurhalla tai itsensä vahingoittamisella uhkaaminen on vainoamissäännöksessä tarkoitettua uhkaamista. Usein näissä tapauksissa vainoaja on uhrin entinen seurustelukumppani ja mahdollisesti lapsen toinen vanhempi, minkä vuoksi vainoajalakin on jonkinlaista arvoa uhrille. Vaikkei hän välittäisikään uhkaajasta, inhimillisistäkään syistä ei haluta vainoajan toteuttavan uhkaustaan itsensä tappamisesta. Uhkaaminen voi sisältää kohdehenkilölle kohdistetun vaatimuksen tehdä jotakin, mutta tulkitsen, että se voi sisältää myös vaatimuksen olla tekemättä jotain, kuten olla ilmoittamatta poliisille tai hake-matta yksinhuoltajuutta. Mikäli uhri ei suostu vaatimukseen tehdä jotain tai olla tekemättä jotain, on mahdollista, että tekijä toteuttaa uhkauksensa, joka on jokin uhrille epämieluisa asia.

Katson, että tappamisella, väkivallalla tai muulla rikoksella uhkaaminen ei sen sijaan ole vainoamisrikokseen sisältyvää uhkaamista.⁸⁰ Laittoman uhkauksen syrjäyttävää suhdetta vainoamiseen käsittelen tarkemmin kappaleessa 4.3.2. Koska laitton uhkaus syrjäyttää vainoamisen, ei laitton uhkauksen toteuttavaa menettelyä pidä sisällyttää vainoamisen teonkuvaukseen.⁸¹ Näin on kuitenkin tehty osassa analysoimistani oikeustapauksista⁸², joissa tappamisella uhkaaminen on sisällytetty osaksi vainoamista, eikä ole havaittu tällaisen uhkaamisen täyttävän laitton uhkauksen tunnusmerkistön, joka puolestaan syrjäyttää vainoamisrikoksen siinä olevan toissijaisuuslausekkeen ja oikeushyväopin perusteella. Jos uhkaus ei yllä laitton uhkauksen tarkoittamaksi uhkaukseksi tai asianomistaja ei vaadi rangaistusta laittomasta uhkauksesta, voidaan se sisällyttää vainoamiseen. Tuomioista ei ilmene, mikäli asianomistaja ei ole vaatinut rangaistusta laittomasta uhkauksesta, joten käräjäoikeuksille kohdistamani kritiikki ei ole siltä osin aukoton.

⁸⁰ Vrt. Hallituksen esityksen lausuma: ”Yksittäisen uhkaamisen ei *tarvitse* olla niin vakavaa kuin rikoslain 25 luvun 7 §:ssä tarkoitettu laittomassa uhkauksessa”. HE 19/2013 vp, s. 50. Oikeampi sanamuoto olisi ”Yksittäinen uhkaaminen vainoamisessa ei *ole* niin vakavaa kuin laittomassa uhkauksessa”.

⁸¹ LaVM 11/2013 vp, s. 10.

⁸² Esim. Lapin KäO t. 19/39, s. 2 ja 14–15; Oulun KäO t. 19/1450, s. 1 ja 4; Ylivieska-Raahen KäO t. 18/73, s. 1.

Ongelmaksi voi muodostua, jos tappamisella tai muulla rikoksella uhkaaminen on sisällytetty vainoamisen teonkuvaukseen, ja syyte hylätään esimerkiksi sen vuoksi, ettei toistuvuuden vaatimus täyty. Tällöin käsillä voi olla tilanne, jossa vainoamista koskeva syyte hylätään, mutta teko olisi täyttänyt laittoman uhkauksen tunnusmerkistön. Ongelmaa ei kuitenkaan todellisuudessa todennäköisesti synny, sillä ROL 11 luvun 3 §:n mukaan tuomioistuin ei ole sidottu rikosnimikkeeseen eikä lainkohtaan, jonka nojalla rangaistusta on vaadittu.

Vainoamisrikokseen sisältyvä uhkaaminen on siis sellaista, joka ei täytä laittoman uhkauksen tunnusmerkistöä. Esimerkiksi tappamisella uhkaaminen välittömästi täyttää laittoman uhkauksen tunnusmerkistön eli tällaista uhkaamista ei tulisi sisällyttää vainoamiseen. Todennäköisesti joissain tapauksissa tällainen ratkaisu kuitenkin tehdään esimerkiksi prosessi- ja resurssisyiden vuoksi, esimerkiksi kun laittoman uhkauksen täyttävää uhkaamista on esiintynyt vainoamisessa paljon, jolloin on yksinkertaisempaa syyttää ja tuomita vain vainoamisesta. Katson kuitenkin, että lainkonkurrenssisääntöjen mukaisesti tällainen teko tulisi tuomita laittomana uhkauksena. Itsensä tappaminen ei kuitenkaan ole rikos, joten uhkaaminen itsensä tappamisella sisältyy vainoamiseen.

2.3 Seuraaminen

Lain esitöiden mukaan seuraaminen vainoamisen tunnusmerkkinä tarkoittaa fyysistä seuraamista. Seuraaminen voi tapahtua siten, että tekijä liikkuu sinne, minne uhrikin. Sekä tekijä että uhri voivat olla liikkeellä jalan tai jollakin kulkuvälineellä.⁸³ Henkilöä voidaan seurata esimerkiksi kulkemalla tai ajamalla hänen perässään. Seuraaminen voi tapahtua niin yksityisessä kuin julkisessakin paikassa tai alueella.⁸⁴ Tunnusmerkin soveltumisen edellytyksenä ei ole, että tekijä pyrkisi puheisiin uhrin kanssa tai kommunikoiisi tämän kanssa jollakin tavalla, vaan äänetön seuraaminen riittää. Lain esitöissä ei ole määritelty enimmäisetäisyyttä, josta lähtien kysymys ei olisi enää seuraamisesta.⁸⁵ Myös se, että henkilö esimerkiksi asettuu toisen työpaikan läheisyyteen tai ajaa autolla toisen asunnon ohi merkitsee tunnusmerkissä tarkoitettua seuraamista, jos teon motiivina on, että uhri on työpaikalla tai kotona. Seuraamista on sekin, että henkilö menee paikkaan, jonne tietää seurattavan syystä tai toisesta

---

⁸³ HE 19/2013 vp, s. 50.

⁸⁴ Matikkala 2018b, s. 494.

⁸⁵ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 758.

tulevan. Tekotavan toteutumisen edellytyksenä ei ole, että kohde havaitsee häntä seurattavan.⁸⁶ Ihmisten satunnainen kohtaaminen ei ole seuraamista.⁸⁷

Analysoimissani käräjäoikeuksien tuomioissa 16:ssa yhtenä vainoamisrikoksen osatekona on seuraaminen. Usein tekotapa toteutui seuraamalla asianomistajaa kadulla tai kaupungilla taikka odottamalla asianomistajan työpaikan tai kodin läheisyydessä. Tuomioissa esiin nousi se, että satunnaiset ja sattumanvaraiset kohtaamiset eivät täytä seuraamisen tekotapatunnusmerkkiä. Lisäksi painoarvoa on annettu sille, ovatko kohtaamiset olleet vailla vainoamisen motiivia, esimerkiksi kun asianomistajan asunnon ohitse on kuljettava kauppaan tai vastaajan omaan kotiin taikka kirjastoon mentäessä on kuljettava asianomistajan lapsen esikoulun ohitse. Myös muuttaminen asianomistajan kanssa samaan taloon voidaan katsoa tapauksen yksityiskohdista riippuen vailla vainoamisen motiivia olevaksi. Tällöin tekijän menettelyllä voidaan katsoa olevan muu peruste kuin vainoaminen, joten menettely ei täytä vainoamisen tunnusmerkistöä, vaikka uhri voi kokea menettelyn vainoamisena. Kuitenkin niin sanotusti normaali oikeutettu toimintakin, esimerkiksi oleskelu julkisessa tilassa, voidaan katsoa seuraamisen tekotavan toteuttavaksi, mikäli olosuhteet kertovat tekijällä olleen motiivina uhrin vainoaminen.

Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli seurannut asianomistajaa uimahallissa ja maauimalassa sekä seurannut tätä autolla kotiin. Käräjäoikeus on lausunut, että seuraamisena on pidettävä vastaajan autollaan suorittamaa nimenomaista seuraamista asianomistajan kotiin, mutta myös sitä, että hän on käytännössä jokaisena asianomistajan uimakerkana myös itse hankkiutunut paikalle tämän aikataulun kokemuksensa perusteella tietäen. Käräjäoikeus ei ole tapauksessa antanut arvoa sille, että kyse on ollut julkisesta tilasta, jossa sinänsä jokaisella on mahdollisuus halutessaan oleskella.⁸⁸ Tulkitsen käräjäoikeuden päätyneen tähän ratkaisuun sen vuoksi, että vainoaminen on kestänyt lähes 10 kuukauden ajan, asianomistaja on käynyt uimahallissa 4-5 kertaa viikossa ja jokaisena kertana vastaaja on hankkiutunut paikalle. Tällä perusteella kohtaamiset eivät ole olleet sattumanvaraisia, ja vastaajalla on ollut menettelyn motiivina vainoaminen.

---

⁸⁶ HE 19/2013 vp, s. 50.

⁸⁷ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 758.

⁸⁸ Varsinais-Suomen KäO t. 18/2854, s. 1 ja 8.

Kanta-Hämeen käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja seurasi pyöräilevää asianomistajaa autolla matonpesupaikalle, odotteli lähistöllä ja seurasi asianomistajaa tämän palatessaan sieltä kotiinsa.⁸⁹ Helsingin käräjäoikeuden tapauksessa seuraamista oli toteutettu myös nousemalla asianomistajan kanssa samaan bussiin, seisomalla siellä asianomistajan lähellä sekä kävelemällä kotiin asianomistajan perässä.⁹⁰ Kainuun käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli seurannut asianomistajaa ympäri koulua sekä seurannut asianomistajaa tämän kotiin asti.⁹¹ Useassa tapauksessa vastaaja oli seurannut asianomistajaa kaupungilla ja kadulla tai odottamalla asianomistajan asuintalon tai työpaikan pihalla.⁹²

Kemi-Tornion käräjäoikeuden tapauksessa syyttäjän laatimassa teonkuvauksessa ei mainittu tekotapana seuraamista, vaikka tuomion perusteluista ilmenee, että vastaaja oli käynyt asianomistajan asunnon ovella ja pihalla useita kertoja sekä tööttäillyt autollaan ulkona. Asianomistaja oli joskus lähtenyt pakoon kotoaan pelättyään vainoajan tulevan sinne. Teonkuvauksessa on tekotapoina mainittu ainoastaan uhkaaminen ja yhteyden ottaminen. Käräjäoikeuden arvioinnissa huomioitiin yhteyden ottaminen sekä käynnit asianomistajan asunnolla.⁹³ ROL 11 luvun 3 §:n mukaan tuomioistuimien saa tuomita vain siitä teosta, josta rangaistusta on vaadittu. Tällä perusteella katson jääneen epäselväksi, kuinka tuomioistuin oli huomionut seuraamisen yhtenä tekotapana, vaikka syyttäjä ei ollut tätä teonkuvauksessa maininnut.

Varsinais-Suomen käräjäoikeuden antamassa tuomiossa on kaksi vainoamistapausta, jotka kohdistuvat eri asianomistajiin. Toisessa tapauksessa vastaaja oli tullut asianomistajan työpaikalle sekä ajanut tämän kodin ja työpaikan ohi useita kertoja. Vastaaja oli ajanut asianomistajan ohi melkein joka kerta tämän ollessa lenkillä. Toiseen asianomistajaan kohdistuvassa tapauksessa vastaaja oli ajanut usein asianomistajan asuintalon ohi sekä pysäköinyt autonsa naapuritalon parkkipaikalle. Vastaaja oli myös mennyt asianomistajan kotipihalle.⁹⁴ Toisessa Varsinais-Suomen käräjäoikeuden antamassa tuomiossa oli kyse siitä, että vastaaja oli vainoamisen osatekona seurannut asianomistajaa samoihin tilaisuuksiin ja tilaisuuksissa sekä asianomistajan kotipihalle. Vastaaja oli mm. istunut tilaisuuksissa asianomistajan

⁸⁹ Kanta-Hämeen KäO t. 18/891, s. 3.

⁹⁰ Helsingin KäO t. 18/6984, s. 8.

⁹¹ Kainuun KäO t. 18/139, s. 1.

⁹² Lapin KäO t. 18/1077, s. 2; Oulun KäO t. 19/1450, s. 1; Oulun KäO t. 19/1467, s. 1; Pohjois-Karjalan KäO t. 19/1038, s. 1; Varsinais-Suomen KäO t. 18/4889, s. 6.

⁹³ Kemi-Tornion KäO t. 18/193, s. 1 ja 5.

⁹⁴ Varsinais-Suomen KäO t. 18/583, s. 6 ja 8–9.

viereen tai taakse. Käräjäoikeuden mukaan seuraamisen tekotapatunnusmerkki on täyttynyt menemällä samoihin tilaisuuksiin, joihin vastaaja on tiennyt asianomistajan tulevan.⁹⁵

Helsingin käräjäoikeuden antamassa tuomiossa tuomittiin noin 6 viikkoa kestäneestä vainoamisesta, jonka osatekona vastaajan auto oli ollut asianomistajan kotitalon liepeillä viisi kertaa ja lisäksi kolme kertaa asianomistaja oli nähnyt vastaajan itsensä siellä.⁹⁶ Tässä tuomiossa käräjäoikeus ei ole lausunut siitä, mikä näyttöarvo on annettava pelkästään vastaajan auton havaitsemisesta. Kainuun käräjäoikeuden tapauksessa oli kyse siitä, että vastaaja olisi ajanut asianomistajan asunnon ohitse useita kertoja viikossa. Tekoajaksi vainoamisessa oli ilmoitettu yli 4 vuoden ajanjakso. Vainoamisen hylkäävässä tuomiossa käräjäoikeus on lausunut, että huomioon otettava seikka on, että vastaajan tunnistaminen on tapahtunut pelkästään auton perusteella, joten tunnistamista ei voida pitää täysin varmana. Asiassa ei ole ollut täyttä varmuutta siitä, onko vastaaja ajanut autoa joka kerta. Tapauksessa hylkäävän tuomion perusteena oli myös se, että asunnon ohi ajamiselle on ollut peruste, esimerkiksi kauppaan kulkeminen, lähellä asuminen tai vilkkaasti liikennöidyllä tiellä ajaminen, jolloin ei ole voitu erottaa mahdollisesti perusteettomia ohiajamisia.⁹⁷

Tulkitsen, että Helsingin ja Kainuun käräjäoikeuksien ratkaisujen ero on johtunut siitä, että Kainuun käräjäoikeus on tukenut hylkäävää tuomiotaan kiinnittämällä huomiota siihen, ettei pelkkä auton tunnistaminen takaa sitä, että vastaaja olisi autoa joka kerta ajanut. Katson kuitenkin, että myös Helsingin käräjäoikeuden olisi tullut lausua siitä, että pelkästään auton tunnistaminen ei yksistään olisi riittävä toteuttamaan seuraamisen tunnusmerkkiä. Tulkin taani puoltaa se, että Helsingin käräjäoikeuden tapauksessa vainoaminen oli kestänyt huomattavasti vähemmän aikaa ja asunnon ohitse ajamisia oli huomattavasti vähemmän verrattuna Kainuun käräjäoikeuden tapaukseen.

Oulun käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli kulkenut asianomistajan asuintalon rappukäytävässä, pyöräillyt asianomistajan ohitse tämän kävellessä ulkona, kulkenut asianomistajan lapsen esikoulun edustalla asianomistajan noutaessa lastaan sekä muuttanut samaan taloon, jossa asianomistaja asui. Käräjäoikeus kuitenkin hylkäsi syytteen vainoamisesta katsoen mahdolliseksi, että vastaajan menettelyssä on ollut kyse sattumanvaraisista

---

⁹⁵ Varsinais-Suomen KäO t. 18/5637, s. 1 ja 5–6.

⁹⁶ Helsingin KäO t. 18/4188, s. 1 ja 13.

⁹⁷ Kainuun KäO t. 19/118, s. 7.

kohtaamisista, ja myös samaan taloon muuttamiselle kerrottu peruste on ollut mahdollinen. Käräjäoikeus on katsonut, että ohi pyöräileminen on ollut sattumanvaraista. Lisäksi kirjasto on sijainnut asianomistajan lapsen esikoulun lähistöllä, joten on mahdollista, että esikoululla tapahtuneet kohtaamiset liittyvät vastaajan käynteihin kirjastolla, jolloin kohtaamiset ovat olleet täysin sattumanvaraisia. Samaa taloon muuttamisen perusteeksi vastaaja oli kertonut vesivahingon aiemmassa asunnossaan. Kun samassa talossa asuessaan ei ollut tapahtunut vainoamisen toteuttavaa käyttäytymistä, on muuton peruste ja motiivi ollut muu kuin asianomistajan vainoaminen.⁹⁸ Tulkintani mukaan huomiota tulisi kiinnittää osatekojen määrään. Ei liene uskottavaa, jos esimerkiksi lähes päivittäin tapahtuisi sattumanvarainen kohtaaminen matkalla kirjastoon samaan aikaan, kun toinen osapuoli hakee lasta esikoulusta.

Käsittelen seuraavaksi käräjäoikeuden tuomiota, jolla on hylätty vainoamista koskeva syytekohta menettelyn oikeudettomuuden puuttumisen vuoksi.⁹⁹ Kuitenkin tuomiossa on lausuttu myös seuraamisesta, joten käsittelen sitä siltä osin. Tapauksessa vastaaja oli selvittänyt Snapchat-sovelluksen kautta asianomistajan olinpaikan ja seurannut asianomistajaa uimarannalle. Lisäksi vastaaja oli ollut samaan aikaan metroasemalla ja metrossa asianomistajan kanssa. Käräjäoikeus on katsonut, että uimarannalle meneminen on täyttänyt vainoamisen tunnusmerkistön mukaisen tekotavan. Sen sijaan asiassa on jäänyt varteenotettava epäily siitä, että metroasemalla kohtaaminen olisi ollut vainoamisen tunnusmerkistön mukaista seuraamista, koska vastaaja asui metroaseman lähellä.¹⁰⁰

Lapin käräjäoikeuden tapauksessa tekijä seurasi asianomistajaa mm. tulemalla asianomistajan työpaikalle ja ajamalla tämän perässä kaupungilla. Syyttäjän laatimassa teonkuvauksessa mainitaan, että tekijä on tarkkaillut/seurannut asianomistajaa sosiaalisen median kautta. Asianomistaja on kertonut seuraamisen ilmenneen siten, että vainoaja herkästi kommentoi asianomistajan tekemiä päivityksiä ja pyrki selvittämään, keiden henkilöiden kanssa asianomistaja oli ollut tekemisissä.¹⁰¹ Lain esitöiden ja oikeuskirjallisuuden perusteella tällaista käyttäytymistä ei voitaisi kuitenkaan katsoa seuraamiseksi. Seuraamisella tarkoitetaan enemmänkin fyysistä seuraamista ja vainotun kanssa samoihin paikkoihin tulemista. Tuomioistuimien mainitsee kyllä johtopäätöksissään, että vastaaja on menettelyllään uhannut, seurannut,

---

⁹⁸ Oulun KäO t. 18/2867, s. 3–4.

⁹⁹ Helsingin KäO t. 18/7541, s. 13–14. Oikeudettomuutta ja ratkaisua siltä osin käsittelen kappaleessa 2.8.

¹⁰⁰ Helsingin KäO t. 18/7541, s. 10 ja 13.

¹⁰¹ Lapin KäO t. 19/39, s. 2 ja 11.

ottanut yhteyttä ja muutoin näihin rinnastettavalla tavalla vainonnut.¹⁰² Tuomioistuin ei ole kuitenkaan eritellyt, minkä tekotavan tällainen käyttäytyminen sosiaalisessa mediassa täyttää. Katson, että tässä olisi ennemminkin osittain kyse tarkkailusta. Käsittelen tuomiota tältä osin kappaleessa 2.4.

Oulun kärjäoikeuden tapauksessa vainoaja oli hakeutunut vainotun työpaikalla eli kirkossa, joka sinänsä on julkinen tila, paikkoihin, joissa vainottu joutui vainoajansa kohtaamaan.¹⁰³ Syyttäjä tai tuomioistuin ei ollut eritellyt, onko teko täyttänyt seuraamisen vai tarkkailun tunnusmerkin. Tapauksessa on ollut kyse yksipuolisesta ihastumisesta, joten senkin perusteella voitaisiin tehdä johtopäätös, että menettely voisi täyttää molemmat tekotapatunnusmerkit. Tekijä on ollut vahvasti kiinnostunut kohteestaan ja on ensin hakeutunut samoihin paikkoihin hänen kanssaan ja jäänyt paikalle tarkkailemaan asianomistajaa keräten mahdollisesti lisätietoa ja havaintoja vainotusta.

Vastaavanlaisesta tilanteesta on ollut kyse Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tapauksessa, jossa vastaaja oli hakeutunut samoihin tilaisuuksiin asianomistajan kanssa ja tilaisuuksissa tarkkaillut asianomistajaa. Tässä tuomiossa tuomioistuin on selkeästi eritellyt, että tilaisuuksiin hakeutuminen on ollut seuraamista, ja tilaisuuksissa asianomistajan tekemisten havainnoiminen on ollut tarkkailemista.¹⁰⁴ Oikeuskäytännön perusteella voidaan päätellä, että menettelyn voidaan tulkita olevan seuraamista, mikäli tekijä liikkuu samaan paikkaan uhrin kanssa tai menee paikkaan, jonne tietää uhrin myöhemmin tulevan. Seuraamisen ja tarkkailemisen eroa käsittelen tarkemmin kappaleessa 2.4.

Edellä esitetyn perusteella seuraaminen vainoamisen tekotapatunnusmerkkinä määrittäytyy melko selkeästi fyysiseksi seuraamiseksi. Seuraamisella tarkoitetaan sitä, että vainoaja siirtyy sinne, minne uhrikin tai asettuu sellaiseen paikkaan, jonne tietää seurattavan tulevan. Seuraamista voi tapahtua niin yksityisellä kuin julkisellakin paikalla. Kärjäoikeuksien ratkaisujen perusteella seuraamisen arvioinnissa tulee antaa painoarvoa seuraamisen motiiville ja sille, että onko kohtaaminen ollut satunnaista tai sattumanvaraista. Asianomistajan kotitalon ohi ajaminen ei välttämättä tarkoita seuraamista, jos vastaajan on ajettava asunnon ohi mennessään esimerkiksi kauppaan, kotiinsa tai työpaikalle, jolloin ohi ajamiselle on jokin

---

¹⁰² Lapin KäO t. 19/39, s. 16.

¹⁰³ Oulun KäO t. 19/814, s. 7–8.

¹⁰⁴ Varsinais-Suomen KäO 18/5637, s. 1 ja 5–6.

muu motiivi kuin vainoaminen. Sattumanvaraista kohtaamista voi olla esimerkiksi metroasemalla tai kadulla kohtaaminen, kun vastaajalla on ollut peruste olla paikalla jostain muusta syystä kuin vainoamistarkoituksessa. Kuitenkin normaali oikeutettu toiminta, kuten uimahallissa tai muulla julkisella paikalla käyminen, voidaan katsoa vainoamiseksi, jos tapauksen yksityiskohdat osoittavat vainoamistarkoitusta ja vainoajan suunnitelmallisuutta pyrkiä paikalle samaan aikaan uhrin kanssa.

Seuraamisen linkittyminen fyysiseen seuraamiseen poissulkee sen, että seuraaminen ja kommentointi sosiaalisessa mediassa täyttäisi vainoamisrikoksen tarkoittaman seuraamisen tekotapatunnusmerkin. Vaikka sosiaalisessa mediassa toisen henkilön päivitysten ja tapahtumien ”tilaamista” kutsutaan puhekielessä seuraamiseksi, on vainoamissäännöksen seuraamisella kuitenkin eri merkitys. On mahdollista, että vainoaja selvittää sosiaalisen median palvelusta uhrin olinpaikan ja sen perusteella hakeutuu samaan paikkaan, jolloin menettely katsotaan seuraamiseksi. Tällöinkin kuitenkin vainoaja fyysisesti menee samaan paikkaan, jossa tietää vainotun olevan. Näillä perusteilla pelkkä sosiaalisessa mediassa seuraaminen ei ole vainoamissäännöksessä tarkoitettua seuraamista.

2.4 Tarkkaileminen

Kolmantena vainoamisen tekotapana mainitaan tarkkaileminen. Henkilö voi tarkkailla toista havainnoimalla, ja siinä voidaan myös hyödyntää teknisiä apuvälineitä kuten kiikaria tai kameraa. Se ei kuitenkaan ole välttämätöntä, vaan tunnusmerkistön voi toteuttaa yhtä hyvin aistinvaraisesti.¹⁰⁵ Sillä, missä tarkkailija tai tarkkailtava on, ei ole merkitystä. Tarkkaileminen voi tapahtua tarkkailtavan ollessa kotirauhan piirissä, mutta myös sen ulkopuolella.¹⁰⁶ Säännös ei siis aseta rajoituksia sen suhteen, missä tarkkaileminen tapahtuu ja missä kohdehenkilö tällöin on.¹⁰⁷ Tarkkaileminen kuuluu toiseen vainoamistaktiikoiden ryhmään, ja sen tarkoituksena on kerätä mahdollisimman paljon tietoa uhrista.¹⁰⁸ Tarkkailemiseen voi usein liittyä myös seuraaminen.¹⁰⁹

Käräjäoikeuksien tuomioista ilmenee, että tarkkaileminen on usein vaikeasti erotettavissa seuraamisesta. Usein syyttäjän laatimassa teonkuvauksessa onkin tietty menettely luokiteltu

---

¹⁰⁵ HE 19/2013 vp, s. 50–51; Matikkala 2018b, s. 494.

¹⁰⁶ HE 19/2013 vp, s. 50–51.

¹⁰⁷ Matikkala 2018b, s. 494.

¹⁰⁸ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 753.

¹⁰⁹ Mäenpää 2017, s. 71.

tarkkailemiseksi ja seuraamiseksi tai asia on ilmaistu muodossa ”seurannut/tarkkaillut”¹¹⁰, mikä ilmentää sitä, että seuraamisen ja tarkkailemisen ero on vaikeasti ymmärrettävissä. Lisäksi syynä voi olla se, että syyttäjä varmuuden vuoksi sisällyttää teonkuvaukseen molemmat tekotavat, ettei teko jää syytesidonnaisuuden vuoksi tuomitsematta, jos menettely ei tuomioistuimen mukaan olekaan syyttäjän katsoman tekotavan mukaista.

Käsitteiden vaikea erotettavuus johtunee siitä, että myös seuraamisessa voi olla kyse tietynlaisesta tiedon hankkimisesta, esimerkiksi silloin, kun tekijä kulkee vainotun asunnon ohitse. Tällainen menettely on lain esitöiden mukaan seuraamista, mutta toisaalta teon tarkoituksena voi olla havainnoida, mitä uhrin kotona tapahtuu tai keitä uhrin kotona on. Tekotavat ovat siis osin päällekkäiset, mutta tapauksen yksityiskohdat ratkaisevat, onko kyseessä seuraaminen, tarkkaileminen vai molemmat. Seuraaminen ei kuitenkaan sisällä kaikenlaista havainnointia uhrista, kuten kodin tai harrastuspaikan ulkopuolella paikallaan tapahtuvaa tarkkailemista, minkä vuoksi on ollut tarpeellista sisällyttää vainoamisrikokseen molemmat tekotavat. Selkeästi pelkästään tarkkailemistakin analysoimissani tuomioissa esiintyi esimerkiksi siten, että tekijä on ollut perillä uhrin asioista, tekemisistä ja aikatauluista, koska on tarkkaillut vainottua.

Oulun käräjäoikeuden tapausta¹¹¹ käsittelemällä seuraamista koskevassa kappaleessa, jossa päädyin siihen, että vainoajan menettely täyttäisi sekä seuraamisen että tarkkailemisen tunnusmerkit. Vainoaja oli hakeutunut uhrin työpaikalle eli kirkossa tilaisuuksiin, jossa tiesi kohteen olevan paikalla. Tämän jälkeen tekijä oli jäänyt paikalle tilaisuuden ajaksi, minkä katsottiin täyttävän tarkkailemisen tunnusmerkin. Vastaavanlaisesta tilanteesta on ollut kyse Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tapauksessa, jossa vastaaja oli hakeutunut asianomistajan kanssa samoihin tilaisuuksiin, joissa oli tarkkaillut asianomistajaa. Tässä ratkaisussa tuomioistuin on selkeästi eritellyt, että tilaisuuksiin hakeutuminen on ollut seuraamista, ja tilaisuuksissa asianomistajan tekemisten havainnoiminen on ollut tarkkailemistakin.¹¹² Oikeuskäytännön perusteella voidaan päätellä, että menettelyn voidaan tulkita olevan seuraamista, mikäli tekijä liikkuu samaan paikkaan uhrin kanssa tai menee paikkaan, jonne tietää uhrin myöhemmin tulevan. Tarkkailemiseksi teko muuttuu siinä vaiheessa, jos vainoaja jää

---

¹¹⁰ Esim. Ilmaisu ”tarkkaillut/seurannut Lapin käräjäoikeuden tapauksessa t. 19/39 ja ilmaisu ”seurannut ja tarkkaillut” Kanta-Hämeen käräjäoikeuden tapauksessa t. 18/891 ja Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tapauksessa t. 18/2406.

¹¹¹ Oulun KäO t. 19/814.

¹¹² Varsinais-Suomen KäO t. 18/5637, s. 1 ja 5–6.

havainnoimaan uhria ja tämän tekemisiä esimerkiksi työpaikan, harrastuspaikan tai kodin läheisyyteen.

Seuraamisen ja tarkkailemisen vaikeasta erotettavuudesta kertoo myös Oulun kärjäoikeuden toinen tapaus, jossa syyttäjän laatiman teonkuvauksen mukaan vastaaja oli seurannut ja tarkkaillut asianomistajia seuraamalla heitä kadulla, kauppakeskuksessa ja myymälässä sekä liikkumalla heidän kotinsa pihamaalla ja sen lähistöllä.¹¹³ Aiemmin edellä esittämäni perusteella katson, että tapauksessa olisi kyse seuraamisesta siltä osin, kuin vastaaja on seurannut asianomistajia heidän liikuessaan. Tarkkailemisesta olisi kyse silloin, kun vastaaja on asettunut asianomistajien kodin pihamaalle tai kodin lähistölle aikomuksenaan tarkkailla asianomistajia ja heidän tekemisiään.

Vastaavanlaista tulkintaa voidaan tehdä myös Helsingin kärjäoikeuden tapauksesta, jossa vastaaja oli ensin seurannut asianomistajaa tämän noustessa bussiin. Kun asianomistaja oli jäänyt bussista pois, vastaaja oli seurannut tätä, jolloin asianomistaja oli laittanut viestiä ystävälleen. Asianomistaja oli seisonut paikallaan 10 minuuttia ja nähnyt, kun vastaajan tarkkailevan häntä kurkistellen rakennuksen takaa.¹¹⁴ Kyseinen tapaus on hyvä esimerkki siitä, että ensin vastaaja seuraa asianomistajaa, jonka jälkeen menettely muuttuu tarkkailemiseksi.

Helsingin kärjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli tullut paikalle asianomistajan työpaikalle ravintolaan ja asettunut syömään noin tunnin ajaksi siten, että tällä oli ollut näkyvyys keittiöön, jossa asianomistaja työskenteli. Vastaaja oli selkeästi katsonut keittiöön päin. Tuomioistuimien ei ole tuomiossaan ottanut kantaa juuri tähän tapaukseen, mutta on maininnut vainoamisen tekotapoina yhteyden ottamisen ja seuraamisen.¹¹⁵ Katson, että tässä on kuitenkin ollut kyse tarkkailemisesta, koska vastaaja on asettunut ruokailemaan siten, että on nähnyt asianomistajan. Vastaajan tarkoituksena on luultavimmin ollut havainnoida asianomistajaa ja tämän tekemisiä. Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli tarkkaillut asianomistajaa uimahallissa ja maauimalassa tuijottamalla tätä jatkuvasti. Kärjäoikeus on pitänyt menettelyä tarkkailemisena ja on vielä maininnut, että uimahalliolosuhteissa

---

¹¹³ Oulun KäO t. 19/1450.

¹¹⁴ Helsingin KäO t. 18/6984, s. 3 ja 8.

¹¹⁵ Helsingin KäO t. 18/4188, s. 10 ja 19–21.

tapahtuvaa vähäpukaisen asianomistajan tuijottelua voidaan pitää jossain muualla tapahtuvaan verrattuna tarkkailun kohteen kannalta vielä epämiellyttävämpänä.¹¹⁶

Kanta-Hämeen kärjäoikeuden tapauksessa oli kyse siitä, että vastaaja tarkkaili naapureitaan kodistaan päin tuijottamalla nenä kiinni ikkunassaan, kuistiltaan ja kulkiessaan tiellä. Tämä oli ilmennyt muun muassa siten, että vastaaja oli jäänyt kadun toiselle puolelle seisomaan 15 minuutiksi tuijottaen asianomistajien taloa päin ja esittänyt puhuneensa puhelimeen. Kärjäoikeuden mukaan selvää on, että henkilö voi istua kotonaan ja katsoa sieltä ulos sekä kulkea pihallaan ja lähiteillä katsellen ympärilleen. Tapauksessa on kuitenkin kyse ollut systemaattisesta ja toistuvasta menettelystä, joka usein on jatkunut pitkän aikaa kerrallaan. Kärjäoikeuden mukaan kyse ei ole ollut enää tavanomaisesta naapurin tekemisten havainnoinnista. Vastaajan menettelyn poikkeavuudesta kertoo myös se, että hän oli usein yrittänyt saada muiden huomion itseensä erilaisilla ”teatraalisilla” eleillä.¹¹⁷

Myös Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tapauksessa oli kyse vastaavanlaisesta naapuriin kohdistetusta vainoamisesta. Tapauksessa vastaaja oli tarkkaillut asianomistajien tekemisiä ja kommentoinut niitä omalta pihaltaan, kotikadultaan ja postilaatikolta käsin. Kärjäoikeuden tuomio mukailee edellä mainittua Kanta-Hämeen tuomiota. Myös Varsinais-Suomen kärjäoikeuden mukaan se, että joku tarkkailee naapureita ikkunasta, ei välttämättä yksittäisenä tekokokonaisuutena täyttäisi vainoamisen tunnusmerkistöä. Menettely oli kuitenkin ollut pitkäaikaista häiriköintiä, johon oli puututtu myös lähestymiskiellolla.¹¹⁸

Kainuun kärjäoikeus on hylännyt syytteen vainoamisesta riittävän näytön puuttumisen vuoksi, mutta tuomiossa ei kuitenkaan ole lausuttu, etteikö menettely täyttäisi jotain vainoamisen tekotapaa. Tapauksessa epäiltiin, että vastaaja olisi tarkkaillut asianomistajaa sekä päivä- että yöaikaan asianomistajan asunnon porraskäytävässä. Vaikka syyte on hylätty näytön riittämättömyyden vuoksi, voidaan kuitenkin tehdä päätelmiä väitetyn vainoamisen tekotavoista. Syyttäjä on laatimassaan teonkuvauksessa lähtenyt siitä, että asianomistajan asunnon rappukäytävässä oleileminen olisi tarkkailemista. Katson kuitenkin, että jos tekijä ei voi rappukäytävässä ollessaan tehdä jonkinlaisia havaintoja asianomistajasta tai tämän

---

¹¹⁶ Varsinais-Suomen KäO t. 18/2854, s. 1, 6 ja 8.

¹¹⁷ Kanta-Hämeen KäO t. 18/891, s. 2–3 ja 6.

¹¹⁸ Varsinais-Suomen KäO t. 18/2406, s. 1 ja 6.

tekemisistä, olisi tällainen menettely enemmänkin seuraamista. Seuraamiseksi katsotaan se, että tekijä menee paikkaan, jonne tietää kohdehenkilön myöhemmin tulevan.¹¹⁹

Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden tapauksessa on mainittu, että vastaaja oli tarkkaillut asianomistajaa, mutta syyttäjä tai tuomioistuin ei ollut eritellyt, miten tarkkaileminen oli tapahtunut.¹²⁰ Selkeästä tarkkailemisesta on ollut kyse Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tapauksessa, jossa vastaaja oli läheiseltä kalliolta tarkkaillut suoraan asianomistajan olohuoneeseen.¹²¹ Vastaavasti Kainuun kärjäoikeuden tapauksessa syyttäjän laatimasta teonkuvauksesta ilmenee, että kyse on ollut selkeästä tarkkailemisesta, kun vastaaja oli tarkkaillut sitä, milloin asianomistajan auto on tämän nykyisen miesystävän asunnon parkkipaikalla. Vastaaja oli kertonut tiedoistaan viestillä asianomistajalle. Tuomioistuin ei kuitenkaan ole johdopäätöksissään lausunut nimenomaisesti tarkkailemisesta, vaan ainoastaan viesteistä ja niiden sisällöstä.¹²² Myös Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli halunnut asianomistajan tietävän tarkkailemisesta. Vastaaja oli tarkkaillut asianomistajan omaa kotia sekä tämän vanhempien kotia ja lähettänyt asianomistajalle tämän kodistaan ottamia kuvia.¹²³

Tarkkaileminen voi tapahtua teknisiä apuvälineitä käyttäen, mistä esimerkkinä toimii tuore Itä-Suomen hovioikeuden tuomio. Tapauksessa vastaaja oli ostanut matkapuhelimeen prepaid-liittymän ja laittanut puhelimen pariaksi päiväksi vaimonsa autoon. Vastaajan motiivina oli ollut selvittää, missä auto on ja mitä vaimo kertoo auton sijainnista. Vastaajan on ollut tarkoitus selvittää, puhuisiko vaimo totta ja hakisiko hän avioeroa. Hovioikeus on kärjäoikeuden tavoin katsonut, että vastaajan menettelyssä on ollut kyse tarkkailemisesta. Syyte on kuitenkin hylätty, koska menettely ei ole täyttänyt toistuvuuden tai abstraktin vaaran edellytyksiä.¹²⁴

Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa seuraamista käsittelin jo kappaleessa 2.3. Lapin kärjäoikeuden tapauksessa syyttäjän laatimassa teonkuvauksessa mainitaan, että tekijä on

---

¹¹⁹ HE 19/2013 vp, s. 50.

¹²⁰ Pohjois-Karjalan KäO 17/1119.

¹²¹ Varsinais-Suomen KäO 18/4889, s. 6.

¹²² Kainuun KäO 18/114, s. 1 ja 6–7.

¹²³ Pohjois-Karjalan KäO 19/1038, s. 1.

¹²⁴ Edilex 19.2.2021: Laittoi prepaid-liittymällä varustetun puhelimen pariaksi päiväksi vaimonsa autoon - toisin kuin kärjäoikeus hovioikeus hylkäsi syytteen vainoamisesta. Uutisessa oli kyse Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisusta 19.12.2021 t. 21/106976.

tarkkaillut/seurannut asianomistajaa sosiaalisen median kautta. Asianomistaja oli kertonut seuraamisen ilmenneen siten, että vainoaja herkästi kommentoi asianomistajan tekemiä päivityksiä ja pyrki selvittämään, keiden henkilöiden kanssa asianomistaja oli ollut tekemisissä.¹²⁵ Aiemmin perustelinkin, ettei kyseinen menettely täytä seuraamisen tunnusmerkkiä sen vuoksi, että seuraamista voidaan katsoa olevan fyysinen seuraaminen. Tuomiossaan käräjäoikeus ei ole maininnut tekotapana tarkkailemista eli tuomioistuin ei ole tunnistanut menettelyä tarkkailemiseksi. Katson, että sosiaalisessa mediassa tapahtuva seuraaminen voisi kuitenkin täyttää tarkkailemisen tunnusmerkin. Tapauksessa vastaaja pyrki selvittämään sosiaalisesta mediasta muun muassa asianomistajan päivityksiä kommentoimalla, keiden henkilöiden kanssa asianomistaja oli ollut tekemisissä. Tulkitsen, että tällainen vainotun havainnoiminen sosiaalisessa mediassa on tarkkailemista, kun lain esitöidenkin mukaan tarkkaileminen voi tapahtua teknisiä apuvälineitä käyttämällä¹²⁶.

Katson, että tarkkailemisen olennaisin tunnusmerkki on havaintojen tekeminen ja tiedon kerääminen vainotusta ja tämän tekemisistä. Oikeuslähteiden perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että vaikka seuraaminen voi olla osaksi myös vainotun tarkkailua, seuraamisen toteuttava menettely olisi ainoastaan seuraamista. Poikkeus olisi, jos tapauksen yksityiskohdista olisi pääteltävissä, että vainoaja olisi menettelyllään tehnyt havaintoja asianomistajasta, jolloin tekotapana olisi myös tarkkaileminen. Tarkkaileminen voi tapahtua missä tahansa, niin yksityisessä kuin julkisessakin paikassa, mutta myös sosiaalisessa mediassa. Tarkkailemisen voi toteuttaa aistien varaisesti havainnoimisen lisäksi teknisiä apuvälineitä käyttäen. Vainoamisrikoksen yhdeksi tekotavaksi on säännelty tarkkaileminen, sillä näin kriminalisoidaan myös sellaiset teot, jotka eivät sisälly seuraamiseen. Pidän ongelmallisena sitä, etteivät tuomioistuimet välttämättä tunnista seuraamisen ja tarkkailemisen eroa ja käyttävät molempia käsitteitä perustelematta mikä teko täyttää minkäkin tunnusmerkin. Samaa ongelmallisuutta voidaan havaita avoimen tekotavan kohdalla, mitä käsittelen kappaleessa 2.6.

2.5 Yhteyden ottaminen

Yhteydenotossa on kyse tekijän kommunikaatiosta kohteen suuntaan. Yhteyden ottaminen voi tapahtua menemällä kohteen luokse, soittamalla tai lähettämällä viestejä. Jos henkilö pääsee puheisiin vainottavan kanssa, kyse on yhteydenotosta. Edellytys toteutuu myös silloin, kun henkilö jättää jonkin viestin toiselle, vaikka viestiin ei vastattaisi tai vaikka viesti

¹²⁵ Lapin KäO 19/39, s. 2 ja 11.

¹²⁶ HE 19/2013 vp, s. 50–51.

olisi luonteeltaan sellainen, että siihen ei pyydetä nimenomaista vastausta. Ehtona ei siis ole, että kohdehenkilö reagoisi yhteydenottoon jollakin tavoin.¹²⁷ Esimerkiksi soittopyyntö on tällainen yhteydenotto, mutta sellainen voisi olla myös kirje tai tekstiviesti, jossa ei pyydetä reagoitua kyseiseen viestiin.¹²⁸

Yhteydenotto voi tapahtua välikäden kautta esimerkiksi siten, että kolmas henkilö välittää tekijän viestejä kohteelle.¹²⁹ Yhteyden ottaminen saattaa tapahtua myös lähettämällä kohteelle tarkoitettu viesti yleisön saatavilla olevalla keskustelupalstalla. Myös erilaiset tekijän näkökulmasta kenties huomionosoituksia merkitsevät teot, kuten kukkien ja lahjojen tuominen tai lähettäminen, voivat merkitä tunnusmerkin toteuttavaa yhteydenottoa.¹³⁰ *Silvennoisen* ja *Tolvasen* mukaan tällöin edellytyksenä on, että huomionosoitusten kohde kokee ne ahdistavina, ja tekijä pitää vainon kohteen tunnetta varsin todennäköisenä tekojensa seurauksena.¹³¹ Katson, että abstraktin vaaran käsite, jota analysoin kappaleessa 2.9, ei edellytä, että tekijä pitäisi vainon kohteen tunnetta varsin todennäköisenä. Edellytyksenä on, että keskimääräisihmisessä menettely aiheuttaisi ahdistusta tai pelkoa. Johtopäätelmäni mukaan huomionosoitukset voidaan katsoa yhteydenotoksi, ja abstraktin vaaran olemassaolo on erillinen kysymys.

Mäenpään tarkastelemassa oikeuskäytännössä yhteyden ottaminen on ilmennyt menemällä henkilökohtaisesti tapaamaan vainottua, viemällä lappuja vainotun postilaatikkoon tai asunnon oven taakse, soittamalla puhelimella, jättämällä ääniviestejä sekä lähettämällä kirjeitä, tekstiviestejä, sähköpostia ja edelleen erilaisten nettisovellusten kautta. Ylivoimaisesti eniten käytetty tapa on ollut tekstiviestien lähettäminen ja puheluiden soittaminen.¹³² Myös tutkielmassani analysoimieni tuomioiden perusteella yleisin vainoamisen tekotapa on yhteyden ottaminen. Tutkimusaineiston vainoamisen syyksi lukevissa tuomioissa 22:ssa esiintyi yhteyden ottamista tai sen yrittämistä.

Katson tarkoituksenmukaiseksi käsitellä myös joitakin vainoamisen osalta hylättyjä tuomioita kappaleen loppupuolella. Soittaminen ja viestien lähettäminen ovat analysoimieni

---

¹²⁷ Matikkala 2018b, s. 494.

¹²⁸ HE 19/2013 vp, s. 51.

¹²⁹ HE 19/2013 vp, s. 51; *Silvennoinen – Tolvanen* 2014, s. 759.

¹³⁰ HE 19/2013 vp, s. 51.

¹³¹ *Silvennoinen – Tolvanen* 2014, s. 759.

¹³² *Mäenpää* 2017, s. 72.

tuomioiden yleisimpiä tapoja toteuttaa yhteyden ottamista, mikä on linjassa *Mäenpään* tutkimustulosten kanssa. Usein vainoaja on käyttänyt useampaa kuin yhtä yhteyden ottamisen tapaa eli tekijä voi käyttää useampaa eri kanavaa; soittamista, viestittämistä, kirjeiden/tavaroiden lähettämistä ja kasvotusten kommunikoinnista. Yhteyden ottamisen luokittelamisen lisäksi esimerkiksi viestitse tapahtuva yhteyden ottaminen voi ilmetä usean eri käyttöliittymän kautta; tekstiviesti, sähköposti ja sosiaalisen median sovellukset.

Useissa tapauksissa yhteyden ottaminen oli tapahtunut soittamalla ja/tai lähettämällä viestejä.¹³³ Viestejä oli lähetetty perinteisellä tavalla tekstiviestitse ja sähköpostitse, mutta myös sosiaalisen median sovelluksia, kuten WhatsAppia, Snapchatia, Facebookia ja Twitteriä käyttämällä. Kainuun käräjäoikeuden tapauksessa yhteyden ottamista oli tapahtunut myös PlayStation -pelikonsolin kautta.¹³⁴ Lisäksi kirjeiden toimittaminen vainoamisen kohteelle oli useammassa tapauksessa vainoamisen yhtenä tekotapana.¹³⁵ Useissa tapauksissa yhteyttä oli otettu monia eri kanavia pitkin.¹³⁶ Helsingin käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli ensin seurannut asianomistajaa, minkä jälkeen samaa matkaa kävellessä haukkunut tätä ja tämän vanhempia. Tuomiossaan käräjäoikeus ei ollut tunnistanut haukkumista ja asianomistajalle raivoamista yhteyden ottamiseksi.¹³⁷ Katson kuitenkin, että tällainen menettely täyttää yhteyden ottamisen tekotavan, koska asianomistajalle raivoaminen ja tämän haukkuminen on kommunikointia vainoamisen kohteen suuntaan.

Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomiossa on kaksi vainoamistapausta, jotka kohdistuivat eri asianomistajiin. Molemmissa tapauksissa vastaaja oli soittanut asianomistajalle ja lähettänyt viestejä puhelimitse sekä sosiaalisen median kautta. Toisen vainoamisrikkoksen osalta vastaaja oli lähettänyt viestejä myös asianomistajan äidille yhteensä kymmeniä ja oli pyytänyt tätä välittämään viestejä asianomistajalle. Käräjäoikeuden mukaan vainoamisen vakuutta lisää se, että vastaaja lähestyy kohdehenkilöä tämän läheisten kautta.¹³⁸ Myös Oulun käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli ottanut yhteyttä asianomistajien lisäksi heidän sukulaisiinsa.¹³⁹

¹³³ Esim. Helsingin KäO t. 18/10359; Kainuun KäO t. 18/114; Kanta-Hämeen KäO t. 18/847; Kemi-Tornion KäO t. 18/193; Lapin KäO t. 19/39; Oulun KäO t. 19/1467; Pohjois-Karjalan KäO t. 17/1119; Varsinais-Suomen KäO t. 18/2854; Ylivieska-Raahen KäO t. 18/73.

¹³⁴ Kainuun KäO t. 18/139, s. 1–2.

¹³⁵ Esim. Kanta-Hämeen KäO t. 18/891; Varsinais-Suomen KäO t. 18/2406.

¹³⁶ Varsinais-Suomen KäO t. 18/2406, s. 1; Varsinais-Suomen KäO t. 18/5637, s. 1.

¹³⁷ Helsingin KäO t. 18/6984, s. 3, 8 ja 10.

¹³⁸ Varsinais-Suomen KäO t. 18/853, s. 1–2 ja 9–10.

¹³⁹ Oulun KäO s. 19/1450, s. 2.

Turun hovioikeuden tapauksessa vastaaja oli lähettänyt ääniviestejä asianomistajan veljelle sekä tekstiviestejä asianomistajan äidille ja veljelle. Hovioikeuden mukaan kysymys ei tässä tilanteessa ole ollut hallituksen esityksessä mainitulla tavalla välikäden kautta tapahtuvasta vainoamisesta, sillä viestejä ei ollut alun perin osoitettu tai tarkoitettu asianomistajalle. Viestit oli välitetty asianomistajalle tämän pyynnöstä, mutta vastaaja ei ollut pyytänyt tai muutenkaan tarkoittanut, että viestit välitettäisiin asianomistajalle. Näiden viestien osalta hovioikeus on hylännyt syytteen.¹⁴⁰

Katson, että hovioikeuden tapauksessa asianomistajan läheisille lähetetyt viestit olisi tullut lukea vainoamisrikokseen, mikäli viestit ovat olleet sisällöltään sellaisia, että vastaaja on voinut pitää todennäköisenä sitä, että viestit tulevat asianomistajan tietoon. Tulkintani mukaan tällaiset viestit voisivat koskea asianomistajaa tai jotain häneen liittyvää asiaa. Jos viestit koskevat niiden vastaanottajaa tai heidän välisiä asioitaan, ei viestin lähettäjä voi pitää todennäköisenä sitä, että viestit välitetään toiselle henkilölle. Todennäköisesti Turun hovioikeuden tuomiossa on ollut kyse tällaisesta viestistä, koska vastaajan mukaan hän ei ollut edes tarkoittanut viestejä asianomistajan tietoon.

Helsingin käräjäoikeuden tuomiossa on kyse kahdesta vainoamisrikoksesta, jotka kohdistuivat eri asianomistajiin. Toisessa vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle tekstiviestejä, sähköposteja ja ääniviestejä puhelinvastaajaan. Toisessa tapauksessa vastaaja oli ottanut edellä mainituilla tavoin yhteyttä asianomistajan työkaveriin sekä lähettänyt asianomistajan vaimolle asianomistajaa halventavan kirjeen. Käräjäoikeus on katsonut, että kyse on ollut vainoamisrikoksessa tarkoitettua yhteyden ottamisesta, koska on ollut ilmeistä, että yhteydenotot asianomistajan työkaveria ja vaimoa kohtaan tulevat asianomistajan tietoon.¹⁴¹

Tuomioista on tulkittavissa, että välikäsien kautta yhteyden ottamisen lukeutuminen vainoamisrikokseen arvioidaan tapauksen yksityiskohdista. Arvioimisessa huomioidaan viestien sisältö ja se, voidaanko sisällön perusteella päätellä vastaajan tarkoittaneen viestit asianomistajan tietoon. Vainotun läheisiin kohdistuva yhteydenotto voidaan kuitenkin lukea vainoamistunnusmerkistön toteuttavaksi yhteyden ottamiseksi, vaikka vainoaja ei nimenomaisesti pyytäisi vainotun läheistä välittämään viestiä vainotulle.

---

¹⁴⁰ Turun HO 29.11.2018 t. 152819.

¹⁴¹ Helsingin KäO 18/8057, s. 5, 7 ja 19.

Toisen asianomistajan osalta vastaaja oli julkaissut asianomistajasta loukkaavia ja valheellisia väitteitä Youtube-, Facebook- ja vk.com -palveluissa. Käräjäoikeus on lausunut, että vaikka sosiaaliseen mediaan kirjoitettuja viestejä ja videota ei ole osoitettu asianomistajalle itselleen, ne ovat olleet suoraan häntä koskevinä asianomistajan itsensä ja kaikkien muidenkin löydettävissä ja luettavissa kyseisiltä sosiaalisen median sivustoilta. Käräjäoikeuden mukaan tällaiset viestit ja kommentit ovat rinnastettavissa asianomistajaan suoraan kohdistuviin yhteydenottoihin, ja niitä on pidettävä osana yhtenäiseen motivaatioperustaan perustunutta asianomistajaan kohdistunutta menettelyä.¹⁴²

Tuomiossaan käräjäoikeus on siis luokitellut sosiaaliseen mediaan kirjoitetut viestit ja videon yhteyden ottamiseen rinnastettavaksi tekotavaksi. Lain esitöiden mukaan yhteyden ottaminen saattaa tapahtua myös lähettämällä kohteelle tarkoitettu viesti yleisön saatavilla olevalla keskustelupalstalla¹⁴³, joten katson, että sosiaaliseen mediaan kirjoitetut viestit ja video ovat yhteyden ottamista, eivät muuta siihen rinnastettavissa olevaa menettelyä. Tässä tapauksessa tuomioistuin on luokitellut menettelyn avoimen tekotavan mukaiseksi, kun menettely voitaisiin katsoa nimenomaiseksi tekotavaksi eli yhteyden ottamiseksi.

Kahdessa vainoamistapauksessa vainoaja oli ottanut yhteyttä useilla eri tavoin ja toimittanut vainoamisen kohteelle kirjoitettujen kirjeiden lisäksi muutakin tavaraa. Molemmissa tapauksissa oli kyse yksipuolisesta ihastumisesta. Oulun käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle sähköpostiviestejä sekä toimittanut kirjeitä postikortteja, ruusuja sekä joulupaketin asianomistajan kotiin ja työpaikalle. Vastaaja oli lähettänyt tekstiviestejä ja ääniviestejä asianomistajan puhelimeen ja työpuhelimeen. Vastaaja oli myös tullut huutamaan asianomistajalle kasvotusten.¹⁴⁴

Lapin käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli soittanut ja viestitellyt asianomistajille satoja kertoja. Vastaaja oli toimittanut asianomistajille kirjeitä postilaatikkoon sekä oveen kiinnitettyinä ja jättänyt asianomistajien asunnolle tervehdyslappuja, poikansa kuvia sekä käyntikortteja. Vainoaja oli toimittanut asianomistajien asunnolle myös kukkalähetyksiä, vaatteita, pyyhkeitä, kenkiä, kirjeitä, kortteja, suklaata, rahaa ja ruokaa. Yhteyden ottamista oli kohdistunut suoraan asianomistajiin, mutta myös ottamalla yhteyttä heidän isäänsä.

---

¹⁴² Helsingin KäO t.18/8057, s. 19

¹⁴³ HE 19/2013 vp, s. 51.

¹⁴⁴ Oulun KäO t. 19/814, s. 1, 4–6 ja 8.

Käräjäoikeuden mukaan on selvää, että erilaisten huomionsoitusten lähettäminen ja se, että yhteydenottoa yritetään välikäsien kautta, on yhteyden ottamista.¹⁴⁵

Myös yhteydenoton ajankohdalle voidaan antaa painoarvoa. Helsingin käräjäoikeuden tuomiossa on todettu, että yhteydenottoja oli ollut melkein päivittäin ja ne olivat tulleet yleensä öisin.¹⁴⁶ Sen sijaan Kainuun käräjäoikeuden tapauksessa yhteydenotot olivat rajoittuneet aamu-, päivä- ja ilta-aikoihin.¹⁴⁷ Viestintärauhaa koskevien lain esitöiden mukaan aiemmin laissa ei ollut säädetty rangaistusta ”tällaisesta ilkivaltaisesta ja, varsinkin kun soitot useimmiten tapahtuvat yön aikana, monesti myös muiden kotirauhaa pahasti häiritsevästä teosta”.¹⁴⁸ Vaikka edellä mainittu on kohdistettu viestintärauhaan ja sen rikkomiseen, voidaan siitä tehdä vertaus myös vainoamisrikoksen yhteyden ottamiseen.

Edellä mainittujen hallituksen esityksen kohdan ja käräjäoikeuksien perusteluiden mukaan katson, että sille, minä vuorokauden aikana yhteydenotot tapahtuvat, voidaan antaa merkitystä. Se, että yhteydenotot ovat tapahtuneet aamulla, päivällä tai illalla ei yksinään sulje pois vainoamisrikoksen täyttymistä, mutta yhteyden ottaminen yöllä lisää teon paheksuttavuutta ja oikeudettomuutta. Huomion arvoisia ovat myös motiivi ja peruste olla yhteydessä sekä yhteydenottojen sisältö ja sävy, koska ne ilmentävät yhteydenoton oikeudettomuutta sekä abstraktin vaaran edellytyksen täyttymistä. Tuomioita näiltä osin käsittelen kappaleissa 2.8 ja 2.9.

Yhteyden ottaminen voi tapahtua niin sanotusti perinteisin menetelmin eli kasvotusten, soittamalla tai lähettämällä tekstiviestejä, sähköpostia tai kirjeitä. Sosiaalisen median kehittymisen myötä voidaan analysoimieni tuomioiden perusteellakin todeta, että tällä hetkellä sosiaalisen median sovellukset ovat yleisiä yhteyden ottamisen muotoja. Kehityksen ja muutoksen vuoksi ei voida kuitenkaan tyhjentävästi luetella sovelluksia, joiden kautta yhteyden ottaminen olisi vainoamisrikoksessa tarkoitettua yhteyden ottamista. Perinteiset sovellukset ovat olleet WhatsApp, Snapchat ja Facebook, mutta oikeustapauksista ilmeni yhteyden ottamista myös Twitterin ja Playstationin kautta. Myös huomionsoituksena lähetetyt lahjat ovat yhteyden ottamista. Tässäkään ei voida rajata esineitä, jotka voisivat täyttää kyseisen

---

¹⁴⁵ Lapin KäO t. 18/1077, s. 2, 9, 11 ja 14.

¹⁴⁶ Helsingin KäO 18/4188, s. 9.

¹⁴⁷ Kainuun KäO 18/114, s. 6.

¹⁴⁸ HE 19/2013 vp, s. 27.

kriteerin. Kukkien ja suklaan lisäksi huomionsoitukseksi annettuja lahjoja voivat olla sellaiset esineet, jotka lähettäjän mielestä tuottavat iloa ja osoittavat lähettäjän kiinnostusta vastaanottajalle.

Yhteyttä voidaan ottaa suoraan kohteeseen, kolmanteen henkilöön taikka julkaisemalla viesti internetissä. Menettelyn lukeminen osaksi yhteyden ottamista ei edellytä, että viestissä kolmannelle henkilölle tai julkisesti nähtäville pyydetäisiin viestin välittämistä vainoamisen kohteelle. Riittävää on, että tekijä on voinut pitää todennäköisenä, että viesti välittyy vainotulle. Jos henkilö käy vainotun ovella tarkoituksenaan päästä kommunikoimaan tämän kanssa, mutta vainottu ei avaa ovea, menettely voidaan mieltää yhteyden ottamiseksi. Myös vastaamaton puhelu on yhteyden ottamista, joten sillä perusteella ovella käyminen voidaan katsoa yhteyden ottamiseksi, jos vainoajan tarkoituksena on ollut päästä kommunikoimaan vainotun kanssa. Usein tarkoituksen selvittäminen voi olla haastavaa, jolloin ovella käyminen voidaan mieltää myös seuraamiseksi tai tarkkailemiseksi riippuen tapauksen olosuhteista.

2.6 Muu rinnastettava tapa

Vainoaminen voi tapahtua myös muulla lainkohdassa nimenomaisesti mainittuihin tekotapoihin rinnastettavalla tavalla. Lain esitöiden mukaan tällaisen avoimen tekotavan sisällyttäminen säännökseen on tarpeellista, koska vainoamisteot voivat olla varsin monentyyppisiä. Lisäksi tekniikka kehittyy, mikä voi merkitä uusia vainoamisen toteuttamistapoja. Muiden kuin tunnusmerkistössä nimenomaisesti mainittujen tekotapojen tulee kuitenkin olla nimenomaisesti mainittuihin rinnastettavia.¹⁴⁹

Perustuslakivaliokunnan mukaan avointa tekotapaa on lähtökohtaisesti pidettävä rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen¹⁵⁰ kannalta ongelmallisena. Valiokunta on kuitenkin lausunut, että vainoamisrikoksen erityisluonteeseen kuuluu, että vainoamisteot voivat olla varsin monentyyppisiä.¹⁵¹ Myös lakivaliokunta on todennut, että vainoamisen tunnusmerkistön muotoileminen on haastavaa, koska kyse on erityisluonteisesta, pitkäkestoisesta rikoksesta.

¹⁴⁹ HE 19/2013 vp, s. 51.

¹⁵⁰ Laillisuusperiaate tarkoittaa sitä, että ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty (PL 8 § ja RL 3:1). Laillisuusperiaatteesta lisää ks. esim. Tapani 2006, s. 333–354; Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 114–146; Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 44–73.

¹⁵¹ PeVL 16/2013 vp, s. 4.

Samalla kriminalisoinnin on tarpeen kattaa yleissopimukseen sisältyvä, verraten epämääräinen kriminalisointivelvoite. Lakivaliokunnan näkemyksen mukaan avoin tunnusmerkki on ollut hyväksyttävissä ottaen huomioon, ettei perustuslakivaliokunta ole nähnyt säännöshdotuksessa valtiosääntöoikeudellisia ongelmia.¹⁵²

Tunnusmerkissä paino on sanalla ”rinnastettava”, joka viittaa tekotapaan ja teon vakavuuteen. Vainoamisena voivat tulla kyseeseen erityyppiset ilkivaltateot, toistuvat vahingonteot ja epämiellyttäviä aineita sisältävien kirjeiden tai pakettien lähettäminen uhrille. Edelleen kyseeseen voivat tulla toistuvat tekijän huomionsoitukset, kuten kukkien tai suklaarasian lähettäminen tai toistuva tekijän läsnäolon tietäväksi tekeminen, esimerkiksi vainoamisen kohteen omaisuuden siirtäminen tai omaisuuden jättäminen vainotun pihapiiriin. Toista voidaan vainota myös esiintymällä sosiaalisessa mediassa toisen nimissä ja aiheuttamalla sitä kautta suuri määrä toisen kannalta kiusallisia yhteydenottoja hänelle vierailta ihmisiltä. Tässä mainitut teot voivat toki täyttää myös jonkin vainoamisen nimenomaisista tekotapa-tunnusmerkeistä, mutta eivät välttämättä.¹⁵³

Mäenpään analysoimassa oikeuskäytännössä muita rinnastettuja tekotapoja on esiintynyt vähän tai niin, että syyttäjän teonkuvauksissa mainittu tekotapa oli kirjoitettu ilman, että oli yksilöity, mitä menettelyä sillä on tarkoitettu. Muihin tekotapoihin rinnastettavina tekotapoina on pidetty paketin tuomista, kirjeen tuomista postilaatikkoon¹⁵⁴, asianomistajan asunnon ovella käymistä, tavaroiden tuomista asianomistajan portaille, huomionsoitusten lähettämistä sekä asianomistajan asuntoon tai ajoneuvoon luvatta menemistä.¹⁵⁵

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2020:30 oli kyse siitä, että vastaaja oli tehnyt havaintoja asianomistajan toiminnasta työskennellessään tämän kanssa samalla työpaikalla. Vastaaja oli kirjoittanut asianomistajasta sosiaalitoimen asiakastyötä palvelemaan tietojärjestelmään useita kirjoituksia, joissa hän oli muun muassa tuonut esiin toistuvasti ja perättömästi eri yksittäistapauksia, esimerkiksi että asianomistaja ei ollut osallistunut asiakkaiden asianmukaiseen terveydenhoitoon tai että asianomistaja oli jättänyt asiakkaan heitteille. Vastaaja oli lähettänyt kirjoitukset myös esimiehelleen ja useille muille henkilöille.

¹⁵² LaVM 11/2013 vp, s. 9.

¹⁵³ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 759.

¹⁵⁴ Kirjeessä ollut alastonkuvia asianomistajasta, ja samalla kirjeessä on sanallisesti uhattu levittää kuvia.

¹⁵⁵ Mäenpää 2017, s. 72.

Korkeimman oikeuden mukaan vastaajan lausumiin ei ollut sisältynyt uhkausta tai yhteydenottoa eikä vastaaja ollut fyysisesti seurannut asianomistajaa. Vastaajan menettelyssä voitiin katsoa olevan joitakin tarkkailua muistuttavia piirteitä, mutta havainnot oli tehty tavanomaisen työn puitteissa, eikä havainnointiin liittynyt mitään epätavallista.¹⁵⁶

Korkein oikeus on arvioinut, että vastaajan esittämä arvostelu oli kohdistunut ensisijaisesti työorganisaatioon eikä niinkään asianomistajaan henkilönä. Myöskään vastaajan tapa havainnoida asianomistajan toimintaa ei ollut ollut erityisen intensiivistä tai poikkeuksellista. Näillä perusteilla KKO on katsonut, että vastaajan menettelyä ei voida pitää säännöksessä mainittuihin tekotapoihin rinnastettavana, minkä vuoksi syyte vainoamisesta on hylättävä.¹⁵⁷ Avoimessa tekotapatunnusmerkissä rikosvastuun edellytysten täyttyminen tulee olla kohdulla ennakoitavissa.¹⁵⁸ Katson, että KKO:n ratkaisu on ollut asianmukainen, ja arvioitavana on ollut ennemminkin se, täyttääkö teko tarkkailemisen tunnusmerkin. Korkeimman oikeuden on tullut kuitenkin ottaa kantaa siihen, että täyttääkö teko muun rinnastettavan tavan tunnusmerkin, kun nimenomaiset tekotavat eivät ole täyttyneet.

Analysoimissani käräjäoikeuksien tuomioissa 14:ssä¹⁵⁹ syyttäjän laatimasta teonkuvauksesta ilmeni muu rinnastettava tapa yhtenä vainoamisen tekotapana, mutta näissä syyttäjä ei ollut yksilöinyt, mikä menettely olisi nimenomaista tekotapaa ja mikä niihin rinnastettavaa. Näitä ratkaisuja en käsittele tässä kappaleessa, koska tulkintani mukaan niistä ei ilmennyt, että todellisuudessa olisi ollut kyse muusta rinnastettavasta tavasta. Katson, että tekotavan mukaan ottaminen teonkuvaukseen ilmentää epävarmuutta vainoamisen tekotavoista ja siitä, millainen menettely sisältyy, ja toisaalta ei sisälly niihin. Kyseisissä tapauksissa syyttäjä on kirjoittanut teonkuvaukseen vainoamisen tekotavat, jotka ainakin tulevat kyseeseen ja näiden perään lisännyt ja- tai tai-sanaa käyttämällä muun rinnastettavan tekotavan.

Myös Lapin käräjäoikeus joissain tuomioissaan¹⁶⁰ mainitsee muun rinnastettavan tekotavan, mutta ei yksilöi, mikä menettely sen täyttäisi tai mihin nimenomaisesti mainittuun

---

¹⁵⁶ KKO 2020:30, kohdat 1 ja 13.

¹⁵⁷ KKO 2020:30, kohdat 14–17.

¹⁵⁸ Tolvanen 2020, kohta Mitä ratkaisusta seuraa?

¹⁵⁹ Helsingin KäO t. 18/6984; Kainuun KäO t. 19/150; Lapin KäO t. 18/1077; Lapin KäO t. 19/39; Oulun KäO t. 18/53; Oulun KäO t. 18/1567; Oulun KäO t. 18/2867; Oulun KäO t. 19/1450; Oulun KäO t. 19/1467; Oulun KäO t. 19/814; Pohjois-Karjalan KäO t. 19/1038; Varsinais-Suomen KäO t. 18/2406; Varsinais-Suomen KäO t. 18/4889; Varsinais-Suomen KäO t. 18/5637.

¹⁶⁰ Esim. Lapin KäO t. 18/1077, s. 14; Lapin KäO t. 19/39, s. 16.

tekotapaan se rinnastuisi. Tulkitsen, että näin toimimalla syyttäjä ja tuomioistuin haluavat varmistua siitä, että jos tekoa ei voitaisi arvioida varsinaiseen vainoamisen tekotapaan sisältyvänä, voitaisiin sitä mahdollisesti tarkastella muuna niihin rinnastettavana tekotapana. Tulkitsen kuitenkin, että tuomioistuimen tulisi muun rinnastettavan tavan mainitessaan tuoda selkeästi ilmi, mikä teko täyttää avoimen tunnusmerkin ja mihin nimenomaisesti mainittuun tekotapaan menettely rinnastetaan. Nimenomainen rinnastettavuus on lain esitöissäkkin mainittu vaatimus¹⁶¹, joten oikeusturvan kannalta olisi tärkeää käsitellä, mihin tekotapaan tuomioistuin katsoo menettelyn rinnastettavan.

Helsingin käräjäoikeuden vainoamisen hylkäävässä tuomiossa oli kyse siitä, että henkilön epäiltiin tarkkailleen, ottaneen yhteyttä ja näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainonneen asianomaista. Vastaajan epäiltiin useita kertoja esiintyneen eri nimillä ja näin toimien tehneen ajanvarauksia parturikampaajana työskentelevälle asianomistajalle sekä lähettäneen kirjeessä asianomistajan työpaikalle alushousut. Käräjäoikeus on hylännyt syyteen, koska tapauksessa on jäänyt näyttämättä, että syytteessä oleva henkilö olisi luonut kaikki taikka edes merkittävän osan valeprofileista taikka, että hän olisi käyttänyt valenimiä varauksia tehdessään. Myöskään alushousujen lähettäjää ei voitu yhdistää syytteessä olevaan henkilöön, eikä toteen näytetyt teot täyttäneet vainoamisrikoksen toistuvuuden vaatimusta.¹⁶²

Käsittelen tapausta tässä yhteydessä kuitenkin sen vuoksi, että tuomioistuin ei ole ratkaisusaan poissulkenut sitä, etteikö lukuisien ajanvarausten tekeminen valenimillä tai alushousujen lähettäminen kirjeessä olisi muuta vainoamistekotapoihin rinnastettavaa menettelyä. Katson, että molemmat teot voisivat täyttää yhteyden ottamiseen rinnastettavan tekotavan, koska yhteyden ottamisessa on kyse kommunikaatiosta kohteen suuntaan ja yhteydenottamista voidaan katsoa olevan huomionosoituksena lähetetyt lahjat. Alushousujen lähettäminen olisi rinnastettavissa huomionosoitusten lähettämiseen ja ajanvarausten tekeminen kohteen suuntaan tapahtuvaan kommunikaatioon.

Helsingin käräjäoikeuden tuomiossa on syyksi luettu kaksi vainoamisrikosta, jotka kohdistuivat eri asianomistajiin. Toisen asianomistajan osalta käsittelin asiaa kappaleessa 2.5. Kappaleessa katson, että kommenttien ja videon julkaiseminen on yhteyden ottamista eikä siihen

---

¹⁶¹ HE 19/2013 vp, s. 51.

¹⁶² Helsingin KäO t. 18/11178, s. 1 ja 6–7.

rinnastettava tekotapa, kuten käräjäoikeus on katsonut. Toisen asianomistajan osalta vastaaja oli laatinut asianomistajasta herjaavia julisteita ja kiinnittänyt niitä näkyville julkiselle paikalle esimerkiksi valaisinpylväisiin sekä julkaissut asianomistaa herjaavia viestejä vk.com -sivuston julkisessa profiilissa. Julisteita oli löytynyt julkiselta paikalta ainakin 3.5.2018, 15.5.2018 ja 8.8.2018. Tuomioistuimen mukaan julisteiden levittäminen ei ole uhkaamista, seuraamista, tarkkailemista tai yhteyden ottamista. Kysymys ei myöskään selvästi ole muusta näihin rinnastettavasta tavasta. Käräjäoikeus on katsonut, että kysymys siitä, voitaisiinko kirjoituksen levittämisen tulkita olevan yhteydenottoon rinnastettavaa, on siinä määrin epäselvä, että tulkinta on tehtävä vastaajan eduksi. Tältä osin käräjäoikeus on hylännyt syytteen, mutta muut seikat ovat johtaneet tuomioon vainoamisesta.¹⁶³

Katson, että asiassa olisi tullut päätyä toisenlaiseen lopputulokseen, kun otetaan huomioon myös teon luonne ja pitkäkestoisuus. Lain esitöiden mukaan yhteyden ottaminen saattaa tapahtua lähettämällä kohteelle tarkoitettu viesti yleisön saatavilla olevalla keskustelupalstalla.¹⁶⁴ Tulkitsen, että herjaavien julisteiden kiinnittäminen julkiselle paikalle on rinnastettavissa keskustelupalstalla julkaistavaan viestiin, jolloin julisteiden levittäminen olisi tullut luokitella yhteyden ottamiseen rinnastettavaksi vainoamisen toteuttavaksi tekotavaksi. Hallituksen esityksen mukaan vainoamisrikokseen on ollut tarpeellista sisällyttää avoin lainkohdassa nimenomaisesti mainittuihin tekotapoihin rinnastettava tapa, koska vainoamisteot voivat olla varsin monentyyppisiä ja toisaalta tekniikan kehittyminen voi merkitä uusia vainoamisen toteuttamistapoja.¹⁶⁵ Helsingin käräjäoikeus on edellä mainitussa tuomiossaan tulkinut sosiaalisessa mediassa kirjoittamista ja videon julkaisemista mahdollisesti käytetyn tekniikan vuoksi yhteyden ottamiseen rinnastettavana tekona. On kuitenkin huomioitava, että muun rinnastettavan tekotavan ei tarvitse olla juuri kehittynyt, vaan se voi olla myös jo olemassa ollut, mutta se ei vain välttämättä sisälly vainoamissäännöksessä nimenomaisesti mainittuihin tekotapoihin.

Katson, että julisteiden levittämisen osalta on kyse tällaisesta teosta, joka on sinänsä ollut olemassa ja mahdollinen jo ennen vainoamisen kriminalisoimista, mutta koska vainoamisteot voivat olla monentyyppisiä, ei kaikkia vanhojakaan tapoja ole voitu luetteloida säännöksessä. Helsingin käräjäoikeuden tuomiossa sitä, että julisteita oli laitettu julkiselle

---

¹⁶³ Helsingin KäO t. 18/8057, s. 5 ja 17.

¹⁶⁴ HE 19/2013 vp, s. 51.

¹⁶⁵ HE 19/2013 vp, s. 27.

paikalle ainakin kolmena eri kertana, ei ole katsottu vainoamisteoksi, mutta sosiaalisen median kommentit ja yhden videon julkaiseminen on katsottu vainoamisen toteuttavaksi. Edellä mainituilla perusteilla totean, että käräjäoikeuden tuomiossa on tältä osin ristiriitaa.

Kainuun käräjäoikeuden tapauksessa syyttäjä oli laatimassaan teonkuvauksessa ilmaissut, että vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle useita seuraamispyyntöjä Twitterissä ja, että vastaaja oli muuttanut Twitterissä asianomistajan profiilia.¹⁶⁶ Käräjäoikeus ei ole ratkaisussaan ottanut kantaa tai lausunut kyseisistä teoista taikka niiden luokittelemisesta. Tulkintani mukaan seuraamispyyntöjen lähettäminen voisi olla rinnastettavissa, motiivista riippuen joko tarkkailemiseen tai yhteyden ottamiseen. Tarkkailua koskevassa kappaleessa 2.4 käsittelen sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa seuraamista ja päädyn johtopäätökseen, että tällainen toiminta tulee katsoa tarkkailemiseksi.

Seuraamispyynnön lähettäminen voitaisiin siis katsoa muuksi tarkkailemiseen rinnastettavaksi toiminnaksi, jos seuraamispyynnön tarkoituksena on ollut tarkkailla uhrin tekemisiä. Menettely voitaisiin kuitenkin katsoa yhteyden ottamiseen rinnastettavaksi, jos seuraamispyynnön tarkoituksena on ollut päästä yhteyteen asianomistajan kanssa. Kainuun käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli ottanut yhteyttä asianomistajaan useita eri sosiaalisen median sovelluksia käyttämällä, joten kyseisessä tapauksessa vastaajan motiivina on mahdollisesti ollut päästä yhteyteen asianomistajan kanssa lähettämällä tälle seuraamispyyntö Twitterissä.

Vastaaja oli myös muuttanut asianomistajan profiilia Twitterissä, minkä katson olevan rinnastettavissa vainoamisen tekotapatunnusmerkkeihin, tässä tapauksessa mahdollisesti yhteyden ottamiseen ja tarkkailemiseen. Tapauksessa toisena syytekohtana oli identiteettivarkaus, koska vastaaja oli käyttänyt asianomistajan henkilötietoja ja avannut tämän nimissä Twitter- ja Facebook-tilit. Käräjäoikeus on hylännyt syyteen identiteettivarkaudesta, koska teolla ei ollut aiheutettu taloudellista vahinkoa tai vähäistä suurempaa haittaa.¹⁶⁷ Katson, että teko olisi voitu tulkita osaksi vainoamiskokonaisuutta, kun se oli tehty vainoamiskäyttäytymisen aikana ja samana päivänä, kun osapuolet olivat sopineet koulukuraattorilla, että vastaaja lopettaisi yhteyden ottamisen asianomistajaan. *Silvennoisen* ja *Tolvasen* mukaan toista voidaan vainota myös esiintymällä sosiaalisessa mediassa toisen nimissä ja aiheuttamalla

---

¹⁶⁶ Kainuun KäO t. 18/139, s. 2.

¹⁶⁷ Kainuun KäO t. 18/139, s. 2 ja 6.

sitä kautta suuri määrä toisen kannalta kiusallisia yhteydenottoja hänelle vierailta ihmisiltä.¹⁶⁸ Tilin avaaminen sosiaalisen median sovelluksessa olisi siten rinnastettavissa yhteyden ottamiseen, mutta tulkinta tulee tehdä yksittäistapauksessa tapauksen olosuhteita tarkastelemalla.

Yhteydenottoon rinnastettavana tekotapana voitaisiin pitää myös vainoamistarkoituksessa tehtyjä viranomaisiin kohdistuvia yhteydenottoja, kuten lastensuojeluilmoituksia. Ilmoituksen perusteella viranomainen on mahdollisesti yhteydessä vainottuun asian osalta, mikä voi muodostua häiritseväksi ja elämää hallitsevaksi tilaksi muiden vainoamisen osatekojen joukossa. Oulun kärjäoikeus on tuomiossaan hylännyt vainoamista koskevan syytekohtan sillä perusteella, että vastaajan menettely ei ole voinut aiheuttaa pelkoa tai ahdistusta asianomistajassa. Tapauksessa yhtenä osatekona oli asianomistajan kirpputoripöydän maksaminen.¹⁶⁹ Kärjäoikeus ei ole lausunut kyseisen menettelyn luokittelemisesta vainoamisen tekotapana. Katson, että kirpputoripöydän maksaminen voitaisiin rinnastaa lahjan antamiseen eli yhteyden ottamiseen, jolloin menettely täyttäisi muun rinnastettavan tekotavan tunnusmerkin.

Uhkaamiseen rinnastettavana tekotapana voitaisiin katsomani mukaan pitää auton renkaiden puhkomista tai muun omaisuuden vahingoittaminen. Helsingin kärjäoikeuden tuomiossa todetaan, että tapauksessa yhteyden ottaminen, seuraaminen ja tarkkailu ovat tulleet näyteiksi. Varteenotettava epäilyä ei ole jäänyt myöskään siitä, etteikö vastaaja olisi ollut se henkilö, joka oli asianomistajan kertomin tavoin puhkonut auton renkaita useamman kerran.¹⁷⁰ Näin asian ilmaistessaan kärjäoikeus on sisällyttänyt renkaiden puhkomisen osaksi vainoamismenettelyä, mutta ei kuitenkaan ole luokitellut sen tekotapaa.

Riippuen tapauksen tosiseikoista omaisuuden vahingoittaminen voi täyttää uhkaamisen tai uhkaamiseen rinnastettavan tekotavan tunnusmerkin. Lain esitöiden mukaan uhkaamista voi olla esimerkiksi omaisuuden vahingoittaminen.¹⁷¹ Mikäli teko ei täyttäisi uhkaamisen tekotapaa, voisi muun uhkaamiseen rinnastettavan tekotavan täyttymistä arvioida. Autoon tunkeutumisen osalta katson, että teko voi täyttää muun rinnastettavan tekotavan tunnusmerkin. Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli tunkeutunut asianomistajan

---

¹⁶⁸ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 759.

¹⁶⁹ Oulun KäO t. 18/53 s. 2 ja 5.

¹⁷⁰ Helsingin KäO t. 18/4188, s. 19.

¹⁷¹ HE 19/2013 vp, s. 50.

autoon ja menettely oli sisällytettynä syyttäjän laatimaan teonkuvaukseen. Käräjäoikeus ei tuomiossaan sulkenut tekoa vainoamismenettelyn ulkopuolelle.¹⁷²

Muun rinnastettavan tavan arvioinnissa tulee huomiota kiinnittää siihen, onko teko nimenomaisesti rinnastettavissa johonkin vainoamissäännöksessä mainittuun tekotapaan. Avoimen tekotapatunnusmerkin mukaisen menettelyn tulee olla vakavuudeltaan nimenomaisiin tekotapatunnusmerkkeihin rinnastettavaa.¹⁷³ Katson, että painoarvoa on annettava sille, onko teko osa uhrille aiheutunutta vakavaa ja häiritsevää elämäntilaa. Muuhun rinnastettavaan tapaan sisältyvä teko voi olla vasta kehittymässä tai jo kehittynyt. Olennaista on, että teko on rinnastettavissa nimenomaisiin tekotapoihin.

Olen tuonut esille esimerkkejä oikeuskäytännöstä ja omia tulkintojani siitä, millainen menettely voisi täyttää muun rinnastettavan tavan tunnusmerkin. Vainoamisrikos on kuitenkin niin monimuotoinen, että on mahdotonta luetella tyhjentävästi kaikkia avoimeen tekotapaan sisältyviä tekoja, mikä on avoimuuden tarkoituskin. Ongelmallista, esimerkiksi läpinäkyvyyden, oikeusturvan ja -varmuuden osalta, on kuitenkin se, jos tuomioistuimet eivät erittele, mikä teko täyttää avoimen tekotavan tunnusmerkin ja mihin tekotapaan menettely rinnastetaan.¹⁷⁴

2.7 Toistuvuus

Vainoamisen perusluonteeseen kuuluu, että kysymys on usein pidempään jatkuvasta prosessiluonteisesta menettelystä.¹⁷⁵ Vainoamisessa olennaista on, että kyseessä ei ole yksittäinen rikollinen teko, vaan osateoista muodostuva henkilön elämänlaatua vakavasti häiritsevä tila, joka voi muodostua erittäin pelottavaksi tai ahdistavaksi ja hänen elämäänsä hallitsevaksi. Tekotapatunnusmerkeissä kuvatut teot eivät ainoaksi ja yksittäiseksi jäädessään yleensä aiheuta tällaista tilaa. Osa noista teoista on sosiaalisessa elämässä tavanomaisia ja vähämerkityksisiä. Erityisen luonteen ne saavat vastentahtoisina ja toistuvina osana vainoamiskäyttäytymistä, ja tunnusmerkistössä asetetaan vaatimus vainoamisen tekotavoissa määriteltyjen tekojen tekemisestä toistuvasti.¹⁷⁶

¹⁷² Varsinais-Suomen KäO t. 18/4889, s. 2.

¹⁷³ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 760.

¹⁷⁴ Ks. esim. Virolainen – Martikainen 2010, s. 355–356.

¹⁷⁵ Matikkala 2018b, s. 494.

¹⁷⁶ HE 19/2013 vp, s. 51.

Vainoamistunnusmerkistön toteutumisen kannalta merkitystä on sillä, minkä tyyppisistä teoista konkreettisesti on kyse, kuinka monta niitä on ja mikä on niiden ajallinen suhde toisiinsa. Jos teko yksittäisenä on vähämerkityksinen, niitä voidaan edellyttää olevan useampia kuin jos kyse on teoista, jotka yksittäisinäkin ovat omiaan herättämään kohteessa ahdistusta tai varsinkin pelkoa. Toistuvuus edellyttää joka tapauksessa sitä, että tekoja on useampia, mutta osatekojen ei tarvitse olla saman tekotapatunnusmerkin toteuttavia. Yleistä sääntöä siitä, kuinka etäällä osateot voivat ajallisesti olla toisistaan, ei voida asettaa.¹⁷⁷ Vainoamisen edellytysten arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota tekojen määrän ohella niiden luonteen, esiintymistiheyden, tekijän ja kohteen henkilöön sekä olosuhteisiin muutenkin. Mitä suurempi negatiivinen merkitys osateolla kohteen vapauden ja hyvinvoinnin näkökulmasta on, sitä harvempia tekoja tarvitaan vainoamisen edellytysten toteutumiseen. Esimerkiksi uhkaaminen on yleensä vakavampi teko kuin yhteydenotto.¹⁷⁸

Tyypillistä analysoimissani käräjäoikeuden tuomioissa oli, että vainoamisen osatekojen lukumäärä jäi tekstissä epäselväksi tai ainakaan sitä ei ilmaistu ratkaisussa selkeästi, vaan käytettiin ilmaisuja kuten ”lukuisia kertoja”, ”useita kertoja” ja ”toistuvasti”¹⁷⁹. Lähetettyjen kirjeiden ja tekstiviestien ja soitettujen puheluiden määrät pystyttiin useammassa tapauksessa¹⁸⁰ määrittelemään tarkasti, mikä johtunee niiden tallentumisesta kirjallisesti. Tarkkailemisen ja seuraamisen tai muun ns. aineettoman toiminnan tarkan määrän ilmaiseminen ja muistaminen voi olla hankalaa etenkin, jos vainoaminen on jatkunut pitkän aikaa tai osatekoja on ollut paljon. Tällöin määrän ilmaiseminen epätarkoilla määritelmillä, kuten ”lukuisia kertoja”, ”useita kertoja” ja ”toistuvasti”, voi olla tarpeen.

Helsingin käräjäoikeuden tapauksessa oli kyse vainoamisesta, jonka tekoajaksi ilmoitettiin 14.10.-22.11.2017. Henkilötodistelun sisällöstä ilmenee, että yhteydenottoja oli ollut melkein päivittäin ja yön aikana oli saattanut tulla useampi viesti. Yhtenäkin päivänä oli tullut 115 blokattua puhelua eikä tämä ollut ainoa vastaavanlainen päivä. Uhkaavien yhteydenottojen lisäksi vastaaja oli seurannut ja tarkkaillut asianomistajaa. Asianomistaja oli nähnyt

---

¹⁷⁷ HE 19/2013 vp, s. 51.

¹⁷⁸ Matikkala 2018b, s. 495.

¹⁷⁹ Esim. Varsinais-Suomen KäO t. 18/583; Ylivieska-Raahen KäO t. 18/73.

¹⁸⁰ Kanta-Hämeen käräjäoikeuden tapauksessa t. 18/847 vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle 1028 tekstiviestiä ja lukuisia muita viestejä Whatsappissa ja soittanut tälle 249 kertaa. Lapin käräjäoikeuden tapauksessa t. 18/1077 vastaaja oli soittanut lähes vuoden aikana asianomistajalle noin 140 kertaa. Tätä käräjäoikeus piti huomattavan suurena määränä. Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden tapauksessa t. 19/577 vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle ainakin 800 viestiä ja soittanut hänelle useina päivinä jopa kymmeniä kertoja päivässä.

vastaajan auton kotitalonsa liepeillä viisi kertaa ja vastaajan itsensä kolme kertaa. Käräjäoikeus on johtopäätöksissään todennut, että menettelyn kesto, noin 1,5 kuukautta, ja erityisesti osatekojen lukumäärä ovat olleet sellaisia, että vainoamiselta edellytettävä toistuvuusedellytys selkeästi täyttyy.¹⁸¹

Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli seurannut ja tarkkaillut asianomistajaa uimahallissa ja maauimalassa 01.06.2017-20.03.2018 välisenä aikana 4-5 kertaa viikossa sekä ottanut häneen muutaman kerran yhteyttä Facebookin kautta. Käräjäoikeuden päätöksestä voidaan päätellä, että vaikka varsinaisia yhteydenottoja ei vastaaja ole tehnyt kuin muutamia kertoja, ja vaikka osatekoja voidaan yksin pitää varsin vähäisinä, niiden jatkuminen näin pitkään ja taajaan antaa aiheutta pitää vastaajan menettelyä toistuvana.¹⁸²

Kun verrataan kahta edellä mainittua päätöstä Lapin käräjäoikeuden tuomioon t. 19/39, huomataan, että toistuvuuden ja tekoajan mieltäminen pitkäksi tai lyhyeksi, on melko subjektiivista. Lapin käräjäoikeus toteaa tuomiossaan, että vastaajan ja asianomistajan välillä lyhyehkön tekoajan (melkein 9 kuukautta) aikana riidattomasti lähetettyjen viestien määrä (yli 10 000) tukee vahvasti sitä, että vastaaja on lähettänyt asianomistajalle viestejä lähes päivittäin ja lukuisan määrän.¹⁸³ Kuitenkin käräjäoikeus ilmaisee tuomiossaan, että 1,5 kuukautta kestänyt teko aika ja sadat yhteydenotot täyttävät selkeästi toistuvuuden vaatimuksen.

Varsinais-Suomen käräjäoikeus on pitänyt hieman yli 9 kuukauden kestänyttä vainoamista pitkään jatkuneena, kun taas Lapin käräjäoikeuden tuomiossa hieman alle 9 kuukauden teko aika katsottiin lyhyehköksi. Käräjäoikeuksien mukaisesti katson, että kyseisissä tapauksissa toistuvuuden vaatimus täyttyy, mutta käsitykset lyhyestä tai pitkästä tekoajasta selvästi eroavat toisistaan riippuen tulkitsijasta. Tämä voi mahdollisesti joissain tapauksissa muodostua ongelmaksi ja luoda eroja käräjäoikeuksien ratkaisujen välille, mikäli toisaalla toistuvuuden edellytys ei täytyisi lyhyen tekoajan vuoksi, ja toisaalla saman tekoajan katsottaisiin täyttävän toistuvuuden vaatimuksen. Toistuvuuden alimmasta rajasta ei siis ole vielä selvää linjaa luovaa oikeuskäytäntöä.¹⁸⁴

---

¹⁸¹ Helsingin KäO t. 18/4188, s. 1, 13 ja 20.

¹⁸² Varsinais-Suomen KäO t. 18/2854, s. 1, 6 ja 8.

¹⁸³ Lapin KäO t. 19/39, s. 15.

¹⁸⁴ Näin myös Mäenpää 2017, s. 78.

Helsingin hovioikeuden tapauksessa vastaaja oli seurannut asianomistajaa, tavoittanut tämän ja yrittänyt lukuisia kertoja ottaa tähän yhteyttä puhelimitse, tekstiviestitse ja sähköpostitse sekä toimittanut tälle kukkia ja kortteja. Teot oli tehty viiden vuorokauden aikana eli yhteydenotot olivat tapahtuneet lyhyen ajan sisällä, ja ne olivat muodostaneet yhtenäisen kokonaisuuden. Hovioikeuden mukaan vastaajan menettely syytteessä mainitun tekoajan lyhyt kesto ja tekojen laatu huomioon ottaen ei ole ollut vainoamisen edellyttämällä tavalla toistuvaa.¹⁸⁵

Helsingin kärjäoikeuden tuomiossa, jolla hylättiin vainoamista koskeva syyte, oli kyse siitä, että vastaaja olisi tehnyt ajanvarauksia parturikampaajana työskentelevälle asianomistajalle ja lähettänyt tälle viestejä Whatsappissa ja sähköpostilla sekä ainakin kerran oleskellut asianomistajan työpaikan edustalla. Kärjäoikeus on todennut, että vastaaja oli viestitellyt asianomistajalle parin päivän aikana ja kerran oleskellut työpaikan edustalla. Tapauksessa oli näytetty, että vastaaja oli varmuudella tehnyt väärää nimeä käyttämällä ajanvarauksia alle kymmenen kertaa, mitä ei voida kärjäoikeuden mukaan pitää suurena määränä. Tuomioistuimien on myös katsonut, että sähköisten viestien lukumäärä on ollut pieni ja ne ovat ajoittuneet lyhyelle ajalle. Näillä perusteilla tapauksen osateot eivät ole olleet toistuvia ja elämää hallitsevia.¹⁸⁶ Toisessa Helsingin kärjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli seurannut ja tarkkaillut asianomistajaa kolmena kertana hieman yli kahden viikon ajanjaksolla. Kärjäoikeus ei ole lausunut toistuvuuden toteutumisesta enempää kuin, että kolme tekoa muodostavat yhden yhteisen teon. Menettely tuomittiin vainoamisena.¹⁸⁷

Tuomioita vertaamalla voidaan havaita, että alle kymmentä yhteydenottoa ei täyttänyt vainoamisen toistuvuuden vaatimusta, kun taas kolmena kertana tehty seuraaminen ja tarkkaileminen täytti. Myöskään viitenä päivänä tapahtuneet yhteydenotot eivät hovioikeuden mukaan täyttäneet toistuvuuden vaatimusta. Tämän voidaan ajatella johtuvan siitä, että seuraamista ja tarkkailemista pidetään tekona vakavampana ja henkilön vapautta ja hyvinvointia rajoittavampana kuin viestin laittamista tai muuta yhteydenottoa. Etenkin nykypäivänä viestin laittaminen tai yhteyden ottaminen muutoin on niin helppoa ja nopeaa, että mahdollisesti senkin vuoksi niitä vaaditaan enemmän. Yhteydenottoja vaaditaan useampia ja mahdollisesti pidemmältä ajalta, jotta vainoamisen tunnusmerkistö täyttyy, kun taas seuraamisen ja

---

¹⁸⁵ Helsingin HO 5.12.2016 t. 150954.

¹⁸⁶ Helsingin KäO t. 18/11178, s. 1 ja 7.

¹⁸⁷ Helsingin KäO 18/6984, s. 10.

tarkkailemisen osalta toistuvuus täyttyy vähemmällä osatekojen määrällä.¹⁸⁸ Näin on todennäköisesti myös uhkaamisen osalta, koska kymmenen uhkaamista voidaan nähdä jossain määrin vakavampana kuin kymmenen tekstiviestiä.

Helsingin kärjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli tekoaikana, noin 4,5 kuukauden aikana, soittanut asianomistajalle kuusi kertaa ja lähettänyt tälle kolme Whatsapp-viestiä, kuusi sähköpostiviestiä, yhden Snapchat-viestin ja kolme tekstiviestiä. Kärjäoikeus on todennut, että vaikka nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa syytteenalainen teko yksittäisenä tarkasteltaessa on vain tietty rajallinen yhteydenottokokonaisuus, on tunnusmerkistön mukaisuutta tarkasteltaessa hyvin olennaista se riidattomaksi osoittautunut seikka, että vastaaja on tuomittu jo kolmesti aikaisemmin samaan asianomistajaan kohdistetusta vainoamisesta.¹⁸⁹

Aikaisemman vainoamistuomion lisäksi lähestymiskiellolla voi olla merkitystä tapauksen arvioimisessa siten, että vainoamisen tunnusmerkistö täyttyy pienemmällä osateolla. Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli vainonnut naapureitaan seuraamalla ja tarkkailemalla heitä jatkuvasti ja lähettänyt heille kaksi kirjettä. Tuomioistuimen mukaan teot eivät yksittäisenä tekokokonaisuutena välttämättä täyttäisi vainoamisen tunnusmerkistöä. Tapauksessa vainoamista on kuitenkin edeltänyt pitkä häiriköinti, johon on puututtu muun muassa lähestymiskiellolla. Kärjäoikeus on lausunut, että tällaisessa tapauksessa vainoamisen tunnusmerkistö täyttyy pienemmällä osateolla.¹⁹⁰

Seuraavista tuomioista voidaan havaita, että tauot osatekojen välissä eivät estä sitä, että menettelyn voitaisiin katsoa muodostavan kokonaisuutta ja täyttävän toistuvusedellytystä. Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli ottanut asianomistajaan yhteyttä kymmeniä kertoja sekä seurannut ja tarkkaillut tätä useita kertoja. Tunnusmerkistöön soveltuvia tekoja oli siten ollut useita ja niitä oli tehty toistuvasti. Vaikka yhteydenotot ja muut teot ovat tapahtuneet pitkän ajan kuluessa eli lähes 3,5 vuoden aikana ja niiden välillä on ollut taukoja, kärjäoikeus on katsonut niiden muodostaneen yhtenäisen kokonaisuuden.¹⁹¹

---

¹⁸⁸ Mitä suurempi negatiivinen merkitys osateolla kohteen vapauden ja hyvinvoinnin näkökulmasta on, sitä harvempia tekoja tarvitaan vainoamisen edellytysten toteutumiseen. Matikkala 2018b, s. 495.

¹⁸⁹ Helsingin KäO t. 18/10359, s. 1 ja 10.

¹⁹⁰ Varsinais-Suomen KäO t. 18/2406, s. 6.

¹⁹¹ Varsinais-Suomen KäO t. 18/5637, s. 1 ja 6.

Oulun käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli lähettänyt viestejä ja sähköposteja asianomistajalle sekä toimittanut tälle kirjeitä, paketteja ja postikortteja. Yhteydenotot 1.1.2014 jälkeen olivat ajoittuneet vuonna 2015 lähetettyä joulupakettia ja vuonna 2016 lähetettyä sähköpostia lukuun ottamatta ajalle 13.4.-21.5.2017. Tuolloin vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle kahdeksan tekstiviestiä yksityiseen numeroon ja osan myös työnumeroon sekä kymmenkunta muuta viestiä. Lisäksi hän oli laittanut kaksi korttia ja ruusuja asianomistajan työpaikalle, lähettänyt asianomistajan kotiosoitteeseen kirjeen ja lähettänyt tämän lakimiehelle sähköpostin. Käräjäoikeuden mukaan vastaajan menettely osoittaa toistuvuutta, kun yhteydenottoja oli tehty taukojenkin jälkeen aina uudestaan.¹⁹²

Vaikka lain esitöiden mukaan toistuvuus edellyttää sitä, että tekoja on yhtä useampia¹⁹³, toistuvuudelta edellytetään myös kokonaisuutena pidettävää häiritsevää ja vallitsevaa tilaa, joka vaikuttaa henkilön elämänlaatuun. Aihetta käsitellen enemmän abstraktia vaaraa koskevassa kappaleessa 2.9. Toistuvuuden osalta on huomioitava, että kyse on kolmesta elementistä. Ensinnäkin on huomioitava vainoamisen ajallinen kesto, jolle ei ole määritelty tiettyä aikaa. Analysoimistani tuomioista ilmenee, että viiden vuorokauden aikana tehdyt yhteydenotot eivät täyttäneet toistuvuuden vaatimusta, mutta kahden viikon aikana kolme seuraamista ja tarkkailemista täytti. Vain joitakin viikkoja kestänyt vainoaminen voi täyttää toistuvuusedellytyksen, mikäli teon laatu ja muut olosuhteet niin osoittavat. Toisena tulee huomioida osatekojen määrä, josta ei myöskään voida lausua tiettyä toistuvuuden täyttävää määrää. Tähän vaikuttaa vahvasti myös tekojen laatu, sillä vakavampi teko vaatii vähemmän osatekojen määriä, kuin teko, joka ei ole niin vakava. Viimeisenä huomioitava seikkana voidaan mainita vainoamisen kokonaisuus. Osatekojen on muodostettava sellainen kokonaisuus, joka häiritsee ja hallitsee kohteen elämää. Kuukausienkaan tauko tekojen välissä ei kuitenkaan välttämättä katkaise kokonaisuutta, mikä riippuu tekojen laadusta ja tapauksen olosuhteista sekä tekijän motivaatiotaustasta.

Muodostaakseen vainoamisen osatekojen täytyy muodostaa yhtenäinen kokonaisuus. Merkittävää tässä on osatekojen perustuminen tekijän yhtenäiseen motivaatiotaustaan, jolloin osatekojen voidaan sanoa ilmaisevan samaa merkitystä. Jos taas tietty tekotapatunnusmerkin täyttävä teko tapahtuu aivan muusta syystä kuin vainoamiskokonaisuuden muodostavat muut teot, kyseessä ei tuolta osin ole vainoamiseen liittyvä ja sen osaksi katsottava teko. Sen

---

¹⁹² Oulun KäO t. 19/814, s. 1 ja 8.

¹⁹³ HE 19/2013 vp, s. 51.

sijaan saman motivaatiotaustan muuntuminen ei estä pitämästä menettelyä vainoamisena, esimerkiksi jos menettely aluksi perustuu yksipuoliseen ihastumiseen ja myöhemmin muuttuu vihaksi. Vainoamisella voi olla myös esimerkiksi rasistinen motivaatiotausta.¹⁹⁴

Suurimmassa osassa analysoimissani tuomioissa ei otettu kantaa motivaatiotaustaan. Helsingin kärjäoikeus on todennut, että tekoja on pidettävänä yhtenäiseen motivaatioperustaan kohdistuvana menettelynä¹⁹⁵, mutta motivaatiotaustaa ei avattu. Muissa tapauksissa motivaatiotaustaksi ilmeni katkeroituminen parisuhteeseen liittyen¹⁹⁶, yksipuolinen ihastuminen asianomistajaan¹⁹⁷ ja erimielisyydet lapsen tapaamisesta¹⁹⁸. Selvää ei ole, onko toistuvuuden arvioinnissa merkitystä sillä, onko kyse eron jälkeisestä vainosta, naapurin suorittamasta vainosta vai virkamieheen tämän virkatoimiensa johdosta kohdistuvasta vainosta.¹⁹⁹

2.8 Oikeudettomuus

Toistuvan tekotapatunnusmerkin toteuttavan menettelyn tulee tunnusmerkistön mukaan myös merkitä vainoamista.²⁰⁰ Vainoamisen tunnusmerkistön toteuttavan menettelyn tulee siis olla oikeudetonta. Oikeudettomuus tarkoittaa sitä, että teot ovat perusteettomia ja tapahtuvat vastoin kohteen tahtoa.²⁰¹ Oikeudettomuuden arvioimisessa tekotapatunnusmerkit ovat eri asemassa. Uhkaaminen voi vain harvoin olla oikeutettua, mutta sen sijaan sosiaalisesti tavanomaisissa teoissa, kuten puhelinsoitolla tapahtuvassa yhteydenotossa, tästä ei voida ensimmäisen teon kohdalla yleensä vielä lähteä.²⁰² Oikeudettomuuden arvioimisessa on siis osittain samanlaisia piirteitä kuin toistuvuudessa tekotapojen osalta.

On myös huomioitava, että yhteydenotto voi olla perusteltu joissakin tapauksissa, esimerkiksi viranomaiset voivat joutua tavoittelemaan jotakuta intensiivisestikin tai entinen puoliso saattaa ottaa lukuisia kertoja yhteyttä tarkoituksenaan selvittää omaisuuteen tai lasten huoltoon liittyviä asioita. Normaalielämään kuuluvat teot eivät ole tunnusmerkistössä tarkoitetulla tavalla oikeudettomia.²⁰³ Oikeudettomuuden kriteeri sulkee rangaistavuuden

---

¹⁹⁴ HE 19/2013 vp, s. 51–52.

¹⁹⁵ Helsingin KäO t. 18/8057, s. 19.

¹⁹⁶ Helsingin KäO t. 18/4188, s. 20.

¹⁹⁷ Oulun KäO t. 19/814, s. 8.

¹⁹⁸ Kemi-Tornion KäO t. 18/193, s. 7.

¹⁹⁹ Mäenpää 2017, s. 79.

²⁰⁰ Matikkala 2018b, s. 494.

²⁰¹ Mäenpää 2017, s. 73.

²⁰² HE 19/2013, s. 51.

²⁰³ HE 19/2013 vp, s. 51–52.

ulkopuolelle viranomaisten toimet, joihin viranomaisella on toimivaltuus. Muun muassa rikosten esitutkinnassa käytettävät monet pakkokeinot toteuttavat vainoamisrikkoksen ulkonaiset tunnusmerkit, mutta eivät ole tunnusmerkistössä tarkoitettulla tavalla oikeudettomia. Myös laillinen saatavien perintä on oikeutettua eikä voi tulla vainoamisena rangaistavaksi, ja työnantajalla on oikeus lain sallimissa rajoissa tarkkailla työntekijää. Oikeudettomuuden kriteeri sulkee tunnusmerkistön ulkopuolelle myös tiedotusvälineiden asianmukaisen toiminnan.²⁰⁴

Kohdehenkilö voi tehdä selväksi, että yhteydenotot tai muut osateot eivät ole toivottuja. Nimenomaisen kiellon esittäminen ei ole kuitenkaan oikeudettomuuden täyttymisen edellytyksenä eli tällaista yleistä reagointivelvollisuutta ei ole. Kohdehenkilö ei ehkä edes uskalla kieltää vainoajaa²⁰⁵ tai hän saattaa pyrkiä saamaan vainoamisen loppumaan olemalla reagoimatta vainoamistekoihin. Vastentahtoisuus päätellään olosuhteista²⁰⁶, mutta lienee kuitenkin selvää, ettei kukaan voi kuvitella toisen suostuvan uhkailuun tai toistuvaan tarkkailuun. Riittävää on, että tekijän katsotaan mieltäneen varsin todennäköiseksi, ettei teon kohde halua tekijän ottavan yhteyttä tai menettelevän muutoin tunnusmerkistössä kuvatulla tavalla.²⁰⁷

Osassa analysoimistani tuomioista käräjäoikeus on oikeudettomuuden osalta päätenyt toteamaan vain, että menettely oli tapahtunut vastoin asianomistajan tahtoa.²⁰⁸ Huomionarvoista kuitenkin on, että oikeudettomuuden tulee jossain määrin olla myös tekijän tiedossa tai pääteltävissä. Pelkästään menettelyn tapahtuminen vastoin asianomistajan tahtoa ei riitä täyttämään oikeudettomuuden edellytystä. Edellä mainittua ilmentää Helsingin käräjäoikeuden vainoamisen hylkäävä tuomio, jossa käräjäoikeus on todennut, että vaikka vastaajan menettelyn on joiltain osin katsottu sinänsä täyttävän vainoamisen tunnusmerkistön edellyttämän tekotavan, vainoamisen osatekojen on kuitenkin tullut tapahtua vastoin asianomistajan tahtoa. Tapauksessa on otettava huomioon, että asianomistaja oli suostunut tapaamaan vastaajaa 4-5 kertaa syytteen tekoaikana eli noin viiden viikon aikana. Käräjäoikeus on katsonut, että vastaaja on perustellusti voinut olla siinä käsityksessä, että asianomistaja suostuu keskustelemaan hänen kanssaan, ja että yhteydenottaminen on taas sallittua.²⁰⁹

²⁰⁴ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 760.

²⁰⁵ Matikkala 2018b, s. 495.

²⁰⁶ HE 19/2013 vp, s. 51.

²⁰⁷ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 759.

²⁰⁸ Esim. Lapin KäO t. 18/1077, s. 14.

²⁰⁹ Helsingin KäO t. 18/7541, s. 13–14.

Myös Kainuun käräjäoikeuden tapauksessa oli kyse vastaavasta tilanteesta, jossa yhteydenpitoa oli tapahtunut myös asianomistajan aloitteesta. Käräjäoikeus hylkäsi vainoamista koskevan syytteen, koska yhteydenottojen oikeudettomuus oli jäänyt näyttämättä. Toisaalta Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomioissa on lausuttu, että asianomistaja oli toisinaan ottanut yhteyttä vastaajaan, mutta se ei osoita, että hän olisi tarkoittanut vastaajan vainoamisenkaltaista käyttäytymistä rohkaista taikka sallia. Tällä perusteella vastaajan toimet ovat olleet oikeudettomia.²¹⁰ Käräjäoikeus ei ole perustellut, millä perusteella asianomistajan tekemät yhteydenotot eivät ole tarkoittaneet rohkaista taikka sallia vastaajan puolelta tapahtuvia yhteydenottoja.

Tuomioita vertailemalla voidaan todeta, että jää yksittäistapauksessa harkittavaksi, estävätkö asianomistajan tekemät yhteydenotot oikeudettomuuden edellytyksen täyttymisen. Arvioinnissa on huomioitava asianomistajan yhteydenottojen tai sopimien tapaamisten määrä ja mahdollisuuksien mukaan myös sisältö. Kanta-Hämeen käräjäoikeus on todennut, että asianomistajan vastaukset vastaajan viesteihin ovat olleet lähtökohtaisesti lyhyitä ja harvalukuisia. Yhteydenpidon yksipuolisuus ja lisäksi asianomistajan kiellot huomioiden vastaajan on täytynyt tietää yhteydenottojen oikeudettomuus, minkä perusteella vainoamisrikoksen tunnusmerkistön oikeudettomuusedellytys täyttyy.²¹¹

Katson, että harkinnassa tulee huomioida myös tapauksen seikat esimerkiksi siltä osin, onko asianomistaja vastannut vastaajan yhteydenottoihin tai suostunut tapaamisiin vastaajan asianomistajaan kohdistamien uhkauksien tai muutoin vihamielisen kohtelun vuoksi. On myös mahdollista, että kohdehenkilö vastaa yhteydenottoihin tai suostuu joihinkin seikkoihin sen vuoksi, että se on helpompaa.²¹² Perusteltua vainoamisrikoksen luonne huomioon ottaen on, että tällöin yhteydenotot asianomistajan puolelta eivät estäisi oikeudettomuuden täyttymistä, jos olosuhteet muuten tätä puoltavat.

Yhteydenoton osalta oikeudettomuuden tulkinnassa tulee huomioida yhteydenoton sävy, sillä sävyltään perusteettomat yhteydenotot voidaan katsoa myös oikeudettomiksi. Analysoimissani tuomioissa on katsottu katkerat, vihamieliset, halventavat, solvaavat, uhkailevat

---

²¹⁰ Varsinais-Suomen KäO t. 18/4889, s. 7–8.

²¹¹ Kanta-Hämeen KäO t. 18/847, s. 11.

²¹² Esim. Varsinais-Suomen KäO t. 18/4889, s. 6.

tai muutoin epäasialliset yhteydenotot perusteettomiksi.²¹³ Oulun kärjäoikeuden tuomiossa todetaan, että tapauksessa yhteydenotot olivat olleet laadultaan harmittomia eikä niiden sisältö ole ollut solvaava tai loukkaava. Yhteydenotoista on ilmennyt vastaajan kiinnostus asianomistajaa kohtaan, mikä kuitenkin yksipuolisena voi toistuvuutensa vuoksi olla häiritsevää. Vastaajan viesteistä on pääteltävissä, että hän ei ollut tarkoittanut tehdä asianomistajalle mitään pahaa, mutta hänen oli kuitenkin selvistä kielloista ja olosuhteista täytynyt päätellä, että hänen yhteydenottonsa olivat olleet tahdon vastaisia. Viestien sisällön perusteella ei ole ilmennyt, että yhteydenottoihin olisi ollut hyväksyttävä peruste.²¹⁴

Yhteydenottamisen sävyn ja sisällön lisäksi tulee tarkastella yhteydenoton tai muun vainoamisrikoksen toteuttavan käyttäytymisen perustetta, joka tosin voi osin olla liitännäinen sävyyn ja sisältöön. Yhteydenottojen osalta useissa tuomioissa todettiin, että yhteydenotot eivät ole liittyneet tai vain vähäinen osa niistä on liittynyt lapsiin ja lasten asioihin, joten yhteydenotot ovat olleet perusteettomia.²¹⁵ Kainuun kärjäoikeuden tapauksessa hylättiin vainoaminen ja yhtenä hylkäysperusteena oli epävarmuus siitä, ovatko asianomistajan asunon ohiajamiset tapahtuneet ilman perusteltua syytä, kun vastaaja oli perustellut niitä kauppaan, kotiinsa ja töihinsä menemisellä.²¹⁶

Menettely voi olla oikeudetonta myös, vaikka sinänsä menettely olisi sallittua, jos se ylittää sopivuuden rajat. Ratkaisussa KKO 2020:30 on katsottu, että toisen henkilön tavallista havainnointia tavanomaisen työssä tapahtuvan kanssakäymisen puitteissa ei voida pitää oikeudettomana.²¹⁷ Helsingin kärjäoikeus on lausunut, että sopivuuden rajan ylittävän menettelyn arviointi voi olla vaikeaa yksittäistapauksessa. Kyseessä olleessa tilanteessa vastaaja oli kuitenkin määrätty lähestymiskieltoon, joka oli antanut vastaajalle selkeän viestin siitä, että hänen toimintaansa ei ole pidetty hyväksyttävänä.²¹⁸ Myös Varsinais-Suomen

---

²¹³ Ei-toivottu halventava, osin uhkailevakin viestittely ei ole tavanomaiseksi katsottavaa menettelyä, vaan se on ollut oikeudetonta. Helsingin KäO t. 18/4188, s. 20–21. Seksuaalissävytteiset, sekavat ja uhkaavat viestit on katsottu asiattomiksi. Kanta-Hämeen KäO t. 18/847, s. 11. Yhteydenotot ovat olleet oikeudettomia, koska ne ovat sisältäneet valheellisia tietoja ja vihjauksia asianomistajasta ja asianomistajan halventamista. Helsingin KäO t. 18/8057, s. 17 ja 19. Viestien asiattomuus ja uhkaavuus eivät tue sitä, että viestien lähettämiseksi olisi ollut peruste. Lapin KäO t. 19/39, s. 16. Kirje, joka sisälsi asiattomuuksia asianomistajaa kohtaan, oli perusteton. Kanta-Hämeen KäO t. 18/891, s. 5.

²¹⁴ Oulun KäO t. 19/814, s. 8.

²¹⁵ Helsingin KäO t. 18/6984, s. 10, Pohjois-Karjalan KäO t. 17/1119, s. 3; Pohjois-Karjalan KäO t. 19/577, s. 3.

²¹⁶ Kainuun KäO t. 19/118, s. 7.

²¹⁷ KKO 2020:30, kohta 13.

²¹⁸ Kanta-Hämeen KäO t. 18/891, s. 6–7.

käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli määrätty lähestymiskieltoon, jolloin vastaajan oli viimeistään täytynyt ymmärtää menettelynsä oikeudettomuus.²¹⁹ Lähestymiskieltoa voidaan siis pitää yhtenä vastaajan toimien kieltävänä ja siten tahdonvastaisuutta ja oikeudettomuutta ilmaisevana seikkana.

Oikeudettomuuden edellytyksellä on monta ulottuvuutta. Oikeudettomuus yhtyy osaltaan teon ajankohtaan, sisältöön ja sävyyn sekä tekojen määrään, motiiviin ja perusteeseen. Nämä elementit ovat osittain päällekkäisiä, sillä teon perustetta voidaan arvioida sisällön tai sävyn kautta. Motiivin osalta vainoamisrikoksena voidaan tuomita myös sellainen menettely, jonka motiivina on ollut muu kuin asianomistajan vainoaminen. Tällöin teot voivat muodostua oikeudettomiksi motiivista huolimatta, jos niitä jatketaan tietoisena kohdehenkilön tahdonvastaisuudesta. Jos vastaaja kuitenkin noudattaa kieltoa olla jatkamatta tekoja, menettelyä ei arvioida vainoamisena.²²⁰

Tärkeää arvioinnissa on se, voiko tekijä mieltää tekonsa tahdonvastaiseksi, oli kyse sitten nimenomaisesta kiellosta, tekojensa laadusta tai tapauksen olosuhteista. Tällaisia olosuhteita voivat olla esimerkiksi asianomistajan asuminen turvakodissa ja vastaajan viesteihin vastamattomuus tai asianomistajan johdonmukainen torjuva käyttäytyminen.²²¹ Vastaajan tietämys menettelynsä tahdonvastaisuudesta voidaan arvioida yleisen elämäkokemuksen ja ymmärryksen muodostumisen kautta, mutta myös vastaajan yhteydenottojen sisällöstä. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, jos vastaajan viestien sisältö ja anteeksipyytelevä sävy ilmentävät vastaajan ymmärtäneen, että hänen yhteydenottonsa eivät ole toivottuja.²²²

Katson, että tuomioissa tulisi ottaa kantaa siihen, miksi oikeudettomuuden edellytys täyttyy, sen sijaan, että ainoastaan todetaan sen täytyvän.²²³ Analysoimissani tuomioissa perusteltiin, jos oikeudettomuuden edellytys ei täyty, mutta sen täyttymisen perustelemisen jäi heikoksi. Poikkeuksen tästä muodostivat lähestymiskielto- ja tapaukset sekä tapaukset, joissa yhteydenottojen sävy ilmensi oikeudettomuutta. Oikeudettomuuden täyttymistä puoltavat aiemmat vainoamistuomiot sekä lähestymiskiellon määrääminen, sillä tällöin vainoajalla on tiedossaan menettelynsä oikeudettomuus.

---

²¹⁹ Varsinais-Suomen KäO t. 18/2406, s. 6.

²²⁰ Oulun KäO t. 18/2867, s. 3.

²²¹ Turun HO 29.11.2018 t. 152819; Varsinais-Suomen KäO t. 18/2854, s. 8.

²²² Varsinais-Suomen KäO t. 18/5637, s. 6.

²²³ Ks. esim. Virolainen – Martikainen 2010, s. 355–356.

2.9 Abstrakti vaara

Suomen rikoslainsäädännössä rikokset jakautuvat vaaran asteen perusteella kolmeen kategoriaan. Perinteisesti kriminalisoidun vaaran aiheuttamisen muodon eli konkreettisen vaarantamisen lisäksi tunnetaan abstraktinen vaara. Kuitenkaan huomattava osa rikossäännöksistä ei sisällä mitään vaarantamisen kriteeriä, ja näitä rikoksia nimitetään tekorikoksiksi.²²⁴ Abstraktista vaaraa edellyttävissä rikoksissa ei edellytetä näyttöä todellisen vaaratilanteen käsillä olosta, mutta kylläkin jonkinlaista yleistävää vaarallisuuden arviointia tapauskohtaisesti. Usein tunnusmerkistössä mainitaan menettely, joka ”on omiaan aiheuttamaan” vahinkoa tai vaaraa.²²⁵ Abstraktin vaaran toteaminen edellyttää aina, että voidaan ex post -näkökulmasta²²⁶ arvioida seurauksen syntymisen olleen mahdollista. Jos seurauksen syntyminen tästä näkökulmasta on poissuljettu, tekijä ei ole voinut syyllistyä abstraktiseen vaarantamiseen.²²⁷

Abstraktiset vaarantamisrikokset voidaan jakaa kahteen ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä rangaistusuhka liitetään tekoihin, jotka ovat omiaan aiheuttamaan tietyn vahingon tai loukkauksen. Esimerkiksi RL 24:8: ”siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä”. Toisessa ryhmässä rangaistavan teon tulee olla omiaan aiheuttamaan tietyn seurauksen vaaraa, kuten esimerkiksi RL 23:1: ”on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen turvallisuudelle”.²²⁸ Vainoamisrikos kuuluu siis ensimmäiseen ryhmään.

Vainoamisen tunnusmerkistö edellyttää, että oikeudeton vainoaminen on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta. Kyseessä on abstraktia vaaraa ilmentävä tunnusmerkki. Edellytyksenä ei näin ollen ole, että teot ovat aiheuttaneet pelkoa tai ahdistusta, vaikka näin on hyvin voinut tapahtua.²²⁹ Syyttäjän ei tarvitse näyttää, että uhri olisi todella pelännyt tai ahdistunut eikä teon rangaistavuus edellytä seurausta tai edes konkreettista seurauksen vaaraa.²³⁰ Menettelyn tulee olla sellaista, että se ”on omiaan” eli tyypillisesti aiheuttaa vainotussa pelkoa tai ahdistusta. Lähtökohtana abstraktin vaaran arvioinnissa on abstrahoitu tyyppitilanne, mikä tarkoittaa sitä, että arvioinnissa lähdetään siitä, aiheuttaisiko

²²⁴ Oikeuskirjallisuudessa käytetään myös ilmaisuja presumoitu vaara ja toimintarikokset. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 245–246 alav. 77. Teko- ja seurausrikoksista ks. esim. Melander 2015, s. 96–97.

²²⁵ Nuutila 1997, s. 103; Melander 2010, s. 101–102; Koskinen 2013, s. 165.

²²⁶ Sen perusteella, mitä tapahtumasta tiedetään jälkikäteen. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 249 alav. 84. Ks. myös Tolvanen 1999, s. 261.

²²⁷ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 249.

²²⁸ Boucht – Frände 2019, s. 49.

²²⁹ HE 19/2013 vp, s. 52.

²³⁰ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 759.

kysymyksessä oleva menettely yleensä, toisin sanoen keskimääräisihmisessä, pelkoa tai ahdistusta.²³¹

Kysymys on näin ollen teon tyypillisestä vaarallisuudesta.²³² Arvioinnin kohteena voi siten olla esimerkiksi se, aiheuttaisiko kyseinen menettely yleensä nuorena naisessa pelkoa tai ahdistusta.²³³ Teon tunnusmerkistö kiinnittyy tältä osin siis objektiivisiin perusteisiin²³⁴ ja arvioinnin pohjana on psykologinen ja lääketieteellinen tieto. Tulkinnanvaraisissa tapauksissa on syytä hankkia näytöksi asiantuntijan lausunto siitä, onko teko omiaan vaikuttamaan uhriin lakiin kirjatulla tavalla.²³⁵

Vaikka kriteerin täyttymistä arvioidaan objektiivisesti tieteellisen näkemyksen perusteella, huomioon otetaan myös uhri yksilönä ja hänen vahinkoherkkyytensä sekä kohteen asemassa olevaan henkilöön liittyvät olennaiset olosuhteet, kuten henkilön ikä tai erityinen haavoittuvuus. Lisäksi arvio tehdään tekohetken näkökulmasta.²³⁶ Merkitystä on myös sillä, miten lukuisia osatekoja uhriin on kohdistettu, minkä tyypisistä teoista on kyse, miten toistuvia teot ovat olleet ja mikä on niiden ajallinen suhde toisiinsa.²³⁷ Koska vainoaminen on rangaistavaa vain tahallisena, edellytyksenä on lisäksi, että tekijällä on tieto seikoista, jotka tekevät uhrin erityisen haavoittuvaksi. Joillakin ihmisillä voi olla asemansa (julkisuuden henkilö) tai ammatillisen taustansa (poliitikko) perusteella keskimääräistä korkeampi toleranssi sietää myös häneen suuntautuvaa viestintää. Tämä tulee ottaa huomioon vaarantamisarviossa, jos on perusteltua katsoa, ettei esimerkiksi ylenmääräinen tekstiviestittely ole ollut omiaan aiheuttamaan juuri tuossa henkilössä pelkoa tai ahdistusta, vaikka se olisi ollut pelottavaa ja ahdistavaa johonkin muuhun ihmiseen kohdistuvana.²³⁸

Vainoamisen seurauksena pelosta ja ahdistuksesta voi tulla elämää hallitseva olotila, joka sekä rajoittaa että lamauttaa ihmisen toimintakykyä ja heikentää elämänlaatua.²³⁹ Vakavista ja usein toistuvista teoista koostuva menettely voi hyvin aiheuttaa kohteessa pelkotilan ja

²³¹ HE 19/2013 vp s. 52; PeVL 16/2013 vp, s. 4. Abstrahoidussa ajattelussa jätetään huomioimatta konkreettiset olosuhteet. Boucht – Frände 2019, s. 49.

²³² Boucht – Frände 2019, s. 49.

²³³ Matikkala 2018b, s. 495.

²³⁴ PeVL 16/2013 vp, s. 4.

²³⁵ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 759–760.

²³⁶ HE 19/2013 vp, s. 52; Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 759.

²³⁷ Mäenpää 2017, s. 74.

²³⁸ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 759.

²³⁹ HE 19/2013 vp, s. 24.

jopa pysyviä psyykkisiä ongelmia. Toisaalta on tärkeää huomata, että muikin kuin esimerkiksi uhkaamista sisältävä vainoaminen voi hyvin olla omiaan aiheuttamaan pelkoa. Jos tekijää ei koeta vaaralliseksi, ja teot eivät ole kovin vakavia, menettely ei ehkä ole omiaan aiheuttamaan kohteessa pelkoa vaan pikemminkin ahdistusta. Pelko on yleiskielinen käsite, mutta ahdistus ilmaisuna ei ole kovin täsmällisesti arvioitavissa²⁴⁰.

Ahdistus saattaa kuitenkin olla vainon kohteelle yhtä invalidisoivaa kuin pelko²⁴¹ eli vainoamisen aiheuttama ahdistus voi olla samalla tavalla vainottua lamauttavaa ja hänen toimintakykyään estävää kuin pelkokin.²⁴² Ahdistus merkitsee sellaista elämänlaadun heikkenemistä, jota kohteen elämässä kaiken aikaa läsnä oleva, arvaamattomasti esiin tuleva ja vaikeasti vaikutettavissa oleva vainoamiskäyttäytyminen on omiaan aiheuttamaan.²⁴³ Tunnuksmerkistössä ahdistuksella tarkoitetaan siis sellaista ahdistusta, joka tunnuksmerkistön suojelutavoitteen näkökulmasta merkitykseltään rinnastuu pelkoon.²⁴⁴ Ahdistuksen tulee olla vahingollisuudeltaan pelkoon verrattavaa, jotta kyse voi olla säännöksessä tarkoitettusta ahdistuksesta.²⁴⁵ Vainoamisen tunnuksmerkistökäsitteenä abstrakti vaara on erotettava vahingonkorvauksen perusteesta, sillä se, että teko on ollut omiaan aiheuttamaan uhrissa pelkoa tai ahdistusta, ei riitä välttämättä vahingonkorvauksen perusteeksi.²⁴⁶

Mäenpään tarkastelemien tuomioiden perusteella toistuvuuden edellytys ja abstrakti vaara liittyivät kiinteästi toisiinsa. Mikäli todettiin, että menettely ei ollut toistuvaa, samalla todettiin, ettei menettely muodosta myöskään sellaista kokonaisuutta, että se olisi omiaan aiheuttamaan kohteessa pelkoa tai ahdistusta. Edelleen vainoamisen hylkäävissä perusteluissa on arvioitu sitä, onko rangaistusvaatimuksessa kuvattu menettely näytetty toteen vai onko kyseessä pikemminkin yksittäiset tapahtumat. Sen jälkeen on arvioitu asianosaisten kanssakäymistä, esimerkiksi vastaajan yhteydenottojen asiallisuutta ja perusteita niille ja sitä, onko tekoaikana mahdollisesti ollut luvallista yhteydenpitoa. Jos on katsottu, että yhteydenpidolle on ollut perusteita ja samanaikaisesti on ollut myös luvallista kanssakäymistä, johtopäätöksenä on ollut, ettei menettely ole ollut toistuvaa siltä osin, mitä on jäänyt jäljelle

²⁴⁰ LaVM 11/2013 vp, s. 9; Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 760.

²⁴¹ HE 19/2013 vp, s. 52.

²⁴² Matikkala 2018b, s. 495.

²⁴³ HE 19/2013 vp, s. 52.

²⁴⁴ Matikkala 2018b, s. 495.

²⁴⁵ LaVM 11/2013 vp, s. 9.

²⁴⁶ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 760.

perusteettomista yhteydenotoista. Tämä on puhunut menettelyn ahdistavuutta vastaan, kun on oltu yhteydessä myös asianomistajan suostumuksin.²⁴⁷

Analysoimistani tuomioista on tehtävissä samanlaisia huomioita, kuin *Mäenpää* on lausunut. Toistuvuus oli usein yhteydessä siihen, oliko menettely muodostanut sellaista vakavasti häiritsevää tilaa, joka olisi ollut omiaan aiheuttamaan asianomistajassa pelkoa tai ahdistusta.²⁴⁸ Katson myös oikeudettomuuden risteävän abstraktin vaaran edellytystä, sillä usein tuomioistuimen perusteluissa kiinnitettiin pelon ja ahdistuksen osalta huomiota esimerkiksi yhteydenottojen sävyyn ja laatuun. Usein perusteluina mainittiin sekä toistuvuus että menettelyn sävy ja laatu.²⁴⁹ Oikeudettomuuden arvioinnissa edellä mainittuihin seikkoihin kiinnitetään myös huomiota, joten menettelyn ollessa oikeudetonta, täytti se usein myös abstraktin vaaran edellytyksen ja päinvastoin.

Vainoajan käyttämä valta havainnollistuu hänen käyttäytymisessään ja toiminnassaan uhria kohtaan. Vainoaja hallitsee uhrin elämää väkivaltaisain keinoin ja pakottavalla kontrollilla, jolloin yksilön subjektiivisuus anastetaan, ja hän menettää psyykkisen ja toiminnallisen vapautensa.²⁵⁰ Pelko ja ahdistus ovat yhteydessä toistuvuuden ja oikeudettomuuden vaatimuksiin, koska vainoamisteossa olennaista on sen pitkäkestoisuus ja uhrin elämää hallitseva tila. Vainon uhreilla ei ole turvallista paikkaa kotona eikä julkisilla paikoilla, mikä murtaa yksilön inhimillistä turvallisuutta hävittäen arjesta sisäisen ja ulkoisen elämisen ehdot.²⁵¹ Katson, että pelkoa ja ahdistusta voidaan perustella osatekojen määrällä ja menettelyn kestolla sekä laadulla. Ne ovat olennaisia vainoamisrikoksen täyttymisessä ja siten myös siinä, onko menettely omiaan aiheuttamaan pelkoa ja ahdistusta tavalla, jota vainoamisrikoksessa edellytetään.

Osassa tuomioista käräjäoikeus ei ole lausunut abstraktista vaarasta ollenkaan²⁵², ja osassa käräjäoikeus on päätenyt perustelematta toteamaan, että vastaajan menettely on ollut omiaan

---

²⁴⁷ Mäenpää 2017, s. 74.

²⁴⁸ Helsingin KäO t. 18/4188, s. 21; Helsingin KäO t. 18/10359, s. 10; Kanta-Hämeen KäO t. 18/891, s. 7; Varsinais-Suomen KäO t. 18/2854, s. 8.

²⁴⁹ Esim. Turun HO 29.11.2018 t. 152819; Kainuun KäO t. 18/114, s. 7; Varsinais-Suomen KäO t. 18/5637, s. 6.

²⁵⁰ Nikupeteri 2016, s. 49.

²⁵¹ Nikupeteri – Laitinen 2017, s. 27.

²⁵² Esim. Kemi-Tornion KäO t. 18/193; Oulun KäO t. 19/1450; Varsinais-Suomen KäO t. 18/2406.

aiheuttamaan tai on aiheuttanut asianomistajalle pelkoa tai ahdistusta²⁵³. Huomion arvoinen seikka on myös se, että syyttäjät tai tuomioistuimet harvoin ovat eritelleet, oliko toiminta omiaan aiheuttamaan pelkoa vai ahdistusta, vaan on päädytty toteamaan asia ja/tai-muodossa. Useissa tuomioissa kuitenkin on otettu kantaa abstraktin vaaran täyttymiseen ja sitä on perusteltu muun muassa toistuvuudella, tekojen laadulla ja sisällöllä, ennalta-arvaamattomuudella, erilaisilla tekotavoilla, vastaajan aggressiivisella käyttäytymisellä ja asianomistajan iällä verrattuna vastaajan ikään. Painoarvoa on annettu myös sille, että menettelyä on jatkettu kielloista huolimatta²⁵⁴.

Helsingin kärjäoikeuden tapauksessa on tuomittu kahdesta vainoamisesta kohdistuen eri asianomistajiin. Toisen vainoamisen osalta kärjäoikeus on arvioinut, että vastaajan viesteisiin langettamat satunnaisia ajankohtia ja alueita koskevat omat ”lähestymiskiellot” tekevät uhasta asianomistajan kannalta ennalta-arvaamatonta ja ahdistavaa. Toinen asianomistaja oli kertonut, että asia oli huolestuttanut ja ahdistanut häntä. Eniten hän oli ollut huolissaan perheensä turvallisuudesta.²⁵⁵ Myös Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tapauksessa on tuomittu kahdesta vainoamisesta kohdistuen eri asianomistajiin. Toisen asianomistajan osalta kärjäoikeus on todennut, että vastaajan menettely on vaikuttanut asianomistajan elämään aiheuttaen tälle ahdistusta ja pelkoa. Vainoaminen oli rajoittanut hänen henkilökohtaista vapautaan ja loukannut hänen turvallisuudentunnettaan vakavalla tavalla. Toisen asianomistajan osalta tuomioistuin on kiinnittänyt huomiota siihen, että vastaaja oli tapahtumahetkellä ollut yli 30-vuotias, ja asianomistaja oli tuolloin vasta täyttänyt 18 vuotta.²⁵⁶

Ylivieska-Raahen kärjäoikeus on vahvistanut päätöksessään abstraktin vaaran ominaisuutta eli sitä, ettei edellytyksenä ole, että teot ovat todellisuudessa aiheuttaneet pelkoa tai ahdistusta. Kärjäoikeus on todennut, että vastaajan näkemyksen mukaan teko ei ole aiheuttanut asianomistajalle konkreettista pelkoa, koska osapuolet ovat olleet lähes päivittäin tekemisissä muun muassa lasta koskevissa asioissa. Kärjäoikeuden mukaan sillä ei ole ollut ratkaisevaa merkitystä teon oikeudellisessa arvioinnissa.²⁵⁷

---

²⁵³ Esim. Helsingin KäO t. 18/6984, s. 10; Kainuun KäO t. 18/139, s. 6; Lapin KäO t. 18/1077, s. 14; Lapin KäO t. 19/39, s. 16; Oulun KäO t. 19/814, s. 8; Pohjois-Karjalan KäO t. 17/1119, s. 3; Varsinais-Suomen KäO t. 18/4889, s. 8.

²⁵⁴ Varsinais-Suomen KäO t. 18/5637, s. 6.

²⁵⁵ Helsingin KäO t. 18/8057, s. 17 ja 19.

²⁵⁶ Varsinais-Suomen KäO t. 18/583, s. 10.

²⁵⁷ Ylivieska-Raahen KäO t. 18/73, s. 5–6.

Kanta-Hämeen käräjäoikeuden tapauksessa on todettu, että vastaajan lähettämien viestien laatu huomioiden kyse on ollut menettelystä, joka on ollut omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta. Käräjäoikeus on katsonut, että ahdistus on tyypillinen seuraus epätoivotusta, häiritsevän lukuisista viesteistä, jotka ovat sävyltään ja sisällöltään pääosin asiattomia. Lisäksi vastaajan aggressiivinen ja arvaamaton käyttäytyminen huomioiden käräjäoikeus on pitänyt asianomistajan kertomusta vastaajan menettelyn hänelle aiheuttamasta pelosta uskottavana. Asiassa ei ole annettava merkitystä sille, että asianomistaja oli vastaajan ärsyyntymistä välttääkseen ja yhteisen lapsen takia välillä vastannut vastaajan viesteihin.²⁵⁸

Oulun käräjäoikeus on hylännyt vainoamista koskevan syytteen yhtenä perustelunaan se, ettei asianomistajalle ole näytetty aiheutuneen pelko- ja ahdistustiloja, joka puoltaisi vainoamisen tunnusmerkistön toteutumisesta. Vastaaja tuomittiin viestintärauhan rikkomisesta, koska menettely oli aiheuttanut ennemminkin haittaa ja häiriötä.²⁵⁹ Myös toisessa tapauksessa Oulun käräjäoikeus on hylännyt syytteen vainoamisesta, koska vastaajan menettelystä tai sen vaikutuksista asianomistajaan ei ole näyttöä. Käräjäoikeus on todennut, että viestit eivät ole olleet sävyltään uhkaavia tai itsetuhoisia, eikä viestit tai lahjat ole voineet aiheuttaa perusteltua pelkoa ja ahdistusta asianomistajassa.²⁶⁰ Katson, että kyseiset Oulun käräjäoikeuden mainitsevat perustelut ovat ongelmallisia, koska abstraktin vaaran täytyminen ei edellytä seurauksien tosiasiallista esiintymistä. Tämän vuoksi niiden toteen näyttäminen ei ole tarpeen, vaan kyse on objektiivisesta arviosta, olisiko menettely aiheuttanut pelkoa tai ahdistusta keskimääräisihmisessä. Mikäli tällaista arviota ei kyseisissä tapauksissa ole tehty, katson syytteiden hylkäämisten olleen perusteettomia.

Esiin tuomieni seikkojen perusteella voidaan päätellä, että abstraktin vaaran arvioiminen tapahtuu tapauksen yksityiskohtia kokonaisuutena arvioiden. Olennaista on, että vainoamiskokonaisuus on muodostanut sellaisen vainotun elämää hallitsevan tilan, että se on ollut omiaan aiheuttamaan pelkoa tai ahdistusta. Tutkimusaineistoa analysoimalla voidaan tehdä johtopäätös, että yleisimpiä abstraktin vaaran muodostajia ovat toistuvuus sekä osatekojen määrässä että menettelyn kestossa, toiminnan sävy ja laatu, vastaajan arvaamaton käyttäytyminen ja uhrin erityinen haavoittuvuus esimerkiksi iän perusteella.

---

²⁵⁸ Kanta-Hämeen KäO t. 18/847, s. 12.

²⁵⁹ Oulun KäO t. 18/1576, s. 6.

²⁶⁰ Oulun KäO t. 18/53, s. 5.

2.10 Tahallisuus

2.10.1 Olosuhdetahallisuuden ulottuvuus vainoamisessa

Lain esitöissä käsitellään vainoamiseen liittyvää tahallisuutta suppeasti. Hallituksen esityksen mukaan vainoaminen on rangaistavaa ainoastaan tahallisena, ja sen sisältö määräytyy sitä koskevien yleisten sääntöjen mukaisesti. Tahallisuuden tulee kattaa vainoamisen tunnusmerkistön toteuttava menettely kokonaisuudessaan.²⁶¹ Edellä mainitulla viitataan peittämisperiaatteeseen, jonka mukaan tahallisuuden on katettava kaikki elementit eli seikat, jotka sisältyvät yksittäiseen rikostunnusmerkistöön.²⁶² Tahallisuus edellyttää tietoa kaikista rikoksen tunnusmerkistön täyttymisen kannalta relevanteista seikoista.²⁶³

Vainoaminen on rangaistavaa vain tahallisena, mikä rajaa rangaistavuuden ulkopuolelle tapaukset, joissa tekijä ei ole käsittänyt tekonsa luonnetta toisen osapuolen näkökulmasta.²⁶⁴

Vainoaminen on abstraktinen vaarantamisrikos eli sen rangaistavuus ei edellytä seurausta tai konkreettista seurauksen vaaraa, vaan se liittyy lähinnä teon vaarallisuuteen.²⁶⁵ Tästä voidaan tehdä johtopäätös, että vainoamiseen sovelletaan olosuhdetahallisuutta.²⁶⁶ Olosuhdetahallisuudesta ei säännellä suoraan rikoslaissa.²⁶⁷ Olosuhdetahallisuus jää oikeuskäytännössä arvioitavaksi, jolloin huomioon on otettava tunnusmerkistöerehdystä koskeva säännös.²⁶⁸ Lähtökohtaisesti tämä näyttäisi tarkoittavan sitä, ettei lainkäyttäjällä ole sidottu todennäköisyystahallisuuteen tahallisuusarvioinnin kohdistuessa olosuhteita koskeviin tunnusmerkeihin. Korkein oikeus on kuitenkin ennakkoratkaisuissaan pitäytynyt todennäköisyystahallisuudessa myös olosuhteiden kohdalla.²⁶⁹

Todennäköisyystahallisuus edellyttää, että seurauksen syntymisen objektiivisen todennäköisyyden tulee olla yli 50 %:a.²⁷⁰ Olosuhdetahallisuuden vähimmäisedellytykseksi on katsottu

²⁶¹ HE 19/2013 vp, s. 52; Matikkala 2018b, s. 495. Vainoamisrikoksen tahallisuuden problemaattisuudesta ks. Salokangas 2016.

²⁶² Jareborg 2001, s. 334; Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 182.

²⁶³ Backman 1989, s. 585.

²⁶⁴ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 760.

²⁶⁵ HE 19/2013 vp, s. 52; Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 759.

²⁶⁶ Olosuhdetahallisuudesta ks. esim. HE 44/2002 vp, s. 72; Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 285; Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 202.

²⁶⁷ RL 4:1:n tunnusmerkistöerehdyssäännöstä voidaan jossain määrin pitää olosuhdetahallisuuden vastaparina. Matikkala 2006, s. 86.

²⁶⁸ LaVM 28/2002 vp, s. 10; Tapani 2005, s. 284; Koskinen 2013, s. 175; Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 289–290. Ks. myös. Hyttinen 2016.

²⁶⁹ Koponen 2007, s. 41. Oikeuskäytännöstä ks. esim. KKO 2006:64, kohta 8; KKO 2013:17, kohdat 31 ja 33–34; KKO 2015:66, kohta 25.

²⁷⁰ Matikkala 2005, s. 159; Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 157.

se, että tekijä on pitänyt olosuhteen käsillä oloa varmana tai varsin todennäköisenä.²⁷¹ *Matikkala* on katsonut, että tunnusmerkistöerehdystä koskevan RL 4:1 käsite ”olla selvillä” tarkoittaisi samaa kuin olosuhteen pitäminen varsin todennäköisenä.²⁷² *Frände* taas on määritellyt olosuhdetahallisuuden tasapainotahallisuutena, jolloin henkilöllä, joka pitää tietyn olosuhteen olemassaoloa yhtä todennäköisenä kuin sitä, ettei olosuhde ole olemassa, on tahallisuus suhteessa kyseiseen olosuhteeseen.²⁷³

Olosuhdetahallisuuden sisällön määrittävät tiedolliset seikat, mitä voidaan kutsua kognitiiviseksi tahallisuusteoriaksi. Olosuhteella tarkoitetaan kaikkia niitä tosiasiallisia tai oikeudellisia seikkoja, joiden tulee täytyä, jotta tunnusmerkistön objektiivinen puoli toteutuisi.²⁷⁴ Olosuhdetahallisuutta määritettäessä pyritään vastaamaan seuraavaan kysymykseen: millaista tietoisuutta tekijältä edellytetään niistä tosiseikoista, joiden perusteella päätellään muiden kuin seuraustunnuksien täytyminen? Tällöin tahallisuuden kohteena ovat ne tosiseikat (oliot), jotka toteuttavat rikoksen objektiivisen tunnusmerkistön.²⁷⁵ Toisin sanoen olosuhdetahallisuuden arviointi koskee niitä rikosoikeudellisesti relevantteja seikkoja, jotka toteuttavat muun kuin seuraustunnuksen. Seurausten ja olosuhteiden erottamiseen ei ole löydettävissä täsmällisiä kriteerejä, vaan rajanveto joudutaan tekemään tunnusmerkistön systemaattisen rakenteen ja vakiintuneen tulkintakäytännön perusteella.²⁷⁶

Tahallisuuden arviointi vainoamisrikokseen liittyen on haastavaa, koska vaarantamisrikoksissa on yleensäkin vaikeahkoa täsmentää, mikä on tahallisuuden kohde.²⁷⁷ Katson, että vainoamisen osalta tunnusmerkistössä on kolme elementtiä, joihin tahallisuuden tulee kohdistua: toisen henkilön vainoaminen jollain vainoamisrikoksen tekotavalla (1) toistuvasti (2) ja oikeudettomasti (3). *Matikkalan* mukaan oikeudettomuus ei kuulu tahallisuuteen vaan se on erillinen syyllisyyteen kuuluva kysymys.²⁷⁸ Katson kuitenkin, että oikeudettomuus on tunnusmerkistötekijä, ja tahallisuus kohdistuu myös siihen.²⁷⁹ Abstraktin vaarantamisen osalta käsittelen tahallisuutta seuraavaksi kappaleessa 2.10.2.

²⁷¹ HE 216/2013 vp, s. 61. Soveltuu seksuaalirikosten lisäksi myös muihin rikoksiin. Nieminen – Kallio – Tolvanen 2020, s. 162. Ks. myös KKO 2006:37, kohta 16.

²⁷² Matikkala 2005, s. 29. Selvillä olon käsitteestä lisää esim. Tapani 2005, s. 290–292.

²⁷³ Frände 2005, s. 133–135. Matikkala on kuitenkin kritisoinut tätä näkemystä. Matikkala 2005, s. 250.

²⁷⁴ HE 44/2002 vp, s. 72–73.

²⁷⁵ HE 44/2002 vp, s. 73; Matikkala 2005, s. 530 ja 544; Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 286.

²⁷⁶ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 286–287.

²⁷⁷ Nieminen – Kallio – Tolvanen 2020, s. 163.

²⁷⁸ Matikkala 2005, s. 542 ja 587.

²⁷⁹ Myös hallituksen esityksessä oikeudettomuus on lueteltu yhdeksi vainoamisen tunnusmerkistötekijäksi. HE 19/2013 vp, s. 50. Analysoimissani tuomioissa osassa lausutaan, että ”tekijän on täytynyt ymmärtää menettelyn

2.10.2 Tahallisuus ja abstrakti vaara

Vainoamisen kriminalisointia koskeva oikeusministeriön työryhmä pyysi lausuntoja vainoamissäännöksestä. Valtakunnansyyttäjänvirasto piti tahallisuusvaatimuksen kannalta onomiaan -rakennetta ongelmallisena ja kiistanalaisena sitä, koskeeko tahallisuusvaatimus abstraktia vaaraa ollenkaan. Valtakunnansyyttäjänvirasto piti tarpeellisena, että vainoamisen kriminalisoinnin yksityiskohtaisiin perusteluihin lisättäisiin maininta siitä, miten on omiaan -edellytystä tulisi tahallisuuden kannalta arvioida.²⁸⁰ Tällaista ei säännökseen tai lain esitöihin kuitenkaan sisällytetty. Oikeuskirjallisuuden mukaan rikossäännöksen on omiaan -rakente näyttäisi olevan tahallisuusarvioinnin näkökulmasta muu kuin seuraustunnusmerkki eli olosuhteeseen rinnastettava tunnusmerkki.²⁸¹ Olosuhdetahallisuuden näkökulmasta pelon tai ahdistuksen mahdollinen aiheuttaminen tarkoittaisi, että tekijän olisi pidettävä varsin todennäköisenä sitä, että hänen menettelynsä olisi omiaan aiheuttamaan pelkoa tai ahdistusta vainotussa.²⁸²

Tapanin, Tolvasen ja Hyttisen mukaan on omiaan -edellytystä ei ole välttämättä lainkaan tarpeen sekoittaa tahallisuusarviointiin, koska kyse ei ole tahallisuuden näkökulmasta seurauksesta eikä olosuhteesta, vaan kyseessä olisi rangaistavuuden objektiivinen edellytys. Näin ollen teon rangaistavuus ei edellytä tekijän mieltävän varsin todennäköiseksi, että menettely on omiaan loukkaamaan tiettyä oikeushyvää, vaan tekijä on tietoinen tekohetkellä vallitsevista olosuhteista. On omiaan -edellytyksen täyttymistä arvioidaan siis normatiivisesti ulkopuolisen tarkkailijan näkökulmasta, jolloin kiinnitetään huomiota tunnusmerkistön kannalta relevantteihin olosuhteisiin. Vaarantamisen täytyminen on nimenomaan normatiivinen arvio, jossa kiinnitetään huomiota esimerkiksi tekoaikaan, -paikkaan ja -välineeseen. Tämä näkökanta ei kuitenkaan merkitse, että on omiaan -kriteeri olisi täysin merkityksetön tahallisuusarvioinnin näkökulmasta, sillä tekijän on kuitenkin oltava tietoinen niistä tosiseikoista, joiden perusteella päätellään, että teko on ollut omiaan vaikuttamaan tietyllä tavalla tunnusmerkistössä kuvattuun seikkaan.²⁸³ Tällöin tekijän tahallisuuden asteelle ei kuitenkaan aseteta todennäköisyyskriteeriä. Tekijän tulisi siis olla tietoinen siitä, missä ja

---

olevan oikeudetonta”, minkä katson viittaavan tahallisuuteen oikeudettomuudessa. Esim. Helsingin KäO t. 18/4188, s. 21; Varsinais-Suomen KäO t. 18/4889, s. 8. Myös Kanta-Hämeen käräjäoikeuden tuomiossa 18/847 on lausuttu seuraavasti ”vastaajan on täytynyt tietää yhteydenottojensa oikeudettomuus”. Kanta-Hämeen KäO t. 18/847, s. 11.

²⁸⁰ Oikeusministeriö 2012, s. 49–50.

²⁸¹ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 300.

²⁸² Salokangas 2016, s. 53.

²⁸³ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 303–304; Nieminen – Kallio – Tolvanen 2020, s. 163–164. Tähän on päätyntä myös Salokangas. Salokangas 2016, s. 58.

milloin hän tekee jonkun vainoamisen tunnusmerkistössä mainitun vainoamisteon ja millaisella tekovälineellä, mutta hänen ei tarvitse tietää tietyllä todennäköisyydellä näitä asioita.²⁸⁴

Törnqvistin mukaan vainoamisen syyksilukeminen edellyttää, että tahallisuus kattaa myös pelkoa tai ahdistusta koskevan abstraktin vaaran.²⁸⁵ *Heleniuksen* mukaan abstraktisissa vaarantamisrikoksissa sovellettaisiin todennäköisyystahallisuutta.²⁸⁶ *Koponen* ei pidä omiaan -tunnusmerkistökäsitteitä tahallisuusarvioinnin ulkopuolelle jäävänä objektiivisena rangaistavuuden edellytyksenä. *Koposen* mukaan tekijän tahallisuuden ei tarvitse kuitenkaan kattaa muuta kuin objektiivisen arvioinnin perustana olevat seikat ja se varteenotettava mahdollisuus, että hänen tekonsa voi kuulua tunnusmerkistön tarkoittamaan abstraktia vaaraa aiheuttavaan yleiseen tekotyyppiin. *Koponen* on todennut, että käytännössä tuntiessaan objektiiviset rangaistavuuden edellytykset, tekijä usein väistämättä mieltää myös abstraktin vaaran mahdollisuuden.²⁸⁷ Myös *Helenius* on katsonut, että tila, jota edellytetään on omiaan -tunnusmerkistöissä, kuuluu muihin olosuhteisiin.²⁸⁸

Katso, että edellä mainituista näkemyksistä vainoamisrikkoksen abstraktin vaaran osalta tahallisuus asettuisi *Tapanin*, *Tolvasen* ja *Hyttisen* tulkintaan. Vainoamisteon aiheuttama pelko tai ahdistus ei ole seuraus tai olosuhde, vaan rangaistavuuden objektiivinen edellytys. Tällöin tahallisuuden arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota teko-olosuhteisiin ja vainoamisen tunnusmerkistöön. Abstraktinen vaarantaminen jätetään enimmäkseen tahallisuusarvioinnin ulkopuolelle, eikä yksittäistapauksessa edellytetä tosiasiallista vaarantamista. Päättelmä on looginen, koska lain esitöiden mukaan vainoamissäännöksessä ei edellytetä, että teot ovat todellisuudessa aiheuttaneet pelkoa tai ahdistusta vainoamisen kohteelle.²⁸⁹

Kun konkreettista seurausta ei ole syntynyt eikä sitä edellytetä, ei tekoa voida arvioida seuraustahallisuuden kannalta.²⁹⁰ Olosuhdetahallisuus abstraktin vaaran edellytyksessä ei myöskään ole toimiva, sillä tekijän tietoisuuden asteen arvioiminen mahdollisista vainotun subjektiivisista tuntemuksista olisi hankalaa. Abstraktin vaaran arvioiminen on

²⁸⁴ Ks. myös *Salokangas* 2016, s. 55.

²⁸⁵ *Törnqvist* 2017, s. 460.

²⁸⁶ *Korkka-Knuts – Helenius – Frände* 2020, s. 208–209.

²⁸⁷ *Koponen* 2007, s. 47–48 ja 48 alav. 38.

²⁸⁸ *Korkka-Knuts – Helenius – Frände* 2020, s. 208–209.

²⁸⁹ HE 19/2013 vp, s. 52.

²⁹⁰ HE 44/2002 vp, s. 74. Näin myös seksuaalisen ahdistelun osalta. *Nieminen – Kallio – Tolvanen* 2020, s. 164.

normatiivinen arvio, koska vaaran aste ei ole tilastollisesti tai matemaattisesti määriteltävissä.²⁹¹ Kyse on siitä, aiheutuisiko pelkoa tai ahdistusta keskimääräisihmisessä.

Tekijä voi suhtautua uhuriin mitä myötämielisimmin eikä sinänsä tarkoita tehdä uhrille pahaa.²⁹² Turun hovioikeuden tuomiossa ja Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tuomiossa todetaan, että tekijän on täytynyt ymmärtää menettelynsä aiheuttavan uhrissa pelkoa ja ahdistusta.²⁹³ Lisäksi kyseisessä Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tuomiossa lausutaan, että vainoamisen rangaistavuus perustuu siihen, että tekijä mieltää menettelynsä olevan varsin todennäköisesti uhria ahdistavaa.²⁹⁴ Myös Kainuun ja Varsinais-Suomen kärjäoikeuksien tuomioissa tahallisuus on asetettu siten, että tekijä on pitänyt vähintäänkin varsin todennäköisenä, että hänen menettelynsä on ollut omiaan aiheuttamaan/on aiheuttanut asianomistajassa pelkoa ja ahdistusta.²⁹⁵ Kyseisissä tuomioistuinten tuomioissa tahallisuus abstraktin vaaran osalta on asetettu olosuhdetahallisuuteen ja sen alarajaan todennäköisyystahallisuuteen *Tapanin*, *Tolvasen* ja *Hyttisen* tulkintakannan vastaisesti. Katson, että kyseinen tuomioistuinten linjaus on ongelmallinen, koska uhrille ei tosiasiallisesti tarvitse aiheutua pelkoa tai ahdistusta. Haastavaa on, jos kuitenkin vaadittaisiin tekijän mieltäneen varsin todennäköiseksi, että uhrissa aiheutuu pelkoa tai ahdistusta.

Analysoimissani tuomioissa ei edellä mainitsemieni tuomioiden lisäksi lausuttu tahallisuudesta. Syynä sille, että tahallisuudesta ei ole tuomioissa juurikaan lausuttu, voi olla esimerkiksi vainoamisrikkoksen luonne. Toistuvuuden ja oikeudettomuuden vaatimukset jo itsessään puoltavat teon tahallisuutta.²⁹⁶ Tahallisuuden käsitteleminen tuomioistuimissa olisi kuitenkin tarpeellista, sillä kuten olen tässä kappaleessa esittänyt, tahallisuus vainoamisessa ei ole kovinkaan yksiselitteinen. Korkeimman oikeuden ratkaisu tahallisuuden arvioimisesta vainoamisrikkoksessa olisi tarpeen, koska oikeuskirjallisuudessa on useita eri näkemyksiä koskien olosuhdetahallisuuden ulottuvuutta. Katson, että vainoamisrikkoksessa menettelyn tulee olla tahallista toistuvuuden, tekotavan ja oikeudettomuuden osalta. Abstraktin vaaran edellytys on pikemminkin rangaistavuuden objektiivinen edellytys, jolloin arvioidaan tekijän tietoisuutta tekotavasta, -paikasta, -ajasta ja -välineestä.

²⁹¹ Tolvanen 1999, s. 262, 266 ja 266 alav. 50.

²⁹² Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 760.

²⁹³ Turun HO 29.11.2018 t. 152819; Varsinais-Suomen KäO t. 18/5637, s. 6.

²⁹⁴ Varsinais-Suomen KäO t. 18/5637, s. 6.

²⁹⁵ Kainuun KäO t. 18/139, s. 5–6; Varsinais-Suomen KäO t. 18/4889, s. 8.

²⁹⁶ ”Oikeudettomuus” voidaan nähdä rikoksen negatiivisena osana. Negatiivisista ja positiivisista tunnusmerkistötekijöistä ks. lisää Matikkala 2005, s. 547–550.

3 KONKURRENSSI

3.1 Rikoskonkurrenssin taustaa ja jaottelu

Rikoslain yksittäiset rangaistussäännökset rakentuvat ajatukselle yhdestä tekijästä, joka tekee yhden rikoksen.²⁹⁷ Rikoslain 5 luvun (515/2003) osallisuussäännökset kuitenkin osoittavat, että rikosoikeudessa on pystyttävä arvioimaan useamman rikokseen osallisen vastuusta. Rikoslain 7 luvusta (697/1991) löytyvät puolestaan säännökset yhteisen rangaistuksen tuomitsemisesta samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävänä olevista useammista rikoksista. Yhteisen rangaistuksen mittaamista koskeva rikoslain 7 luku ei kuitenkaan anna vastuuta siihen, milloin kyse on yhdestä rikoksesta ja milloin useammasta rikoksesta.²⁹⁸ Nykyiseen tai aikaisemmin voimassa olleeseen rikoslakiin ei ole sisältynyt lainkonkurrenssia koskevia määräyksiä, mikä on yhdenmukainen linjaus useimpien muiden maiden oikeuksien kanssa. Lainkonkurrenssimääräysten poisjättäminen rikoslaista johtunee lähinnä asian ilmaistamisen vaikeudesta, sillä on ollut tarkoituksenmukaisempaa jättää konkurrenssikysymysten sääntely oikeuskirjallisuuden ja -käytännön tehtäväksi.²⁹⁹

Rikosten yhtyminen eli rikoskonkurrenssi voidaan lukea rikosoikeuden yleisiin oppeihin. Mahdollisesti tärkein peruste liittyy ajatteluprosessiin, joka edeltää esimerkiksi syytteen nostamista. Syyttäjän rikoksen edellytysten selvittäminen päättyy kannanottoon siitä, onko käsillä yksi vai useampi rikos. Sama koskee myös tuomion laatimista, mutta syytesidonnaisuutta koskevien sääntöjen³⁰⁰ vuoksi syyttäjän toimenpiteet nousevat etualalle.³⁰¹ Syyttäjän on haastehakemuksessa yksilöitävä riittävällä tarkkuudella, mistä teosta tai teoista hän vaatii rangaistusta syytetylle. Tuomioistuinten tehtävänä on ratkaista se, kattaako teonkuvaus yhden vai useamman rikoksen. Jos tuomioistuimen ratkaisu poikkeaa syyksi luettujen rikosten lukumäärältään syyttäjän haastehakemuksesta, tuomioistuimen on perusteltava, millä perusteilla se on katsonut teonkuvauksen täyttävän esimerkiksi kaksi eri rikosta, vaikka syyttäjä on vaatinut rangaistusta vain yhdestä rikoksesta. Vastaavasti tuomioistuimen on perusteltava, jos se katsoo syyttäjän eri syytekohtien täyttävän vain yhden rikoksen

²⁹⁷ Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 405.

²⁹⁸ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 465–466.

²⁹⁹ Lahti 1968, s. 710.

³⁰⁰ ROL 11 luvun 3 §:n mukaan tuomioistuin saa tuomita vain siitä teosta, josta rangaistusta on vaadittu.

³⁰¹ Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 405. Syytesidonnaisuudesta ks. esim. Virolainen – Pölönen 2003, s. 400–401 ja Virolainen – Martikainen 2010, s. 96.

tunnusmerkistön.³⁰² Rikосkonkurrenssin voidaan katsoa sijoittuvan rikos- ja prosessioikeuden leikkauskohtaan.³⁰³

Rikосkonkurrenssiin suuntautuvan mielenkiinnon aste riippuu siitä, millaista järjestelmää useamman rikoksen yhtymiseen sovelletaan. Suomessa oli 1.4.1992 asti voimassa järjestelmä, jota luonnehti osittainen anteeksianto. Jokaisesta rikoksesta määrättiin erillinen rangaistus, jota sitten alennettiin, kun rangaistukset yhdistettiin lopulliseksi rangaistukseksi. Liian ankarien rangaistusten välttämiseksi rangaistusten yhdistämisessä tehtiin poikkeuksia. Poikkeukset koskivat tekemistä, joka toteutti toistuvasti samantyyppisen rangaistussäännöksen (jatkettu rikos) ja tekemistä, joka toteutti tyypiltään erilaiset rangaistussäännökset (yksin teoin tehty rikos).³⁰⁴ Jatkettu rikos käsitti esimerkiksi kymmenen varkautta, ja yksin teoin tehdyn rikoksen osalta tuomioistuimen tuli ottaa kantaa siihen, oliko rikokset tehty ”yhdeällä teolla” vai ei. Samalla rikosteolla tehtiin useita rikoksia, esimerkiksi yhdellä teolla tehtiin ajo-oikeudetta ajo, liikenteen vaarantaminen ja rattijuopumus.³⁰⁵

Kummassakin tapauksessa sovellettiin vain yhtä rangaistusasteikkoa, mutta sitä, että tekemiseen oli sisältynyt useita rikoksia, pidettiin raskauttavana asianhaarana.³⁰⁶ Tilanteita, joissa vastaajan syyksi luettiin vain yksi rikos, mutta tekojen lukumäärä huomioitiin rangaistusta mitattaessa, kutsuttiin ideaalikonkurrenssiksi. Sen sijaan, jos useampia rikoksia ei voitu katsoa yhdeksi rikokseksi, kustakin erikseen syyksiluetusta rikoksesta määrättiin oma yksikörangaistus, joita sitten varsin monimutkaisten sääntöjen ja käytänteiden perusteella yhdistettiin yhdeksi kokonaisrangaistukseksi. Tällaista tilannetta kutsuttiin reaalikonkurrenssiksi.³⁰⁷

Osittainen anteeksianto houkutteli pyrkimykseen löytää mahdollisimman monia jatkettun rikoksen ja yksin teoin tehdyn rikoksen tapauksia. Kun runsaslukuiset laskutoimitukset jäivät pois, säästettiin työtä, ja syytettykin sai lievemmän rangaistuksen. Suomessa siirryttiin

³⁰² Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 564.

³⁰³ Tapani 2012, s. 221.

³⁰⁴ Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 405–406. Suomen konkurrenssijärjestelmän vaiheista ja kehittymisestä lisää esim. Majanen 2013, s. 100–107.

³⁰⁵ Nuutila 1997, s. 367.

³⁰⁶ Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 405–406.

³⁰⁷ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 563. Ideaali- ja reaalikonkurrenssista lisää esim. Honkasalo 1947, s. 7–9, 17–29 ja 102–111. Yhden rikoksen tai yhtenäisrikoksen käsite on syntynyt oikeuskäytännössä sen jälkeen, kun Suomessa omaksuttiin yhtenäisrangaistusjärjestelmä vuonna 1992. Tapani – Tolvanen 2006, s. 843. Ideaalikonkurrenssin ja lainkonkurrenssin eroista esim. Anttila 1948, s. 91–95.

1.4.1992 yhtenäisrangaistusjärjestelmään kaikkien niiden rikosten osalta, jotka syytetty oli tehnyt tietyn ajanjakson sisällä.³⁰⁸ Uudistuksella siis poistettiin perinteinen konkurrenssi-
muotojen erottelu. Sillä, onko rikokset toteutettu yhdellä teolla vai eri teoilla, ei enää ole
merkitystä sovellettavan rangaistusasteikon kannalta. Kaikissa usean rikoksen tapauksissa
pidetään lähtökohtana yhtenäisrangaistusperiaatetta, jolloin koko rikollisuudesta määrätään
yksi yhteinen rangaistus.³⁰⁹

Nykyisin mielenkiinto kohdistuu siihen, onko syytetty tehnyt yhden vai useamman rikoksen.
Tämän vuoksi yksittäiset rangaistussäännökset saavat keskeisen aseman. Jotta voidaan pu-
hua rikoskonkurrenssista, on lähdettävä siitä, että tekijä on rikkonut useampaa kuin yhtä ran-
gaistussäännöstä tai yhtä rangaistussäännöstä useammin kuin yhden kerran. Useamman kuin
yhden rangaistussäännöksen rikkomista kutsutaan lainkonkurrenssiksi, ja yhden rangaistus-
säännöksen rikkomista useamman kerran kutsutaan rikosten yksiköimiseksi.³¹⁰ Jos katso-
taan, että syytetty on täyttänyt rikostunnusmerkistön ainoastaan yhden kerran, useammasta
rikoksesta määrättävää yhteistä rangaistusta koskevia sääntöjä ei sovelleta.³¹¹ Tässä tutki-
muksessa käsittelen ainoastaan lainkonkurrenssikysymyksiä vainoamisen osalta.

Tapani jakaa rikoskonkurrenssin lainkonkurrenssin ja rikosten yksiköimisen lisäksi esi- ja
jälkitekosten³¹² rankaisemattomuuteen. Sitten *Tapani* ja *Tolvanen* ja *Hyttinen* ovat jaka-
neet rikoskonkurrenssin rikosten yksiköimiseen ja lainkonkurrenssiin sekä lainkonkurren-
sin alaryhmänä olevaan esi- ja jälkitekosten myötärangaistavuuden arviointiin päärikoksen
rikostunnusmerkistön sisällä.³¹³ Erilaisilla käsitteellisillä jaotteluilla voi olla pedagogista ar-
voa, mutta esitettävät kysymykset ovat samanlaisia eikä käsitteellisiä eroja ole kuitenkaan
syytä korostaa. Poikkeuksena lainkonkurrenssin ja rikosten yksiköinnin välinen ero, jonka
tausta on ajatus siitä, että lainkonkurrenssi koskee tiettyjen deliktien³¹⁴ eli abstraktien

³⁰⁸ Nuutila 1997, s. 367.

³⁰⁹ Koskinen 2013, s. 187.

³¹⁰ Ks. esim. Nuutila 1997, s. 367.

³¹¹ Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 406.

³¹² Vanhemmassa oikeuskirjallisuudessa lainkonkurrenssi ja esi- ja jälkiteko ovat sisällytetty näennäisen rikos-
konkurrenssin käsitteeseen. Ks. esim. Livson 1954, s. 25; Lahti 1968, s. 734–735. Tällainen jaottelu ei kuiten-
kaan ole saanut suomalaisessa oikeustieteessä laajempaa vastakaikua, toisin kuin Ruotsissa. Asp – Ulväng –
Jareborg 2010, s. 525; *Tapani* 2012, s. 223.

³¹³ Kukkonen 2015, s. 20; *Tapani* – *Tolvanen* – *Hyttinen* 2019, s. 565 ja 579.

³¹⁴ Delikti ja rikos käsitteinä voidaan erottaa toisistaan. Deliktillä tarkoitetaan rikostyyppiä, ja nämä ”elotto-
mat” ilmiöt löytyvät rangaistussäännöksistä. Deliktin vastakohtana rikos on konkreettinen ihmisteko, joka vas-
taa tietyn deliktin eli rikostyyppin edellytyksiä ja rikoksen muita edellytyksiä. Tästä näkökulmasta yksittäisiä
deliktejä voidaan nimittää myös rikostunnusmerkistöiksi, koska niiden tunnusmerkeillä kuvataan rangaistus-
uhkaiset tekotyypit yhteiskunnassa. Rikos on näin ollen konkreettinen rangaistava ihmisteko, kun taas delikti

rikostyyppien suhdetta toisiinsa, kun taas rikosten yksiköimisessä on kyse konkreettisten tekojen välisestä suhteesta.

Lainkonkurrenssia arvioidaan abstraktilla tasolla eli kysymällä, miten eri tunnusmerkistöjen soveltamisalat menevät abstraktilla tasolla – ilman kytkentää konkreettiseen, ratkaistavana olevaan tapaukseen – päällekkäin. Tätä käsitteellistä eroa kuitenkin liudentaa se, että lainkäyttäjän näkökulmasta kaikkia konkurrenssiongelmia lähestytään konkreettisista, ratkaistavana olevista tapauksista käsin. Näin rikoskonkurrenssin ja rikosten yksiköimisen välinen käsitteellinen erottelu suhteellistuu väistämättä. Rikoskonkurrenssin sisällä on syytä painottaa systemaattista johdonmukaisuutta eli sitä, missä järjestyksessä konkurrenssikysymyksiin otetaan kantaa. Oikeuskirjallisuudessa on vakiintuneesti katsottu, että lainkonkurrenssia koskeva arviointi edeltää varsinaista rikosten yksiköintiä koskevaa arviointia.³¹⁵

3.2 Lainkonkurrenssi

3.2.1 Lainkonkurrenssin määritelmä

Rikossäännösten avoimuus, uusien kriminalisointien säätäminen ja vanhojen rikossäännösten ajantasaistaminen ovat johtaneet yhä enenevässä määrin siihen, että modernissa rikosoikeudessa yhä useammat rikostunnusmerkistöt menevät ainakin osittain päällekkäin toistensa kanssa.³¹⁶ Lainkonkurrenssilla tarkoitetaan sitä, että sama historiallinen tapahtumainkulku täyttää lähtökohtaisesti muodollisesti³¹⁷ useamman kuin yhden tunnusmerkistön edellytykset, jolloin joudutaan ottamaan kantaa siihen, sovelletaanko näitä kaikkia tunnusmerkistöjä vai syrjäyttääkö jokin tunnusmerkistö muut tunnusmerkistöt.³¹⁸

Rikoskonkurrenssissa, joka koskee eri rangaistussäännöksiä, vallitsee presuntio, että tekijä on tuomittava kaikista tekemistään rikoksista, sillä laissa ei lausuta turhaan. Poikkeuksen tähän kuitenkin luo lainkonkurrenssi, joka tarkoittaa sitä, että yksi säännös saattaa syrjäyttää muut säännökset tai jonkin niistä.³¹⁹ Se, että yksi ja sama teko täyttää kahden eri rikoksen tunnusmerkistön, ei merkitse, että tekijä olisi todellisuudessa tehnyt kaksi erillistä tekoa,

---

on rangaistusuhkainen rikostyyppi. Frände 2012, s. 2–3. Deliktin sijaan voidaan käyttää termiä rikossäännös ja konkreettisen rangaistavan teon sijaan käsitettä rikos. Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 1 alav. 1.

³¹⁵ Tapani 2012, s. 223–225.

³¹⁶ Kallio 2018, s. 19.

³¹⁷ Kiiski käyttää sanaa ”muodollisesti” kirjoittaessaan lainkonkurrenssista. Kiiski 2006, kohta Mihin ratkaisu perustuu? Katson myös, että sana ”muodollisesti” kuvaa tilannetta, sillä lainkonkurrenssissa teko täyttää sanamuodonmukaisesti useamman rikoslain säännöksen, mutta ei välttämättä tosiasiallisesti.

³¹⁸ Jareborg 2001, s. 432; Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 565.

³¹⁹ Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 401

vaan kyse on pikemminkin rikoslain kirjoitustavasta.³²⁰ Lainkonkurrenssille siten ominaista on rangaistussäännöksiä soveltamatta jääminen.³²¹ Lainkonkurrenssissa on kyse siis siitä, onko kahden tai useamman rikossäännöksen soveltamisalueilla päällekkäisyyksiä.³²² Ongelmaa voidaan kuvailla tilanteeksi, jossa on epäselvyyttä siitä, täyttääkö syyttäjän esittämä teonkuvaus yhden vai useamman eri rikoksen.³²³

Lainkonkurrenssin osalta on tarpeen tarkastella kysymystä siitä, onko aina sovellettava kaikkia niitä tunnusmerkistöjä, jotka toimintaan näyttäisivät soveltuvan. Usein säännökset ovat sillä tavoin toisensa syrjäyttävässä suhteessa, että yhden soveltaminen sulkee muut pois. Tällöin rangaistussäännökset ovat sellaisessa suhteessa, että niitä ei sovelleta toistensa ohessa, vaan jokin niistä on sellainen, että se tekee muiden soveltamisen oikeudellisesti mahdottomaksi tai epätarkoituksenmukaiseksi.³²⁴ Lainkonkurrenssissa on kyse tekoon soveltuvien eri säännösten välisestä ensisijaisuudesta ja toissijaisuudesta.³²⁵ Jos konkreettisissa arviointitilanteissa ei huomioitaisi lainkonkurrenssia, tekijä voitaisiin perusteettomasti tuomita liian monesta rikoksesta. Tällöin vaarana olisi yllirankaiseminen ja liian tuntuvat rangaistukset.³²⁶ Lainkonkurrenssikysymyksillä onkin paljon käytännön merkitystä ja niiden selkeä ratkaiseminen olisi toivottavaa.³²⁷

Lainkonkurrenssitilanteita on erilaisia ja ne ovat hyvin yleisiä. Usein lainkonkurrenssitilanteet vain ovat niin ilmiselviä, ettei niitä mielletä ongelmiksi. Näin voi olla, kun käsillä on erityissäännöksen suhde yleissäännökseen. Esimerkiksi törkeä varkaus toteuttaa sinänsä myös varkauden perustunnusmerkistön.³²⁸ Konkurrenssikysymysten monimutkaisuus osoittaa, että tunnusmerkistökuvausten laatiminen on vaikeaa ilman, että rikoslain säännökset kattavat toisensa kokonaan tai osittain eli menevät päällekkäin.³²⁹ Lainkonkurrenssissa käsitellään sitä, missä tilanteissa tunnusmerkistöt ovat sillä tavalla toisensa syrjäyttävässä

³²⁰ Lappi-Seppälä 2000, s. 373.

³²¹ Lahti 1968, s. 710.

³²² Leijonhufvud – Wennberg 2009, s. 53; Ulväng 2013, s. 117.

³²³ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 568.

³²⁴ Nuutila 1997, s. 370. Myös Koskisen mukaan lainkonkurrenssi-ilmio ylipäänsä perustuu siihen ajatukseen, ettei kaikkien samaan menettelyyn sinänsä soveltuvien säännösten käyttäminen ole tarpeen menettelyn rikosoikeudellisen profiilin hahmottamiseksi. Niistä jonkin tai joidenkin kautta tekijän suhtautuminen katsotaan jo tyhjentävästi arvostelluksi. Koskinen 1978, s. 787.

³²⁵ Backman 1990, s. 30.

³²⁶ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 568–569.

³²⁷ Nuutila 1997, s. 370.

³²⁸ Koskinen 2013, s. 188.

³²⁹ Ulväng 2013, s. 95.

suhteessa, että yhden soveltaminen sulkee³³⁰ muut pois ja kyseessä on yhden rikostunnusmerkistön täytyminen usean sijaan.³³¹

Suomen rikoslaki ei sisällä yleisiä lainkonkurrenssisäännöksiä, ja ulkomaillakin lainkonkurrenssi on enimmäkseen jäänyt rikoslaissa sääntelemättä. Osa lainkonkurrenssin periaatteista on niin luonnollisia ja ongelmattomia, että niiden pukeminen yleissäännöksen muotoon olisi täysin tarpeetonta. Toiset tapaukset ovat kiistanalaisia, mutta ne ovat puolestaan niin monen tyyppisiä, ettei yleissäännöksestä usein kuitenkaan olisi saatavissa selvää johtoa konkurrenssikysymysten ratkaisemiseksi. Tunnusmerkistöjä laadittaessa olisi valmiiksi harkittava mahdollisesti eteen tulevia lainkonkurrenssikysymyksiä ja tarvittaessa sisällyttää niihin klausuuleja.³³² Rikostunnusmerkistöihin voidaan kirjoittaa sisään klausuuleja, jotka ohjaavat lainkonkurrenssiharkintaa, ja niiden lisäksi myös rikoslain esityöt voivat sisältää konkurrenssiopillisia näkökulmia. Lakiin ja lain esitöihin sisältyvät klausuulit ovat kuitenkin sen verran harvinaisia, vajavaisia ja tulkinnanvaraisia, että niiden avulla ei kyetä ratkaisemaan läheskään kaikkia konkurrenssikysymyksiä. Näin ollen konkurrenssitilanteiden ratkaisukriteerit ovat pitkälti oikeustieteessä ja oikeuskäytännössä kehiteltyjä oikeusohjeita.³³³

Kuten jo aikaisemmin kirjoitin, *Tapanin* mukaan lainkonkurrenssissa vertaillaan sovellettavissa olevien abstraktien rikostyyppien suhdetta toisiinsa eli arvioidaan eri rikostunnusmerkistöjen soveltamisalojen päällekkäisyyttä abstraktilla tasolla.³³⁴ Sitten oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa on katsottu, ettei erottelua lainkonkurrenssissa yhden ja useamman rikoksen välillä tule suorittaa pelkästään abstraktisti tunnusmerkistötasolla. Käytännössä lainsoveltajan pitää arvioida rikoskonkurrenssia ratkaistavana olevan tapauksen tosiseikoista käsin, vaikka lainkonkurrenssi ratkaistaan tunnusmerkistötasolla.³³⁵

Ratkaisussa KKO 2014:41 ratkaistavana oli, sisältyykö vaaran aiheuttaminen (RL 21:13) törkeän huumausainerikoksen (RL 50:2) tunnusmerkistöön. Tapauksessa A oli luovuttanut metadonia kahdesti huumausaineita käyttämään tottuneelle B:lle tämän pyynnöstä.

³³⁰ Perinteisesti lainkonkurrenssi ilmaistaan myös niin, että säännös sisältää toisen tai säännös syrjäyttää muut säännökset tai jonkin niistä. Puhutaan myös kattamisesta, esim. niin, että päätekö kattaa esiteot. Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 407 ja s. 407 alav. 1030.

³³¹ Nuutila 1997, s. 368.

³³² Koskinen 1973, s. 314–315. Ks. myös HE 40/1990 vp, s. 8–9 ja 11.

³³³ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 568.

³³⁴ Tapani 2012, s. 224.

³³⁵ Tolvanen 2014, s. 333; Kukkonen 2015, s. 51; Kallio 2018, s. 31. Ks. myös Asp – Ulväng – Jareborg 2010, s. 534.

Käytettyään aineen B oli ensimmäisellä kerralla saanut metadonimyrkytyksen ja toisella kerralla kuollut. A:lle vaadittiin rangaistusta ensimmäisen luovutuksen osalta vaaran aiheuttamisesta ja toisen luovutuksen osalta törkeästä kuolemantuottamuksesta.³³⁶

Lainkonkurrenssin osalta ratkaisu on merkittävä, koska siinä todetaan, että rikosvastuu vaaran aiheuttamisesta perustui siinä määrin eri tosiseikoille kuin rikosvastuu törkeästä huumausainerikoksesta, ettei vaaran aiheuttaminen sisältynyt törkeään huumausainerikokseen.³³⁷ Tunnusmerkistöissä oli siis abstraktista päällekkäisyyttä, mutta konkreettisesti toteen näytettyjen syytteiden teonkuvausten mukaisessa soveltamistilanteessa sovellettu tosiseikasto ei ollut päällekkäinen.³³⁸ Ratkaisu korostaa sitä, että kysymys lainkonkurrenssista punnitaan tapauskohtaisesti, kunkin tapauksen tosiseikat huomioon ottaen.³³⁹ Vastaavaan lopputulokseen korkein oikeus on päätenyt ratkaisuisaan KKO 2014:7 ja KKO 2017:57.³⁴⁰

Käytännössä lainkonkurrenssioppi koostuu siis heterogeenisestä joukosta kriteereitä, joiden perusteella tekijän menettelyn voidaan katsoa täyttävän vain yhden rikoksen tunnusmerkistön, vaikka tekijän menettely näyttäisi rikoslain sanamuotoa luettaessa täyttävän useamman rikoksen tunnusmerkistön. Kriteerit voidaan tiivistää kolmeen luokkaan: subordinatio, subsidiariteetti ja oikeushyvien suojeleuintressi.³⁴¹ *Ulväng* on jaotellut lainkonkurrenssiharkintaa ohjaavat kriteerit eksplisiittisiin ja implisiittisiin ratkaisuperusteisiin. Eksplisiittisillä ratkaisuperusteilla tarkoitetaan nimenomaisesti lakiin ja lain esitöihin kirjattuja oikeusohjeita. Implisiittisillä ratkaisuperusteilla tarkoitetaan oikeustieteessä ja oikeuskäytännössä kehitettyjä systemaattisia ratkaisuperusteluita. Rikossäännökseen sisältyvä toissijaisuuslauseke on esi-merkki eksplisiittisestä ratkaisuperusteesta, kun taas subordinatio ja oikeushyvien suojeleuintressien punninta ovat implisiittisiä ratkaisuperusteita.³⁴²

³³⁶ KKO 2014:41, kohdat 1, 3 ja 7.

³³⁷ KKO 2014:41, kohta 26.

³³⁸ Kukkonen 2015, s. 22.

³³⁹ Tolvanen 2014, s. 333; Kukkonen 2015, s. 21; Kallio 2017, kohta Mitä ratkaisusta seuraa?

³⁴⁰ KKO 2014:7, kohta 49; KKO 2017:57, kohdat 11 ja 13.

³⁴¹ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 568. Kriteerit on tunnistettu jo vuoden 1990 hallituksen esityksessä, jonka mukaan lainkonkurrenssitapaukset luokiteltaisiin erityisyyden ja toissijaisuuden tapausryhmiin. Erityisyyden tapausryhmä vastaa subordination sisältöä ja toissijaisuuden tapausryhmä subsidiariteettia ja oikeushyvää koskevaa punnintaa. HE 40/1990 vp, s. 8–9.

³⁴² *Ulväng* 2013, s. 431–432 ja 441; Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 568.

3.2.2 Subordinaatio

Subordinaatiolla tarkoitetaan tilannetta, jossa rikostyyppi sisältyy kokonaisuudessaan toisen rikostyyppin sisälle eli moitittavampi teko sisältää vähemmän moitittavan teon, jos teot ovat luonteeltaan samaan rikostyyppiin kuuluvia. On olemassa joukko yleispäteviä konventioita, joiden perusteella tiedetään, sisältyykö jokin rikostyyppi toisen rikostyyppin sisälle. Subordinaation taustalla on ajatus siitä, että erityissäännös syrjäyttää yleissäännöksen, *lex specialis derogat legi generali*. Selväpiirteisoin tilanne on, kun ollaan soveltamassa saman tunnusmerkistön eri tekemuotoja koskevia säännöksiä.³⁴³ Esimerkiksi varkauden tunnusmerkistön (RL 18:1) ohella voimassa privilegioituna tekemuotona on näpistys (RL 28:3) ja kvalifioituna törkeä varkaus (RL 28:2). Vaikka törkeä varkaus aina täyttääkin samalla myös varkauden ja näpistyksen tunnusmerkistön, sovelletaan vain yhtä tunnusmerkistöä.

Muitakin yleissäännöksen tilanteita on esitettävissä; esimerkiksi vapaudenriiston (RL 25:1) erityissääntelyä on muun muassa panttivanjin ottaminen (RL 25:4). Laiton uhkaus (RL 25:7) on yleissäännös, jonka sisältämä suhtautuminen on osa muun muassa ryöstöä (RL 31:1) ja raiskausta (RL 20:1).³⁴⁴ Lähtökohtaisesti erityissäännös syrjäyttää yleissäännöksen, jos teot ovat yhtä ankarasti rangaistavia ja suojaavat samaa oikeushyvää. Jos kuitenkin yleissäännöksessä on ankarampi rangaistusuhka kuin erityissäännöksessä, sovelletaan ankarampaa yleissäännöstä.³⁴⁵ Lain esitöiden mukaan myös pahoinpitely on kvalifioitussa suhteessa laittomaan uhkaukseen eli tekokokonaisuuden käsittäessä sekä uhkailua että väkivaltaa, tekijä tulisi tuomita vain pahoinpitelystä.³⁴⁶ Täytetty teko kattaa yrityksen eli jos yritys johtaa täytettyyn tekoon, yrityksestä ei rangaista erikseen. Täytetystä rikoksesta säädetty rangaistus kattaa kaiken vääryyden, joka sisältyy rikoksen säännönmukaisesti kuuluviin esivaiheisiin.³⁴⁷

Rikostunnusmerkistössä tarkoitettujen seurauksien aiheuttaminen kattaa pääsääntöisesti saman menettelyn aiheuttaman vaaran. Jos henkilö tappaa toisen kiväärillä, hänet tuomitaan vain taposta, koska vaaran aiheuttaminen (RL 21:13) sisältyy tapposäännökseen. Näin ei kuitenkaan ole silloin, kun muita henkilöitä, joiden kuolemaa tai loukkaantumista tekijän tahallisuus ei kattanut, joutui vakavaan hengen tai terveyden vaaraan. Tässä tapauksessa

³⁴³ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 568–569. Ks. myös Ulväng 2013, s. 120–124,

³⁴⁴ Nuutila 1997, s. 370.

³⁴⁵ Jareborg 2001, s. 436; Ratamäki – Tolvanen 2018, s. 176.

³⁴⁶ HE 94/1993 vp, s. 111; Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 570.

³⁴⁷ Nuutila 1997, s. 371.

tapposäännös ei sisällä vaaran aiheuttamista.³⁴⁸ Subordinaatiota ei kuitenkaan sovelleta abstraktisissa vaarantamisrikoksissa. Esimerkiksi jos henkilö ajaa ylinopeutta, menettää autonsa hallinnan ja törmää pyöräilijään, sillä seurauksella että pyöräilijä menehtyy, henkilö on tuomittava kuolemantuottamuksesta (RL 23:3) ja törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta (RL 23:4). Vastuu liikennerikoksesta säilyy, vaikka kuljettaja ajaisi tarkoituksella tieltä pyöräilijän tappaakseen.³⁴⁹

Lähtökohtaisesti ankarammin rangaistavan rikoksen yritys kattaa lievemmin rangaistavan täytetyn teon, esimerkiksi tapon yritys pitää sisällään paitsi pahoinpitelyn sekä myös törkeän pahoinpitelyn. Myös rikokseen osallisuus on lainkonkurrenssin näkökulmasta suhteellisen selkeä kokonaisuus. Avunannon tai yllytyksen edetessä rikoskumppanuudeksi, vastuu avunannosta ja yllytyksestä eliminoituu ja tekijää on rangaistava varsinaisena tekijänä.³⁵⁰

Edellä käsitellyt rikosoikeussysteemin käsitteellisestä rakenteesta johtuvia sääntöjä voidaan kutsua myös hiljaiseksi toissijaisuudeksi. *Backmanin* mukaan hiljainen toissijaisuus on kyseessä muun muassa silloin, kun jonkin rikoksen tunnusmerkistöön säännönmukaisesti sisältyy toisen rikoksen vääryysulottuvuuksia, samaa oikeudellista intressiä loukkaavan seuraus- ja vaarantamisrikoksen suhteessa, täytetyn rikoksen suhteessa sen esivaiheisiin, rikoksen tekemisen suhteessa saman rikoksen osallisuusmuotoihin sekä rankaisemattomassa esi- ja jälkiteossa.³⁵¹ Subordinaatiotilanteet vaikuttavat edellä esittämäni perusteella melko selväpiirteisiltä.

3.2.3 Subsidiariteetti

Tietyissä tilanteissa lainsäätäjä on pyrkinyt ratkaisemaan lainkonkurrenssiin sisältyvät ongelmat sisällyttämällä rikostunnusmerkistöön lainkonkurrenssia koskevan lausuman helpottamaan eri säännösten keskinäisen suhteen arvostelua. Tällaista klausuulia kutsutaan subsidiariteetiksi eli toissijaisuudeksi tai toissijaisuuslausekkeeksi. Toissijaisuuslausekkeen sisältävä rikossäännös syrjäytyy *lex primaria derogat legi subsidiarie* toisen sovellettavan

³⁴⁸ Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 408

³⁴⁹ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 571–572; Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 408.

³⁵⁰ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 571–572.

³⁵¹ Backman 1990, s. 30–31.

rikossäännöksen tieltä.³⁵² Toissijaisuus ilmaistaan lakitekstissä yleensä seuraavalla tavalla: ”- - on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta - -”.³⁵³

Eräissä säännöksissä, kuten vainoamissäännöksessä, käytetään sanamuotoa ”ankarampaa tai yhtä ankaraa”, mikä merkitsee, että vielä suurempi määrä säännöksiä voi syrjäyttää kysymyksessä olevan säännöksen.³⁵⁴ Tätä kutsutaan relatiiviseksi toissijaisuuslausekkeeksi, ja sen alaryhmässä ankaruusvertailua edellyttäväksi toissijaisuuslausekkeeksi.³⁵⁵ Toissijaisuuden näkökulmasta ankaramman minimirangaistuksen omaavaa rikossäännöstä pidetään ankarampana, vaikka rangaistusmaksimit olisivat yhtä korkeat.³⁵⁶ Tässä tutkielmassa analysoitavana oleva vainoamista koskeva rikossäännös sisältää relatiivisen ja ankaruusvertailua edellyttävän toissijaisuuslausekkeen.

Rangaistusten ankaruuteen viittaamisen lisäksi rikostunnusmerkistö voi sisältää myös suoran viittauksen toiseen rikostunnusmerkistöön. Esimerkiksi rahanpesu on ensisijainen suhteessa kätkemisrikokseen, mikä ilmenee suoraan kätkemisrikostunnusmerkistön sanamuodosta, jonka mukaan kätkemisrikoksesta tuomitaan, ellei teko ole rangaistava rahanpesuna (RL 32:1).³⁵⁷ Edellä mainittu tilanne on relatiivisen toissijaisuuslausekkeen yksilöityjen toissijaisuuslausekkeiden alaryhmässä. Relatiivisten toissijaisuuslausekkeiden lisäksi tunnetaan absoluuttiset toissijaisuuslausekkeet, joissa rangaistussäännöstä sovelletaan vain, mikäli teosta ei ole muualla laissa säädetty rangaistusta.³⁵⁸

Vanhemmassa oikeuskirjallisuudessa toissijaisuus on jaettu nimenomaiseen ja hiljaiseen.³⁵⁹ Nimenomaista toissijaisuus on silloin, kun rikossäännöksessä säännöksen toissijaisuus on eksplisiittisesti ilmaistu toissijaisuuslausekkeella.³⁶⁰ Hiljainen toissijaisuus ilmenee lain tulkinnalla tai oikeustieteessä kehitellyillä erityisillä päättelysäännöillä eli sitä ei ole ilmaistu toissijaisuuslausekkeella.³⁶¹ Hiljainen toissijaisuus on kyseessä esimerkiksi silloin, kun jonkin rikoksen tunnusmerkistöön säännönmukaisesti sisältyy toisen rikoksen

³⁵² Honkasalo 1947, s. 251–252; Lahti 1968, s. 712.

³⁵³ Koskinen 2013, s. 188; Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 572.

³⁵⁴ Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 409.

³⁵⁵ Koskinen 1978, s. 783.

³⁵⁶ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 572.

³⁵⁷ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 572.

³⁵⁸ Koskinen 1978, s. 783.

³⁵⁹ Lahti 1968, s. 122; Backman 1990, s. 30.

³⁶⁰ Koskinen 1978, s. 782.

³⁶¹ Lahti 1968, s. 712 ja alav. 11; Asp – Ulväng – Jareborg 2010 s. 521; Kallio 2015; s. 21.

vääryysulottuvuuksia.³⁶² Vainoamisen osalta voidaan todeta, että rikoslain 25 luvun 7 a § sisältää nimenomaisen toissijaisuuslausekkeen.

Perinteisen näkemyksen mukaan lainkonkurrenssissa vertaillaan sovellettavissa olevien abstraktien rikostyyppien suhdetta toisiinsa eli arvioidaan eri rikostunnusmerkistöjen soveltamisalojen päällekkäisyyttä abstraktilla tasolla.³⁶³ Tällaisen ajattelutavan mukaisesti toissijaisuuslausekkeen sisältävää rikossäännöstä verrataan abstraktilla tasolla toiseen rikossäännökseen. Jos nämä säännökset leikkaavat toisensa suojeltavien oikeushyvien osalta, syrjäytyy toissijaisuuslausekkeen sisältävä rikossäännös etusijan saavan säännöksen tieltä. Tällaisessa tilanteessa ei ole katsottu syntyvän minkäänlaista konkurrenssiongelmia, koska rikossäännöksessä todetaan säännöksen syrjäytyvän toisen tieltä normikollisiotilanteessa.³⁶⁴ Rikostunnusmerkistöllä ja sen syrjäyttävällä tunnusmerkistöllä on oltava jotakin yhteistä eli syrjäytyvän ja syrjäyttävän tunnusmerkistön on leikattava toisensa.³⁶⁵

Kappaleessa 3.2.1 käsittelemäni sitä, että lainkonkurrenssia arvioitaessa voidaan ottaa huomioon myös tapauksen tosiseikat. Tosiseikkojen huomioimisesta seuraa, ettei toissijaisuuslausekkeitä tule tulkita niin, että toissijaisuuslausekkeen sisältävän säännöksen soveltaminen sulkeutuu ilman muuta pois, jos samalla teolla on toteutunut jonkun muun rikossäännöksen soveltamisedellytykset.³⁶⁶ Jotta lopullinen ratkaisu kahden tai useamman rikossäännöksen välisestä lainkonkurrenssista voidaan tehdä, on toissijaisuuslausekkeisiin perustuvaa lainkonkurrenssia ratkaistaessa otettava huomioon myös muut lainkonkurrenssioppiin kuuluvat kriteerit ja päättelysäännöt.³⁶⁷ Tällainen tilanne on erityisesti silloin, kun arvioitaviksi tulee sellaisia rikossäännösyhdistelmiä, joissa joudutaan kysymään, tuleeko tekijän suhtautuminen katetuksi yhdellä säännöksellä vai onko syytä soveltaa useampia. Yhden säännöksen soveltamisen jälkeen ei aina jää jäljelle mitään ”vääryyttä”, joka perustelisi toisenkin säännöksen soveltamista. Ratkaisun perustaksi on otettava se, millä tavalla säännökset kattavat

---

³⁶² Backman 1990, s. 30.

³⁶³ Tapani 2012, s. 224.

³⁶⁴ Leijonhufvud – Wennberg 2009, s. 53; Ulväng 2013, s. 118; Kallio 2018, s. 30.

³⁶⁵ Lahti 1968, s. 720; Kallio 2018, s. 31 alav. 74.

³⁶⁶ Kallio 2017, kohta Mitä ratkaisusta seuraa?; Kallio 2018, s. 31. Aiheesta on kirjoittanut Koskinen jo vuonna 1978. Koskisen mukaan johonkin säännökseen liittyvää absoluuttista toissijaisuuslausekettä ei tule tulkita niin, että säännöksen soveltaminen ilman muuta sulkeutuisi pois, jos samalla teolla olisivat toteutuneet jonkin muun, ehkä kokonaan toisen tyyppistä ja eri oikeushyvälouottuvuudella liikkuvaa rikosta koskevan soveltamisedellytykset. Koskinen 1978, s. 787.

³⁶⁷ Kallio 2018, s. 31.

toisen oikeudellisesti suojattujen etujen loukkauksia ja vaarantamisia.³⁶⁸ Tätä kutsutaan suo-
jeluintressien punninnaksi, jota käsitellen seuraavassa kappaleessa 3.2.3.

Kuitenkin myös toissijaisuusarvioinnissa on otettava huomioon rikossäännösten takana ole-
vat oikeushyvät, jotta voidaan arvioida leikkaavatko tunnusmerkistöt. Oikeushyvien lisäksi
rikosten seuraamukseksi säädettyihin rangaistuksiin on syytä kiinnittää huomiota.³⁶⁹ Ratkai-
sussaan KKO 2014:7 korkein oikeus on lausunut, että toissijaisuuslausekkeen ohella samalla
on otettava huomioon käsillä olevan tapauksen tosiseikat ja niiden kriminalisointien suoje-
lukohteet, joita teko ulkoisesti toteuttaa. Korkein oikeus tuomitsi vastaajan sekä rahanke-
räysrikoksesta että törkeästä petoksesta, vaikka rahankeräysrikos sisältää toissijaisuuslau-
sekkeen. Tilannetta tarkasteltiin menettelyn näkökulmasta, mutta myös kokonaisuutena,
jossa otettiin huomioon petos- ja rahankeräysrikosten kriminalisointien intressit sekä toimin-
nan luonnetta koskevat näkökohdat.³⁷⁰

Voidaan siis todeta, että toissijaisuuslausekkeen sisältävä rikossäännös voi syrjäytyä, mutta
se ei syrjäydy automaattisesti. Syrjäytymistä arvioitaessa on otettava huomioon säännöksillä
suojeltavat oikeushyvät, tapauksen tosiseikat ja se, kattaako syrjäyttävä rikossäännös koko
rangaistavan menettelyn. Mikäli toissijaisuuslausekkeen sisältävä rikossäännös syrjäytyy, ei
syrjäyttävän rikostunnusmerkistön toteuttavaa menettelyä lueta osaksi syrjäytyvää rikosni-
mikettä ja sen teonkuvausta.

3.2.4 Suojeluintressien ulottuvuutta koskeva punninta

Oikeushyväopilla tarkoitetaan yhteiskunnassa tärkeinä pidettyjä arvoja, joita rikosoikeu-
dessa kutsutaan oikeushyviksi, suojeleobjekteiksi tai suojeleintresseiksi.³⁷¹ Oikeushyväoppi
rajaa rikoslain käyttöä, sillä vain sellaiset kriminalisoinnit ovat sallittuja, joiden tavoitteena
on suojata jotakin tärkeäksi katsottua etua. Rikosoikeudellista suojaa tarvitsevat intressit
määritellään eduskunnassa, osana demokraattista päätöksentekoa.³⁷² Lainkonkurrensiin
liittyvät tulkintaongelmat eivät aina ratkea subordinaation tai toissijaisuuslausekkeiden

³⁶⁸ Lahti 1968, s. 722; Nuutila 1997, s. 371.

³⁶⁹ Lahti 1968, s. 721.

³⁷⁰ KKO 2014:7, kohdat 49–50 ja 57.

³⁷¹ Jareborg 2001, s. 51; Lernestedt 2003, s. 128; Tapani – Tolvanen 2019, s. 87.

³⁷² Pirjatanniemi 2001, s. 14; Kinnunen 2012, s. 146. Ks. myös Nuutila 1997, s. 41. Sisällöllistä konkretiaa
oikeushyväpohdintoihin on haettu etenkin perus- ja ihmisoikeuksista. Ks. Rikosoikeuskomitean mietintö KM
1976:72, s. 56–58. Oikeushyvien suojelun periaatteesta lisää ks. Melander 2008, s. 329–351.

avulla.³⁷³ Tällaisessa tilanteessa on tarpeellista kiinnittää huomiota rikostunnusmerkistöjen taustalla oleviin suojeleintressseihin eli oikeushyviin.³⁷⁴ Tällöin kysymys on siitä, mitä intressiä teon rangaistavaksi säätämällä on tarkoitettu suojella.³⁷⁵ Oikeusnormit suojelevat oikeushyviä, ja rikos on aina oikeushyvien loukkaamista tai ainakin sen vaarantamista.³⁷⁶ Käytännössä hankalimmat lainkonkurrenssin rajanveto-ongelmat joudutaankin ratkaisuun suojeleintressien ulottuvuutta koskevalla punninnalla.³⁷⁷

Prima facie on lähdettävä siitä, että tekijä on tehnyt useita rikoksia rikkoessaan useita rangaistussäännöksiä.³⁷⁸ Tämä voidaan kuitenkin kumota eri näkökohtia punnitsemalla. Tärkeintä seikkaa voisi nimittää ”suojeleintressin ulottuvuudeksi”. Jos kaksi rangaistussäännöstä suojaa ainakin osittain samaa intressiä eli oikeushyvää, ei ole tarpeen soveltaa niitä kumpaakin. Yksi rangaistussäännös kattaa rikollisen käyttäytymisen kaikilta osin. Jos rangaistussäännökset sitä vastoin suojelevat kokonaan tai osittain eri intressejä, molemmat säännökset voivat tulla sovellettaviksi.³⁷⁹ Näin siitä huolimatta, että toinen säännöksistä sisältää toissijaisuuslausekkeen.³⁸⁰ Oikeushyvät voidaan jakaa henkilöllisiin ja yhteisöllisiin suojeleukohteisiin.³⁸¹ Tässä tutkielmassa analysoitavana olevat rikossäännökset suojaavat henkilöllisiä oikeushyviä, lukuun ottamatta lähestymiskiellon rikkomista, jonka suojeleobjekti on ennemminkin yhteisöllinen.

Ratkaisussa KKO 2010:52 korkein oikeus tuomitsi sekä seksuaalisesta hyväksikäytöstä että lapsen kohdistuvasta seksuaalisesta hyväksikäytöstä, koska kyseisille säännöksille on ollut hahmotettavissa osittain eri oikeushyvät, jolloin sovelletaan kumpaakin tunnusmerkistöä. Korkein oikeus on perustellut ratkaisuaan myös esityölausumilla, joiden mukaan seksuaalisen hyväksikäytön kohdistuessa lapsen tekijä syyllistyy samalla lapsen seksuaaliseen

³⁷³ Vrt. Koskinen 1973, s. 315.

³⁷⁴ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 573. Näin jo Löfmarck 1974, s. 98.

³⁷⁵ Frände 2012a, s. 19 ja Frände 2012b, s. 19; Ratamäki – Tolvanen 2018, s. 176.

³⁷⁶ Kallio 2015, s. 139–140.

³⁷⁷ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 573. Livson on nimittänyt punnintatilannetta arvostamiseksi. Livson 1954, s. 55.

³⁷⁸ HE 66/1988, s. 21; Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 410–411

³⁷⁹ HE 141/2012 vp, s. 24; Kallio 2018, s. 31; Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 576; Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 410. Korkein oikeus on soveltanut kahta eri rikossäännöstä, koska ne ovat suojeleet eri oikeushyviä, esimerkiksi seuraavissa tapauksissa: KKO 2006:76, kohdat 7–9, KKO 2009:73, kohta 6–7, KKO 2010:52, kohta 9; KKO 2014:7, kohdat 53–54.

³⁸⁰ Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 411. Tähän liittyy kappaleessa 3.2.2 käsittelemäni tapaus KKO 2014:7, jossa vastaaja tuomittiin sekä törkeästä petoksesta (RL 36:2) että rahankeräysrikoksesta (silloinen RL 17:16b), vaikka RL 17:16b:ään sisältyi toissijaisuuslauseke.

³⁸¹ Ks. esim. Pirjatanniemi 2001, s. 15.

hyväksikäyttöön.³⁸² Ratkaisullaan KKO 2014:7 korkein oikeus vahvisti kantaansa siitä, että eri rangaistussäännöksiä sovellettaisiin samanaikaisesti tilanteessa, jossa rangaistussäännöksillä suojellaan eri oikeushyviä.³⁸³ Tämän takia lainkonkurrensiin liittyvää oikeudellista ongelmaa ratkaistaessa on syytä lähteä liikkeelle hahmottamalla sovellettaville rangaistussäännöksillä niiden suojaamat oikeushyvät.³⁸⁴

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2019:31 eroaa aiemmasta esittämästäni oikeuskäytännöstä. Tapauksessa oli kyse siitä, että vastaaja oli uhannut väkivallalla kahta sosiaalityöntekijää. Korkein oikeus otti tuomiossaan kantaa siihen, tuleeko vastaaja tuomita sekä virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta että kahdesta laittomasta uhkauksesta. Virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen suojelukohteena on virkamiehenä toimivan henkilön turvallisuus ja valtion toimeenpanovallan käyttö. Laitonta uhkausta koskevan säännöksen suojelukohteena on henkilön turvallisuuden tunne riippumatta siitä, onko hän virkamies vai ei. Korkeimman oikeuden mukaan, vaikka rikosten suojelukohteet poikkeavat toisistaan, virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen suojelukohde kattaa laittoman uhkauksen sellaisissa tilanteissa, joissa virkamiestä uhataan väkivallalla johonkin virkatoimeen liittyen.³⁸⁵

Aiemmassa oikeuskäytännössään korkein oikeus on painottanut sitä, että eri rikossäännökset eivät ole konkurrenssissa keskenään, jos sovellettavaksi tulevilla säännöksillä suojellaan joko kokonaan tai osittain eri oikeushyviä.³⁸⁶ *Tapanin, Tolvasen ja Hyttisen* mukaan voidaan ajatella, että korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2019:31 heijastaa uudenlaista ideaa, jonka mukaan konkurrenssitilanteissa on vältettävä ylirankaisemista. Tämän teorian mukaan kiperissä lainkonkurrenssitilanteissa voitaisiin lähteä siitä, että mikäli teko tulee tosiasiasa rangaistuksi vain yhtä rikostunnusmerkistöä soveltamalla, tapaukseen ei ole tarvetta soveltaa toista rikostunnusmerkistöä, vaikka tunnusmerkistöjen suojeluintresseissä olisikin eroavaisuutta.³⁸⁷ Katson, että kyseessä ei olisi uudenlainen idea, sillä lainkonkurrenssin huomioimisella pyritään osaksi välttämään ylirankaisemista. Lisäksi kappaleessa 3.2.3 toin esille *Lahden* jo vuonna 1968 esittämän näkemyksen, jonka mukaan oikeushyvien lisäksi rikoksesta säädettyihin rangaistuksiin on syytä kiinnittää huomiota.³⁸⁸ Ratkaisu KKO 2019:31 on

³⁸² KKO 2010:52, kohta 9; HE 6/1997 vp, s. 179–180. Ks. myös Tolvanen 2010, kohta Mitä ratkaisusta seuraa?

³⁸³ KKO 2014:7, kohdat 53–55.

³⁸⁴ Kallio 2014, kohta Mitä ratkaisusta seuraa?

³⁸⁵ KKO 2019:31, kohdat 16–17.

³⁸⁶ Kallio 2019, kohta Mitä ratkaisusta seuraa?; KKO 2010:52; KKO 2014:7; KKO 2017:57.

³⁸⁷ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 577.

³⁸⁸ Lahti 1968, s. 721.

korkeimmalta oikeudelta uusi linjaus lainkonkurrensia koskevaan arviointiin ja rangaistukseen silloin, kun oikeushyvät ovat erit. Rangaistuksen huomioiminen lainkonkurrensin yhteydessä sinällään on jo vanhempi näkemys.

Vaikka joissakin tapauksissa kahden rikostunnusmerkistön suojelukohteet olisivatkin erilaiset – tai ainoastaan etäisesti yhteneväiset – tämä ei automaattisesti tarkoita sitä, että tapaukseen olisi sovellettava molempia rikostunnusmerkistöjä. Ratkaisuisaan KKO 2014:7 ja KKO 2019:31 korkein oikeus on hyväksynyt vakiintuneen kannan siitä, että lainkonkurrensiopillinen arviointi on tapauskohtaista, ja kussakin tapauksessa on kiinnitettävä huomiota tapauksen tosiseikkoihin.³⁸⁹ Tämän kannanoton voidaankin katsoa viittaavan siihen, että lainkonkurrensiharkintaa ei voida etukäteen tyhjentävästi simuloida normatiivisessa tyhjiössä, vaan kiperissä tilanteissa tosiseikaston ja normatiivisten kannanottojen välillä vallitsee hermeneuttinen kehä – eli tilanne, jossa tosiseikasto vaikuttaa normatiivisiin kannanottoihin ja normatiiviset realiteetit siihen, mitkä tosiseikastot nostetaan tapauksessa merkitseviksi. Realistista onkin todeta, että kiperissä tilanteissa lainkonkurrensiharkinta on varsin kasuistista rikosoikeudellista harkintaa.³⁹⁰

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että lainkonkurrensia koskeva pohdinta on syytä aloittaa kyseessä olevien rikossäännösten suojeluintressien selvittämisestä. Oikeushyvät tulevat arvioitavaksi myös toissijaisuuslausekkeen sisältävissä rikossäännösten tapauksissa, kuten kappaleessa 3.2.3 kirjoitan. Tässä kappaleessa käsittelemieni seikkojen pohjalta totean, että oikeushyvien osalta on vakiintuneen käytännön osalta ollut selvää, että jos eri rikossäännökset suojelevat eri oikeushyviä, sovelletaan molempia säännöksiä. Ratkaisu KKO 2019:31 kuitenkin lieventää tätä ehdottomuutta ja korostaa tapauksen tosiseikkojen huomioon ottamista. Tämä johtaa siihen, että ei pidä automaattisesti soveltaa kahta eri rikossäännöstä, vaikka ne suojelisivatkin eri oikeushyviä, vaan on tehtävä tapauskohtainen harkinta. Katson kuitenkin, että mikäli eri rikossäännökset suojaavat samaa oikeushyvää, ei tapaukseen sovellettaisi kuin yhtä rikossäännöstä.

---

³⁸⁹ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 577; Kallio 2019, kohta Mitä ratkaisusta seuraa?; KKO 2014:7, kohta 49; KKO 2019:31, kohdat 16–17.

³⁹⁰ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 577.

3.2.5 Vainoamisrikoksella suojattava oikeushyvä eli suojeleobjekti

Kriminalisointiperiaatteisiin kuuluu vaatimus, että kriminalisoinnin on suojattava oikeushyvä.³⁹¹ Moraalikriminalisointi on kiellettyä eli rangaistuksella uhkaamiselle on löydettävä oikeushyvän suojasta järkevä peruste. Mielivaltaisia rikoslajeja, joilla ei suojella mitään täsmennettävää oikeushyvä, pidetään järjettöminä.³⁹² Tolvanen on esittänyt, että oikeushyvän käsite on aina palautettavissa perusoikeuksiin, jolloin oikeushyvät ovat lähtökohtaisesti perustuslaissa suojattuja yksilöllisiä perusoikeuksia.³⁹³ Nykyisessä rikosoikeudessa oikeushyvät itsessään eivät enää kokonaan palaudu perusoikeuksiksi, mutta liittyvät kuitenkin aina vähintään välillisesti niiden suojaamiseen.³⁹⁴ Oikeusvaltiollisissa rikosoikeusjärjestelmissä suojattavat oikeushyvät on voitava yleensä johtaa perus- tai ihmisoikeuksista.³⁹⁵ Kuitenkaan vielä se, että suojeleuintressi ei ole johdettavissa perusoikeuksista ja -vapauksista, ei tee suojeleuintressiä perustuslain vastaiseksi ja hyväksyttävyyden kannalta kyseenalaiseksi.³⁹⁶

Lainkonkurrenssiharkinnassa on tarpeen ottaa huomioon yhtäältä säännösten yleiset suojaamistavoitteet sekä toisaalta yksittäisillä säännöksillä mahdollisesti itsenäisesti suojeltavat oikeushyvät, mikä voi osoittaa säännöksillä olevan osittain erilaiset oikeushyvät.³⁹⁷ Rangaistussäännösten näkeminen siten, että ne olisivat olemassa jotain täsmällisesti määriteltävää oikeushyvä ja sen suojaamista varten, on liian yksioikoista. Usein rangaistussäännöksillä on eri tahoille ulottuva suojeleusuuntaus. Samalla säännöksellä voi siten olla eri oikeushyviin ulottuva suojeleusuuntaus, eikä rangaistussäännöksellä suojeltavan oikeushyvän määrittelyminen tarkkarajaisesti ole aina helppoa.³⁹⁸

Vainoamisen kriminalisoinnilla suojeltavat oikeushyvät ovat johdettavissa perustuslaista. Perustuslain (731/1999, PL) 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Lisäksi PL 10 § suojaa jokaisen yksityiselämää, kunniaa ja kotirauhaa. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että vainoamissäännöksellä suojattava oikeushyvä on vapaus.³⁹⁹ Korkeimman oikeuden tuoreessa ratkaisussa

³⁹¹ Nuotio 1998, s. 151. Ks. myös Frände 2012a.

³⁹² Hassemer 1989, s. 396; Nuutila 1997, s. 42.

³⁹³ Tolvanen 1999, s. 182.

³⁹⁴ Nuotio 1998, s. 151.

³⁹⁵ Nuutila 1997, s. 41.

³⁹⁶ Korkka-Knuts – Helenius – Frände 2020, s. 18.

³⁹⁷ Piippo – Kotiranta 2020, s. 396. Tällä viitattiin tapaukseen KKO 2010:52, jossa sama menettely tuomittiin lapsen seksuaalisen hyväksikäytön lisäksi seksuaalisena hyväksikäyttönä, koska lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevalla rangaistussäännöksellä on erillinen suojaamistavoite.

³⁹⁸ Koskinen 1973, s. 137.

³⁹⁹ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 761; Törnqvist 2017, s. 462 ja 465.

KKO 2021:7 linjataan, että vainoamisrikoksessa suojan kohteena ovat sekä yksityiselämä että henkilökohtainen turvallisuuden tunne, joista jälkimmäinen suojan kohde ilmenee jo vainoamisen seuraustunnusmerkkinä mainituista pelosta ja ahdistuksesta.⁴⁰⁰

Vainoamisrikoksen taustalla oleva suojeleintressi ei ole tarkkarajaisesti määriteltävissä, koska vainoamisen voi toteuttaa useilla eri tekotavoilla, ja siten vaikutus vainottuun voi kohdistua eri oikeushyviin. Katson kuitenkin, että tärkeimmät vainoamisella suojelettavat oikeushyvät ovat vapaus ja henkilön turvallisuuden tunne, mitä puoltaa vainoamisen luokittelu rikoslaissa vapautteen kohdistuvien rikosten lukuun. Se, että vainoamiskokonaisuus usein vaikuttaa uhriin siten, ettei uhri voi tietää, milloin tapahtuu ja mitä tapahtuu, johtaa siihen, että uhrin vapautta toimia ja elää normaalisti, rajoitetaan.⁴⁰¹ Katson, että olennaisesti tähän liittyy uhrin turvallisuudentunteen loukkaaminen. Yksityiselämäkin vainoamissäännöksellä suojataan etenkin seuraamisen ja tarkkailemisen tekotapojen osalta. Koska vainoamisen kohteena oleva suojeleobjekti ei ole täysin selvä, voi aiheutua eroavaisuuksia lainkonkurrenssikysymysten ratkaisemisessa, mikä taas on ongelmallista yhdenmukaisuuden ja -vertaisuuden kannalta.

---

⁴⁰⁰ KKO 2021:7, kohta 18.

⁴⁰¹ Häkkänen 2008, s. 753; Nikupeteri – Laitinen 2017, s. 28–29; Nikupeteri ym. 2017, s. 299–300.

4 LAINKONKURRENSSI VAINOAMISEN JA MUIDEN RIKOSTEN VÄLILLÄ

4.1 Kotirauhan rikkominen

4.1.1 Kotirauhan rikkomisen tunnusmerkistö

Rikoslain 24 luvun (531/2000) 1 §:n (879/2013) mukaan joka oikeudettomasti tunkeutuu, menee salaa tai toista harhauttaen kotirauhan suojaamaan paikkaan taikka kätkeytyy tai jää sellaiseen paikkaan tai rikkoo toisen kotirauhaa metelöimällä, heittämällä esineitä tai muulla vastaavalla tavalla, on tuomittava kotirauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Kotirauhaa koskevalla säännöksellä suojataan ennen kaikkea yksityiselämää. Kotirauhan sisältöä ei voida tarkoin määritellä, mutta se merkitsee fyysistä turvallisuutta, yksityiselämää koskevien tietojen salassapitoa sekä suojaa ulkopuoliselta häiriöltä ja tarkkailulta.⁴⁰²

Rikoslain 24 luvun 11 §:ssä (531/2000) määritellään kotirauhan fyysinen ulottuvuus. Kotirauhan suojaamia paikkoja ovat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen. Nämä paikat nauttivat kotirauhan suojaa, eikä vaadita, että joku olisi paikalla ikään kuin ylläpitämässä kotirauhaa. Asuntojen tulee kuitenkin olla asumiseen tarkoitettuja oikeusjärjestyksessä hyväksytyllä tavalla ja liikkuvien asuintilojen osalta edellytetään, että niillä on lupa olla juuri siinä, missä ne ovat.⁴⁰³

Tunkeutumisen käsitteeseen sisältyy jonkinlaisen esteen ohittaminen tai murtaminen. Esteestä voidaan objektiivisesti päätellä, että sen tarkoituksena on viestiä torjuvasta suhtautumisesta kotirauhan alueelle tulemiseen. Este voi olla laadultaan fyysinen, mutta myös esimerkiksi vain sanallinen kielto. Lainkohdassa tarkoitettua tunkeutumista voi siten olla esimerkiksi aidan yli kiipeäminen, oven työntäminen auki tai pihamaalle tuleminen kiellosta huolimatta. Meneminen tapahtuu salaa silloin, kun se ei ole kenenkään kotirauhan suojaa

---

⁴⁰² HE 184/1999 vp, s. 6.

⁴⁰³ Frände – Wahlberg 2018c, s. 371.

nauttivan tiedossa. Salaista meneminen on silloin, kun tekijä välttää huomatuksi tulemista eli se, ettei kukaan huomaa menemistä, ei ole lainkohdassa tarkoitettulla tavalla salaista.⁴⁰⁴

Harhauttamista voi olla esimerkiksi se, että joku esiintyy sellaisena henkilönä, jolla on oikeus oleskella kotirauhan piirissä. Harhauttamisen kohteen ei välttämättä tarvitse olla kotirauhan suojaama henkilö, vaan se voi olla esimerkiksi kotirauhan piirin ulkopuolella työskentelevä vartija. Sillä, joka kätkeytyy tai jää kotirauhan piiriin, on yleensä ollut oikeus päästä kotirauhan suojaamalle alueelle tai oleskella siellä. Rangaistavaksi teko muuttuu vasta silloin, kun ulkopuolisia on kehotettu poistumaan alueelta tai olosuhteista voidaan muuten päätellä, että kaikkien ulkopuolisten on jo pitänyt poistua alueelta.⁴⁰⁵ Säännöksessä metelöimisellä, esineiden heittämisellä ja muulla vastaavalla tavalla kotirauhan rikkomisella voidaan tarkoittaa esimerkiksi pitkäaikaisen tai toistuvan melun tai tärinän aiheuttaminen taikka häiriön tuottaminen voimakkaalla valolla. Muulla vastaavalla tavalla häiritsemistä voisi olla jonkin vastenmielisen esineen, kuten eläimen, jätteen tai muun vastaavan, työntäminen asunnon postiluukusta sisään.⁴⁰⁶

Rikoslain 24 luvun 2 §:ssä (531/2000) säädetään törkeästä kotirauhan rikkomisesta. Jos kotirauhan rikkomisessa rikoksentekijä varustautuu teon toteuttamista varten aseella tai muulla henkilöön kohdistuvaan väkivaltaan soveltuvalla välineellä taikka tekijän ilmeisenä tarkoituksena on käyttää henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai vahingoittaa omaisuutta taikka rikoksen uhrilla on perusteltu syy pelätä henkilökohtaisen turvallisuutensa olevan vaarassa, on tekijä tuomittava törkeästä kotirauhan rikkomisesta. Kotirauhan rikkomisen tulee olla myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeän kotirauhan rikkomisen rangaistusasteikko on sakosta enintään kahteen vuoteen vankeutta.

4.1.2 Vainoamisen ja kotirauhan rikkomisen välinen lainkonkurrenssi

Rikoslain 24 luvun 7 a §:n toissijaisuuslauseke ei ole esteenä sille, että samalla tekijä tuomitaan rikoksesta, jonka asteikko on lievempi kuin kaksi vuotta vankeutta. Kotirauhan rikkomisesta säädetty rangaistus on lievempi kuin vainoamisrikoksesta säädetty rangaistus, jolloin toissijaisuuslausekkeen perusteella kotirauhan rikkomisen ei syrjäytä vainoamista. Kotirauhan rikkomisella suojataan ennen kaikkea yksityiselämää, kun taas vainoamisrikoksen

---

⁴⁰⁴ HE 184/1999 vp, s. 19.

⁴⁰⁵ HE 184/1999 vp, s. 19.

⁴⁰⁶ HE 184/1999 vp, s. 20.

suojaamat oikeushyvät ovat vapaus ja henkilön turvallisuudentunne. Vainoamisrikokseen syyllistynyt voidaan lainkonkurrensia ja oikeushyvien punnintaa koskevien sääntöjen mukaisesti tuomita myös kotirauhan rikkomisesta, koska kotirauhan rikkomista ja vainoamista koskevilla rikossäännöksillä suojataan eri oikeushyviä.⁴⁰⁷ Analysoimissani tuomioissa neljässä tuomittiin vainoamisen lisäksi kotirauhan rikkomisesta.

Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli tunkeutunut asianomistajan asuntoon aamuvarhaisella asianomistajan ollessa kotona nukkumassa etsimällä vara-avaimen piilosta. Vastaaja oli avannut avaimella asunnon ulko-oven, mennyt sisälle asuntoon ja jäänyt sinne kieltäytymällä noudattamasta asianomistajan poistumiskäskyä.⁴⁰⁸ Kotirauhan rikkomisen ajoittui vainoamisrikoksen aikavälille. Lapin kärjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli tunkeutunut tai salaa mennyt asianomistajien kotiin useita kertoja. Vastaaja tuomittiin vainoamisen lisäksi kotirauhan rikkomisesta, ja niiden tekoajat olivat päällekkäiset. Tuomioistuimen perusteluista ilmenee, että asianomistajien kotiin tunkeutuminen on luettu myös osaksi vainoamista.⁴⁰⁹ Varsinais-Suomen kärjäoikeus tuomitsi vastaajan kolmesta kotirauhan rikkomisesta ja vainoamisesta tapauksessa, jossa edellä mainittujen rikosten teko aika oli ollut päällekkäinen. Vastaaja oli tunkeutunut asianomistajan asuntoon kolmena eri ajankohdana.⁴¹⁰

Vainoamisen tunnusmerkistötekijöistä kotirauhan piiriin, kuten asuntoon, tunkeutuminen voitaisiin katsoa seuraamiseksi, sillä näin menettelemällä tekijä menee sinne, minne uhrikin, tai sinne, minne olettaa uhrin myöhemmin tulevan. Jos kotirauhan rikkomisen toteuttava menettely toteuttaa myös vainoamisen tunnusmerkistön, tulkitsemme, että tekijä voidaan tuomita molempien rikossäännösten nojalla, koska ne suojaavat eri oikeushyviä. Näin on analysoimissani tuomioissa tehtykin, paitsi Ylivieska-Raahen kärjäoikeuden tuomiossa, jossa lapiolla asuntoon tunkeutumisen ei ole katsottu olevan osa vainoamista. Katson, että tapahtuman lukeminen myös vainoamiseksi olisi ollut mahdollista. Vainoamisen ja kotirauhan rikkomisen välinen suhde näyttäytyy melko selvänä ja yksiselitteisenä, mutta oikeuskäytännössä on kuitenkin ollut havaittavissa eroavaisuuksia siinä, tuomitaanko kotirauhan rikkomisen ja vainoamisen toteuttava menettely myös vainoamisena.⁴¹¹

⁴⁰⁷ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 761; Mäenpää 2017, s. 75; Törnqvist 2017, s. 462.

⁴⁰⁸ Pohjois-Karjalan KäO t. 19/577, s. 1.

⁴⁰⁹ Lapin KäO t. 18/1077, s. 1 ja 13–14.

⁴¹⁰ Varsinais-Suomen KäO t. 18/4889, s. 2–3.

⁴¹¹ Ks. Sandberg 2020, s. 37 alav. 154.

Törkeän kotirauhan rikkomisen osalta on todettava, että sen rangaistusasteikko on yhtä ankara kuin vainoamisrikoksessa. Kuitenkin, koska rikossäännösten taustalla oleva suojeleobjekti on eri, voidaan toissijaisuuslausekkeesta huolimatta tuomita teko sekä törkeänä kotirauhan rikkomisena että vainoamisena, jos teko täyttää molempien rikossäännösten tunnusmerkistön. Ylivieska-Raahen käräjäoikeuden tapauksessa vastaaja tuomittiin vainoamisrikkoksen ohella mm. törkeästä kotirauhan rikkomisesta. Vastaaja oli tunkeutunut asianomistajan kotiin lapiolla takaoven ikkunan rikki lyömällä saamalla siten oven avattua ja pääsemällä sisälle taloon. Tapauksessa törkeä kotirauhan rikkominen oli tapahtunut 6.4.2017, kun vainoamisen tekoajaksi oli asetettu 1.1.2014-5.4.2017.⁴¹² Törkeän kotirauhan rikkomisen toteuttava menettely ei ole siis lukeutunut myös vainoamiseen. Edellä lausumani perusteella katson, että teko olisi voitu lukea myös osaksi vainoamista, mikäli teko oli täyttänyt vainoamisrikkoksen tunnusmerkistön. Tällöin vainoamisen tekoajan olisi voitu katsoa ulottuvan 6.4.2017 saakka.

4.2 Kunnianloukkaus

4.2.1 Kunnianloukkauksen tunnusmerkistö

Vuoden 2013 rikoslain tarkistuksen⁴¹³ jälkeen kunnianloukkausta koskeva säännös muutettiin rikoslain 24 luvun 9 §:ssä (879/2013) seuraavasti: joka 1) esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka 2) muuten kuin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla halventaa toista, on tuomittava kunnianloukkauksesta sakkoon. Kunnianloukkausta koskevalla rangaistussäännöksellä suojataan henkilön kunniaa.⁴¹⁴

Lain esitöiden mukaan valheellisen tiedon tai vihjauksen esittäminen voi tapahtua suullisesti, kirjallisesti tai sähköisesti taikka sisältyä kuvaan. Kysymyksessä voi esimerkiksi olla väite syyllistymisestä rikokseen tai halventava väite terveydentilasta, esimerkiksi riippuvuussairauksista, sukupuolitaudeista tai psyykkisistä sairauksista.⁴¹⁵ Vahingon, kärsimyksen tai halveksunnan aiheutumisen mahdollisuutta on arvioitava tiedon tai vihjauksen sekä vahingon luonteet lähtökohtana. Väitteen esittäminen loukatulle kahden kesken ei yleensä voi

⁴¹² Ylivieska-Raahen KäO t. 18/73, s. 1–2.

⁴¹³ Vuoden 2000 uudistuksesta ja vuoden 2013 tarkistuksesta sekä kunnianloukkaussäännöksen kehittymisestä lisää ks. Frände – Wahlberg 2018a, s. 448.

⁴¹⁴ HE 184/1999, s. 9. Kunniaa ei ole määritelty nykyisessä rikosoikeudellisessa ajattelussa. Neuvonen 2015, s. 876. Kunnian käsitteestä ks. esim. Nuutila – Majanen 2013a, s. 671.

⁴¹⁵ HE 19/2013 vp, s. 45; Frände – Wahlberg 2018a, s. 453.

olla omiaan aiheuttamaan 1 kohdassa tarkoitettua halveksuntaa tai vahinkoa loukatulle, mutta kärsimystä se voi aiheuttaa, ja voi siten tulla 1 kohdan mukaan rangaistavaksi.⁴¹⁶

Kunnianloukkaussäännöksen 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua muunlaista loukkaamista voi olla esimerkiksi loukkaava mielipide, ilme, ele tai koskettelu. Esimerkiksi epäkunnioituksen osoittaminen toiselle käyttämällä erilaisia kielessä esiintyviä haukkumasanvoja, kuten sika, huora ja pedofiili, täyttäisi toisen halventamista ilmentävän 2 kohdan mukaisen kunnianloukkauksen.⁴¹⁷ Eräissä tapauksissa voidaan 2 kohdan mukaan tuomita tiedon tai vihjauksen esittämisestä silloinkin, kun sen totuudellisuus on selvitettävissä. Esimerkiksi vanhan rikoksen perusteeton esiintuominen saattaa merkitä halventamista. Kohdassa 2 sanonnalla ”halventaa” on tarkoitettu kuvata kaikkia mahdollisia tekotapoja, joilla loukataan toisen kunniaa, mutta halventamisen täytyy tulla ainakin loukatun tietoon.⁴¹⁸

Kunnianloukkauksen kohteena voi olla vain luonnollinen henkilö, mikä tarkoittaa sitä, että sanomasta on voitava erottaa, keneen se kohdistuu. Tulkinnan on kuitenkin oltava objektiivinen ja normaalikielinen eli täysin subjektiivinen tunne kunnianloukkauksen kohteena olemisesta ei riitä täyttämään täsmällisyyden vaatimusta.⁴¹⁹ Lisäksi kunnianloukkaus on ainoastaan tahallisen rangaistava.⁴²⁰ Teko ei ole rikos, kun tekijällä on ollut vahvoja perusteita pitää totena, mitä hän on esittänyt tai vihjannut. Eri tilanteisiin soveltuvaa tahallisuuden rajaa ei voida etukäteen tarkasti määrittää. Esimerkiksi joukkotiedotusvälineissä ei ole aina mahdollista hankkia varmaa tietoa väitteiden totuudenmukaisuudesta, mutta niille on kuitenkin oltava riittävät perusteet.⁴²¹

Myös kuolleen henkilön kunniaa on mahdollista loukata. Säännöksen mukaan kunnianloukkauksesta tuomitaan myös se, joka esittää kuolleesta henkilöstä valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan kärsimystä ihmiselle, jolle vainaja oli erityisen läheinen. Esimerkkinä voidaan mainita väite siitä, että kuollut liikemies oli sekä joutunut konkurssiin että tuomittu velallisen rikoksesta.⁴²² Kunnianloukkaussäännös sisältää rajoitussäännöksen, jonka mukaan kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu

---

⁴¹⁶ HE 19/2013 vp, s. 45.

⁴¹⁷ Frände – Wahlberg 2018a, s. 455.

⁴¹⁸ HE 19/2013 vp, s. 45.

⁴¹⁹ Frände – Wahlberg 2018a, s. 451–452.

⁴²⁰ Kunnianloukkausta koskevasta tahallisuudesta ks. Frände – Wahlberg 2018a, s. 459–460.

⁴²¹ HE 19/2013 vp, s. 46.

⁴²² Frände – Wahlberg 2018a, s. 456.

toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa ja joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Kunnianloukkauksena ei myöskään pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, toisten oikeudet ja muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Ollakseen sallittua, arvostelun on kohdistuttava henkilön poliittiseen toimintaan tai tieteenharjoittajan työhön eikä henkilöön itseensä.⁴²³

Rikoslain 24 luvun 10 §:ssä (879/2013) on säädetty rangaistavaksi törkeä kunnianloukkaus. Jos kunnianloukkauksella aiheutetaan suurta kärsimystä tai erityisen suurta vahinkoa, ja rikos on kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtijä on tuomittava törkeästä kunnianloukkauksesta sakkoon tai vankeuteen kahdeksi vuodeksi. Vahingolla tarkoitetaan taloudellisen vahingon ohella muutakin sellaista vahinkoa, jota ei voida pitää kärsimyksenä. Erityisen suurta vahinkoa saattaisi aiheutua esimerkiksi sille, jonka työuralla eteneminen olennaisesti vaikeutuu taikka joka menettää tärkeitä koulutusmahdollisuuksia tai yhteiskunnallisen arvonantonsa. Kärsimyksen suuruuteen vaikuttaa sen pitkäaikaisuus sekä halventamisen tapa ja laajuus. Suurta kärsimystä saattaa aiheuttaa esimerkiksi kunnianloukkaukseen sisältyvä ilmaisu väkivallan käyttämisestä loukattua kohtaan. Lisäksi vähemmistöryhmän edustajaan kohdistuvan vihapuheen voidaan katsoa lähtökohtaisesti aiheuttavan suurempaa kärsimystä kuin enemmistöryhmään kuuluvaan henkilöön kohdistuvan kunnianloukkauksen.⁴²⁴

Kokonaistörkeyttä arvioitaessa huomioon otetaan valheellisen tai halventavan ilmaisun laatu ja sisältö, se, miten laaja henkilöpiiri on henkilön tunnistanut tai voinut tunnistaa esitettyjen tietojen perusteella sekä valheellisen tiedon tai vihjauksen esittämisen taikka halventamisen syy ja tarkoitus samoin kuin muut rikokseen liittyvät seikat. Kokonaistörkeyttä lisää esimerkiksi se, että tiedon levittämisen tarkoituksena ei ole ollut minkään merkityksellisen asian käsitteleminen, vaan puhdas vahingon aiheuttaminen loukkauksen kohteeksi joutuneelle. Kokonaisarvostelussa voidaan lisäksi huomioida se, jos kunnianloukkaus sisältää rasistista tai muuta vihapuheen kaltaista kielenkäyttöä.⁴²⁵

⁴²³ HE 19/2013 vp, s. 48; Frände – Wahlberg 2018a, s. 456.

⁴²⁴ HE 19/2013 vp, s. 44 ja 49.

⁴²⁵ HE 19/2013 vp, s. 49–50.

4.2.2 Kunnianloukkauksen ja vainoamisen välinen lainkonkurrenssi

Kunnianloukkauksesta on säädetty rangaistuksena sakkoa, joten se ei syrjäytä vainoamisestä toissijaisuuslausekkeen perusteella.⁴²⁶ Kunnianloukkausta koskevalla säännöksellä suojataan henkilön kunniaa. Vainoamisrikokseen syylistynyt voidaan siis tuomita myös kunnianloukkauksesta, koska sen suojaama oikeushyvä on eri kuin vainoamisessa. Lisäksi sen tunnusmerkistöjä vastaavat tosiseikat poikkeavat niistä tosiseikoista, joista päätellään vainoamisrikoksen tunnusmerkistön toteutuminen konkreettisessa tapauksessa.⁴²⁷

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2020:30 on kysymyksenä ollut, täyttääkö vastaajan menettely vainoamista koskevan rikostunnusmerkistön, ja jos täyttää, voidaanko hänet tuomita törkeän kunnianloukkauksen ohella myös vainoamisesta. Korkein oikeus on ratkaisussaan katsonut, ettei vainoamisen tunnusmerkistö täyty, eikä ratkaisussa siksi arvioitu kysymystä siitä, voitaisiinko henkilö tuomita sekä vainoamisesta että törkeästä kunnianloukkauksesta toissijaisuuslausekkeesta huolimatta.⁴²⁸

Helsingin kärjäoikeus on tuominnut vastaajan kahdesta törkeästä kunnianloukkauksesta ja kahdesta vainoamisesta, jotka kohdistuivat eri asianomistajiin. Syyttäjän laatimissa vainoamista koskevissa teonkuvauksissa on viitattu törkeää kunnianloukkausta koskeviin syytekohtiin ja otettu törkeän kunnianloukkauksen toteuttama menettely osaksi myös vainoamisrikoksen teonkuvausta.⁴²⁹ Sama menettely on tuomittu sekä törkeänä kunnianloukkauksena että vainoamisena. Törkeän kunnianloukkauksen säädetty rangaistus on sakosta kahteen vuoteen vankeutta, ja se on siten sama, kuin vainoamisrikoksen rangaistusasteikko. Toissijaisuuslausekkeen perusteella törkeä kunnianloukkaus syrjäyttäisi vainoamisen, mutta koska rikossäännöksillä suojellaan eri oikeushyviä, toissijaisuuslauseke ei samasta rangaistusasteikosta huolimatta sovellu.⁴³⁰

Kemi-Tornion kärjäoikeuden tapauksessa tuomittiin muun muassa vainoamisesta ja kunnianloukkauksesta. Vainoamiseen sisältyi uhkaavien ja solvaavien viestien lähettämistä sekä

⁴²⁶ Ks. Törnqvist 2017, s. 462.

⁴²⁷ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 761. Näin myös viestintärauhan ja kunnianloukkauksen eriävien suojeleobjektien osalta ks. HE 19/2013 vp, s. 37; Frände – Wahlberg 2018c, s. 384. Tulkintaa voidaan soveltaa myös vainoamisen ja kunnianloukkauksen suhteeseen, koska näissäkin suojeleobjekti on eri.

⁴²⁸ KKO 2020:30, kohdat 12–17.

⁴²⁹ Helsingin KäO t. 18/8057, s. 5 ja 7.

⁴³⁰ Ks. Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 761; Törnqvist 2017, s. 463. Vrt. lakivaliokunnan lausuma siitä, että laittoman uhkauksen toteuttamaa uhkausta ei sisällytetä vainoamiseen. LaVM 11/2013 vp, s. 10.

vainotun asunnolla käymistä. Lisäksi tekijä oli väittänyt facebook -sivullaan asianomistajaa huumeiden käyttäjäksi. Kirjoitus oli ollut hänen sivullaan luettavissa ainakin hänen kaverialuepiiriinsä kuuluneen yli 170 henkilön kesken. Käräjäoikeuden mukaan herjaavien kirjoitusten julkaiseminen internetissä voidaan katsoa osaksi vainoamisena rangaistavaa menettelyä. Käräjäoikeus on todennut, että vastaajan julkaisemat viestit olivat sisältäneet halventavia nimityksiä ja vihjauksia asianomistajasta, joten menettely täyttää myös kunnianloukkauksrikoksen tunnusmerkistön. Kunnianloukkauksella ja vainoamisella suojataan eri oikeushyviä, joten rikosten tunnusmerkistöt eivät ole sellaisessa suhteessa toisiinsa, että toinen syrjäyttäisi toisen. Vastaaja on siten syyllistynyt menettelyllään vainoamisrikoksen lisäksi myös kunnianloukkaukseen.⁴³¹

Kunnianloukkauksen ja vainoamisen välisen lainkonkurrenssin osalta voidaan todeta, että kyseisillä kriminalisoinneilla suojataan eri oikeushyviä, minkä vuoksi menettely voidaan tuomita kunnianloukkauksena ja vainoamisena. Sama päätelmä on tehtävissä törkeän kunnianloukkauksen osalta, vaikka sen rangaistusasteikko on sama kuin vainoamisessa. Eri suojeleobjektien vuoksi vainoamissäännöksen toissijaisuuslauseke ei kuitenkaan syrjäytä vainoamista. Sama teko voidaan siis lukea sekä kunnianloukkaukseksi että vainoamiseksi, jos teko täyttää molempien rikossäännösten tunnusmerkistön. Analysoimieni käräjäoikeuksien tuomiot ovat linjassa tämän johtopäätöksen kanssa.

4.3 Laiton uhkaus

4.3.1 Laittoman uhkauksen tunnusmerkistö

Laittomaan uhkaukseen syyllistyy rikoslain 25 luvun 7 §:n (578/1995) mukaan se, joka nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa. Laittoman uhkauksen rangaistusasteikko on sakosta kahteen vuoteen vankeutta. Rangaistussäännöksellä pyritään suojelemaan kansalaisia sellaisilta uhkauksilta, jotka ovat omiaan synnyttämään pelkoa ja voivat antaa aiheen jatkavapäiväisiä toimia häiritsevään varuillaanoloon tai erityisiin varokeinoihin.⁴³² Laittomassa uhkauksessa on kyse tahdonvapauden loukkaamisesta, ja kyseisellä säännöksellä suojataan ihmisten turvallisuudentunnetta henkilön ja omaisuuden suhteen.⁴³³

⁴³¹ Kemi-Tornion KäO t. 18/193, s. 6–7.

⁴³² HE 68/1966 vp, s. 13.

⁴³³ Nuutila – Majanen 2013b, s. 682 ja 697.

Uhkaus merkitsee, että toiselle luodaan mielikuva pahasta, jonka toteutumiseen uhkaaja voi vaikuttaa. Laittoman uhkauksen tapauksessa tuo paha on rikos, joka olisi kohtaamassa itseä tai toista. Toisen henkilön tulee olla uhkauksen saavan läheinen henkilö, kuten hänen puolisonsa tai lapsensa, jolloin uhkaus rikkoo uhkauksen tiedoksi saaneen turvallisuuden tunteen samalla tavalla kuin, jos uhkaus olisi kohdistettu häneen itseensä. Täysin tuntemattomaan kohdistettavasta rikoksesta kertominen ei täytä laittoman uhkauksen tunnusmerkkiä, koska näin menetellen ei uhata ketään, vaan kertominen on ennemminkin tiedottamista. Uhkauksen ei tarvitse tulla tämän toisen henkilön tietoon, ja uhkaus voidaan toteuttaa suusanallisesti, kirjallisesti ja elein. Viimeistä tekotapaa ilmentää esimerkiksi aseiden nostaminen toista vastaan.⁴³⁴

Millä tahansa rikoksella uhkaaminen ei toteuta laittoman uhkauksen tunnusmerkistöä. Rajausta on suoritettu toteamalla, minkä oikeushyvien puolesta uhatulla on perusteltua aihetta pelätä. Niitä ovat henkilökohtainen turvallisuus ja omaisuus. Henkilökohtaista turvallisuutta voidaan loukata henkeen tai terveyteen, ruumiilliseen koskemattomuuteen tai vapauteen kohdistuvalla rikoksella. Lisäksi toisen mielenrauhaa voidaan järkyttää uhkaamalla riistää hänen omaisuutensa. Muunlaisen rikoksen tekemistä koskevalla uhkauksella tuskin voidaan katsoa olevan niin pelottavaa vaikutusta, että laitton uhkaus täyttyisi.⁴³⁵

Vakavalla vaaralla tarkoitetaan rikoksen todennäköisyyttä ja toisaalta sen vahingollisuutta.⁴³⁶ Sitä, että uhkauksen saajalla tulee olla ”perusteltu syy pelätä” tarkoitetaan, että pelkäämisen pitää olla aiheellista.⁴³⁷ Pelkäämistä arvioidaan uhatun tekohetkellä vallinneen näkemyksen mukaan eikä uhkauksen tarvitse olla objektiivisesti arvostellen vaarallinen. Tunnusmerkistön täytyminen ei edellytä, että tekijä todella toteuttaa uhkauksensa, vaan riittävää on, että uhkaus tulee uhatun tietoon, ja että hän pitää uhkausta todellisena ja vakavasti otettavana. Rikos on rangaistava vain tahallisuutensa, ja uhkaajan tahallisuuden tulee kattaa myös kyseinen tunnusmerkistötekijä. Uhkaajan tulee siis mieltää varsin todennäköiseksi, että uhattu pelkää tai ainakin ottaa uhkauksen riittävän vakavasti, jotta hänellä on perusteltu syy pelätä.⁴³⁸

⁴³⁴ Forsman – Honkasalo 1946, s. 123–124; Nuutila – Majanen 2013b, s. 698; Matikkala 2018b, s. 489 ja 491.

⁴³⁵ HE 68/1966 vp, s. 13; Matikkala 2018b, s. 490.

⁴³⁶ Matikkala 2018b, s. 490.

⁴³⁷ HE 94/1993 vp, s. 111.

⁴³⁸ Honkasalo 1960, s. 116–117; HE 68/1966 vp, s. 13; Nuutila – Majanen 2013b, s. 699; Matikkala 2018b, s. 491–492.

4.3.2 Vainoamisen ja laittoman uhkauksen välinen lainkonkurrenssi

Vainoamisen ja laittoman uhkauksen välisen lainkonkurrenssin osalta on lausuttu jo oikeusministeriön asettaman työryhmän pyytämässä lausunnoissa. Ongelmallisena nähtiin se, että laittoman uhkauksen ja vainoamisen suojeltava oikeushyvä on sama, eikä vainoamissäännös vielä tällöin sisältänyt toissijaisuuslauseketta.⁴³⁹ Lopulliseen vainoamisrikoksen sanamuotoon kuitenkin sisällytettiin toissijaisuuslauseke, joka lopulta ratkaisee vainoamisen ja laittoman uhkauksen välisen lainkonkurrenssin.

Laittoman uhkauksen oikeushyväksi voidaan päätellä ainakin osittain vapaus, sillä laitton uhkaus sisältyy rikoslaissa lukuun vapautteen kohdistuvista rikoksista. Myös lain esityöt puoltavat tätä näkemystä, sillä hallituksen esityksessä on lausuttu, että laittoman uhkauksen säännöksellä suojataan uhkauksilta, jotka voivat antaa aiheen jokapäiväiseen häiritsevään varuillaanoloon tai erityisiin varokeinoihin.⁴⁴⁰ Suojelukohde on siis sama kuin vainoamissäännöksessä, jolla suojellaan henkilön vapautta häiritsevältä ja elämää hallitsevalta tilanteelta. Tosin laittoman uhkauksen ja vainoamisen yhtenevästä suojeluobjektista on myös eriäviä näkemyksiä.⁴⁴¹

Katson kuitenkin, että laittoman uhkauksen ja vainoamisen takana oleva oikeushyvä on siinä määrin sama; henkilön vapaus ja turvallisuudentunne, ettei ole tarpeen soveltaa molempia rikossäännöksiä saman teon osalta. Voidaan tietysti pohtia, onko suojeltava oikeushyvä sama riippumatta siitä, mihin uhkaus kohdistuu. Tulkintani mukaan suojeluobjekti on sama, vaikka uhkaus kohdistuisi omaisuuteen tai henkilön henkeen, koska uhkauksen täyttää jo rikoksella uhkaaminen itsessään. Sen täyttymiseksi ei edellytetä uhkauksen toteuttamista, joten uhkaus voi vaikuttaa henkilön turvallisuudentunteeseen ja vapautteen elää normaalisti riippumatta uhkauksen kohteesta.

Uhkaaminen on yksi vainoamisen tekotavoista. Laittomassa uhkauksessa tulee olla perusteltu syy pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa ja vainoamisrikoksen tulee olla omiaan aiheuttamaan pelkoa tai ahdistusta. Laitonta uhkausta koskevat tunnusmerkistöjä vastaavat tosiseikat eivät siis juurikaan poikkea niistä tosiseikoista, joista päätellään vainoamisrikoksen tunnusmerkistön toteutuminen

⁴³⁹ Oikeusministeriö 2012, s. 59–61.

⁴⁴⁰ HE 68/1966 vp, s. 13.

⁴⁴¹ Ks. ote Mäenpään analysoiman tuomion perusteluista Mäenpää 2017, s. 75.

konkreettisisä tapauksessa.⁴⁴² Laiton uhkaus ja vainoaminen siten leikkaavat toisensa tunnusmerkistöjen osittaiselta yhteneväisyydeltään ja suojeltavalta oikeushyvältään, joten toissijaisuuslauseke tulee sovellettavaksi.⁴⁴³

Laitonta uhkausta koskeva rikossäännös syrjäyttää toissijaisuuslausekkeen ja oikeushyväopin perusteella vainoamisrikoksen. Jos uhkaus toteuttaa laittoman uhkauksen tunnusmerkistön, tällaista uhkausta ei sisällytetä vainoamiseen eikä näin ollen vainoamisen teonkuvaukseen. Tällainen menettely tuomitaan siis ainoastaan laittomana uhkauksena.⁴⁴⁴ Jos uhkaus ei yllä laittoman uhkauksen tarkoittamaksi uhkaukseksi, voidaan se sisällyttää vainoamiseen. Vainoamisrikosta ei pilkota osiin, vaikka vainoamisrikos syrjäytyy samalle aikajaksolle sattuvan muun rikoksen vuoksi.⁴⁴⁵ Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa tekijä on tarkkaillut ja seurannut uhria eri tavoin 1.1.2014-31.12.2014. Tekijä syyllistyy lisäksi 31.10.2014 laittomaan uhkaukseen. Vainoamisen tekoajaksi tulee kuitenkin 1.1.2014-31.12.2014.⁴⁴⁶ Lisäksi on huomioitava, että laiton uhkaus on asianomistajarikos, ellei tekoon ole käytetty hengenvaarallista välinettä taikka jos erittäin tärkeä yleinen etu ei vaadi syytteen nostamista (RL 25:9). Jos asianomistaja ei vaadi rangaistusta laittomasta uhkauksesta, voidaan teko kuitenkin katsoa osaksi vainoamista, joka on yleisen syytteen alainen rikos.

Vainoamisen toteuttavan uhkaamisen on siis sellaista, joka ei vielä täytä vakavuudeltaan laittoman uhkauksen tunnusmerkistöä. Osassa analysoimistani tuomioista⁴⁴⁷ on kuitenkin sisällytetty laittoman uhkauksen toteuttava menettely osaksi vainoamisrikosta, vaikka laittomasta uhkauksesta on tuomittu itsenäisenäkin rikoksena. Kappaleessa 2.2 tuon esille sen, että osassa tuomioista tappamisella uhkaaminen on luokiteltu vainoamiseksi, kun ei ole havaittu toissijaisuuslausekkeen ja oikeushyväopin johtavan siihen, että laittoman uhkauksen toteuttava menettely tuomitaan ainoastaan laittomana uhkauksena. Useammassa tapauksessa syyttäjä on kuitenkin laatinut teonkuvaukset asianmukaisesti siten, ettei laittoman uhkauksen toteuttama asianomistajan tappamisella uhkaaminen ole sisältynyt myös vainoamisrikoksen teonkuvaukseen.⁴⁴⁸

⁴⁴² Ks. Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 761.

⁴⁴³ Lahti 1968, s. 720; Kallio 2018, s. 27.

⁴⁴⁴ Vrt. Mäenpään analysoiman tuomion perustelut Mäenpää 2017, s. 75.

⁴⁴⁵ Ks. LaVM 11/2013 vp, s. 10

⁴⁴⁶ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 761.

⁴⁴⁷ Esim. Lapin KäO t. 19/39; Pohjois-Karjalan KäO t. 19/1038.

⁴⁴⁸ Helsingin KäO t. 18/4188, s. 1–2, 20–21 ja 25; Helsingin KäO t. 18/7541, s. 2; Pohjois-Karjalan KäO t. 19/1038, s. 1–2 ja 13–14; Varsinais-Suomen KäO t. 18/583, s. 1–2.

4.4 Lähestymiskiellon rikkominen

4.4.1 Lähestymiskiellon rikkomisen tunnusmerkistö

Rikoslain 16 luvun (563/1998) 9 a §:n (902/1998) mukaan jos lähestymiskieltoon tai väliaikaiseen lähestymiskieltoon määrätty rikkoo lähestymiskielloa koskevassa ratkaisussa yksilöityä kieltoa, hänet on tuomittava lähestymiskiellon rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998) 2 §:n mukaan lähestymiskielto voidaan määrätä, jos on perusteltu aihe olettaa, että henkilö, jota vastaan kieltoa pyydetään, tulisi tekemään itsensä uhatuksi tuntevan henkilön henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen tai muuten vakavasti häiritsemään häntä. Lähestymiskiellon rikkominen merkitsee suojattavalle henkilölle uhkaa ja häiriötä, joita vastaan hänelle on annettu oikeudellista suojaa. Samalla kielletty toiminta osoittaa piittaamattomuutta viranomaisen määräyksestä.⁴⁴⁹ Lähestymiskiellon rikkominen sisältyy rikoslaissa lukuun rikoksista viranomaisia vastaan, mistä voidaan päätellä, että rikossäännöksellä suojataan myös viranomaisen antaman määräyksen noudattamista.

Lähestymiskielto voi olla perusmuotoinen tai laajennettu. Lähestymiskiellosta säädetyn lain 3 §:n mukaan perusmuotoiseen lähestymiskieltoon tuomittu ei saa tavata suojattavaa henkilöä eikä muutoinkaan ottaa häneen yhteyttä tai sitä yrittää. Myös suojattavan henkilön seuraaminen ja tarkkaileminen on kiellettyä. Perheen sisäiseen lähestymiskieltoon määrätyn henkilön on poistuttava asunnosta, jossa hän ja suojattava henkilö asuvat vakituisesti eikä hän saa palata asuntoon. Jos on syytä olettaa, että perusmuotoinen lähestymiskielto ei ole riittävä rikoksen uhan tai muun häirinnän torjumiseksi, lähestymiskielto voidaan määrätä laajennettuna koskemaan myös oleskelua suojattavan henkilön vakituisen asunnon tai lomiasunnon, työpaikan tai erikseen määritellyn muun niihin rinnastettavan oleskelupaikan läheisyydessä. Lähestymiskielto ei koske yhteydenottoja, joihin on asiallinen peruste tai yhteydenottoja, jotka ovat ilmeisen tarpeellisia.

4.4.2 Lähestymiskiellon rikkomisen ja vainoamisen välinen suhde

Lain esitöiden mukaan lähestymiskiellon rikkomisesta on syytä yleensä vainoamisen ohella tuomita erikseen, sillä lähestymiskiellon rikkominen kohdistuu myös oikeudenhoitoon.⁴⁵⁰ Vainoamissäännöksen toissijaisuuslauseke ei ole esteenä sille, että tekijä tuomitaan lähestymiskiellon rikkomisesta, koska sen rangaistusasteikko on lievempi kuin vainoamisessa.

⁴⁴⁹ HE 41/1998 vp, s. 15.

⁴⁵⁰ HE 19/2013 vp, s. 52.

Lisäksi säännösten suojeluobjektit eroavat toisistaan, koska lähestymiskiellon rikkominen kohdistuu viranomaistoimintaan. Tällä perusteella on syytä tuomita vainoamisen ohella lähestymiskiellon rikkomisesta.⁴⁵¹ Lähestymiskiellon rikkomisen toteuttama menettely voidaan lukea myös osaksi vainoamisen teonkuvausta ja vainoamisrikosta.⁴⁵²

Kanta-Hämeen kärjäoikeuden tapauksessa lähestymiskiellon rikkomisen ja vainoamisen teko aika oli täysin sama. Kärjäoikeuden tuomion mukaan lähestymiskiellon rikkomista ja vainoamista koskevat rangaistussäännökset ovat, eivät aivan kokonaan, mutta suurelta osin päällekkäisiä. Kärjäoikeus on todennut, että vaikka lähestymiskielto on oikeuden määräämä ja sen rikkomisen voi sen takia katsoa kohdistuvan oikeudenhoitoon, niin lähestymiskiellon taustalla ovat pitkälti samat suojeluintressit kuin vainoamisenkin kohdalla. Kärjäoikeus on pitänyt ongelmallisena sitä, että samasta teosta voidaan tuomita kahden rangaistussäännöksen nojalla. Tuomioistuimen mukaan lähestymiskiellolla kielletään sellainen toiminta, joka lain mukaan muutenkin on nykyään rangaistavaa vainoamisena. Asetelma on periaatteessa samankaltainen, kuin jos tuomioistuimet määräisivät varkausrikosten tekemiseen taipuvaiselle henkilölle kiellon tehdä varkauksia. Jos henkilö sitten syyllistyisi varkauksen, hänet tuomittaisiin rangaistukseen sekä varkaudesta että tuomioistuimen määräämän kiellon rikkomisesta.⁴⁵³

Edellä mainitussa tapauksessa kärjäoikeus on pitänyt lähestymiskiellon rikkomista ja vainoamista toisiinsa nähden yleisellä tasolla ja erityisesti kyseisessä tapauksessa pitkälti päällekkäisinä ja samaa oikeushyvää suojaavina säännöksinä. Sen vuoksi kärjäoikeus on katsonut, ettei kahteen rikokseen syyllistymistä voida tapauksessa täysimääräisesti ottaa huomioon rangaistusta määrättäessä.⁴⁵⁴ Muissa analysoimissani oikeustapauksissa ei ole lausuttu lähestymiskiellon rikkomisen ja vainoamisen välisestä suhteesta. Lapin, Oulun ja Varsinais-Suomen kärjäoikeuksien tuomioissa lähestymiskiellon rikkomisen ja vainoamisen tekoajanjakso olivat samat. Sama menettely oli luettu osaksi vainoamista ja lähestymiskiellon rikkomista.⁴⁵⁵ Ylivieska-Raahen kärjäoikeuden tapauksessa vastaaja oli asetettu lähestymiskieltoon vasta käsiteltävänä olevan vainoamisrikoksen tekoajan jälkeen, joten lähestymiskiellon rikkomisen ajankohta asetui kahden kuukauden päähän vainoamisrikoksen

⁴⁵¹ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 761.

⁴⁵² Ks. Törnqvist 2017, s. 462.

⁴⁵³ Kanta-Hämeen KäO t. 18/891 s. 6.

⁴⁵⁴ Kanta-Hämeen KäO t. 18/891, s. 7.

⁴⁵⁵ Lapin KäO t. 18/1077; Oulun KäO t. 19/1467; Varsinais-Suomen KäO t. 18/2406.

päättymisestä.⁴⁵⁶ Tässä olisi tietysti tullut harkita sitä, olisiko vainoamisrikoksen päättymisaika ulottunut lähestymiskiellon rikkomisen ajankohtaan asti.

Katson, Kanta-Hämeen käräjäoikeuden tuomioissa lausutusta huolimatta, että lähestymiskiellon rikkomisesta on tarpeen tuomita vainoamisrikoksen ohella. Vaikka lähestymiskiellolla ja sen määräämisellä suojataan⁴⁵⁷ pitkälti samoja oikeushyviä kuin vainoamisrikoksella, lähestymiskiellon rikkomisella suojattava oikeushyvä kohdistuu viranomaistoiminnan kunnioittamiseen ja viranomaismääräysten noudattamiseen. Tämän vuoksi lähestymiskiellon rikkomisesta erikseen tuomitseminen on asianmukaista, vaikka säännökset ja niiden toteuttava menettely olisivat päällekkäisiä.⁴⁵⁸ Kanta-Hämeen käräjäoikeus on tapauksessa perustellusti huomionnut päällekkäisyyden rangaistusta määrättäessä, mitä en näe ongelmallisena, mutta yhdenvertaisuuden vuoksi tulkinnan tulisi olla yhdenmukainen eri käräjäoikeuksien ja tuomareiden kesken.

4.5 Pahoinpitely

4.5.1 Pahoinpitelyn tunnusmerkistö

Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastavaan tilaan, on syyllistynyt pahoinpitelyyn [RL 21:5 (578/1995)]. Pahoinpitelyn rangaistusasteikko on sakosta enintään kahteen vuoteen vankeutta, ja sen yritys on rangaistava. Lain sanamuodon perusteella pahoinpitely jakautuu kahteen menettelytyyppiin. Ensinnäkin pahoinpitelyä on pahoinpiteleminen sanan yleiskielisessä merkityksessä, jolloin loukataan toisen ruumiillista koskemattomuutta. Tämä tunnusmerkistön osa koskee pahoinpitelyä ulkoisena toimintona, josta voi aiheutua toiselle vamma tai muu terveyden vahingoittuminen, mutta on myös mahdollista, että siitä ei aiheudu mitään näkyvää seurausta.⁴⁵⁹

Toisessa tekotavassa on kyse seurauksen aiheuttamisesta. Siihen kuuluu toisen terveyden vahingoittaminen tai kivun aiheuttaminen toiselle muuten kuin ruumiillista väkivaltaa tekeillä. Seurausten aiheuttamisen tapa on samantekevä, eli siihen ei tarvitse sisältyä

⁴⁵⁶ Ylivieska-Raahen KäO t. 18/73, s. 1 ja 3.

⁴⁵⁷ Lähestymiskiellosta ja sen suojelutarkoituksesta lisää ks. Niemi – Majlander 2017.

⁴⁵⁸ Vrt. lähestymiskiellon rikkomisen ja viestintärauhan rikkomisen väliseen suhteeseen KKO 2021:7, kohta 23.

⁴⁵⁹ Matikkala 2018a, s. 253.

pahoinpitelemistä sanan yleiskielisessä merkityksessä.⁴⁶⁰ Käyttämällä sanontaa ”vahingoittaa toisen terveyttä” saadaan rangaistavuuden piiriin ruumiillisten vammojen ja sairauksien lisäksi mielisairaudet ja mielenterveyden häiriöt.⁴⁶¹ Kivun aiheuttamisella lienee ymmärrettävä vain fyysinen kipu.⁴⁶²

Jos pahoinpitelyssä aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila, rikos tehdään erityisen raa’alla tai julmalla tavalla tai käytetään ampumatai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä, ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, tekijä syyllistyy törkeään pahoinpitelyyn [RL 21:6 (654/2001)]. Törkeän pahoinpitelyn rangaistukseksi on säädetty vankeutta vähintään yhden ja enintään kymmenen vuotta, ja sen yritys on rangaistava. Rikoslain 21 luvun (578/1995) 7 §:ssä (578/1995) säädetään lievistä pahoinpitelystä. Jos pahoinpitely, huomioon ottaen väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksen tai terveyden vahingoittamisen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentehtäjä on tuomittava lievistä pahoinpitelystä sakkoon. Pahoinpitelyä koskevilla säännöksillä suojataan henkilön terveyttä ja ruumiillista koskemattomuutta.⁴⁶³

4.5.2 Pahoinpitelyn ja vainoamisen välinen suhde

Vainoamisen ja pahoinpitelyn suhdetta voidaan analysoida henkisen pahoinpitelyn sekä fyysisen pahoinpitelyn näkökulmista. Fyysisen pahoinpitelyn osalta on melko selvää, että sillä loukataan eri oikeushyvää (fyysinen koskemattomuus) kuin vainoamisella (vapaus ja turvallisuudentunne). Myös fyysisen pahoinpitelyn tunnusmerkistöjä vastaavat tosiseikat poikkeavat niistä tosiseikoista, joista päätellään vainoamisrikoksen tunnusmerkistön toteutuminen konkreettisesti tapauksessa.⁴⁶⁴ Toissijaisuuslausekkeen perusteella pahoinpitely ja törkeä pahoinpitely syrjäyttävät vainoamissäännöksen, sillä pahoinpitelyn rangaistusasteikko on sama kuin vainoamisessa ja törkeästä pahoinpitelystä säädetty rangaistus on ankarampi kuin vainoamisessa. Katson, että toissijaisuuslausekkeesta huolimatta oikeushyväopin mukaisesti fyysiseen pahoinpitelyyn syyllistynyt voidaan tuomita myös vainoamisesta, mikäli fyysisen pahoinpitelyn toteuttama menettely samalla toteuttaisi vainoamisrikoksen

⁴⁶⁰ Matikkala 2018a, s. 253.

⁴⁶¹ HE 93/1994 vp, s. 95; Matikkala 2018a, s. 252.

⁴⁶² Matikkala 2018a, s. 253.

⁴⁶³ Lappi-Seppälä 2013, s. 505; Matikkala 2018a, s. 207.

⁴⁶⁴ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 761.

tunnusmerkistön.⁴⁶⁵ Todellisuudessa fyysinen pahoinpitely todennäköisesti harvemmin täyttää myös vainoamisen tunnusmerkistön, mitä puoltaa analysoimani oikeuskäytäntö.⁴⁶⁶

Henkisen pahoinpitelyn osalta kysymys on ongelmallisempi. *Silvennoisen ja Tolvasen* mukaan teon toteuttaessa henkisen pahoinpitelyn tunnusmerkistön, tekijä rangaistaan pahoinpitelystä, mutta tätä tekoa ei lueta samalla syyksi osana samalla kertaa käsiteltävänä olevaa vainoamisrikosta, jossa on kysymys myös osateoista, jotka eivät toteuta vainoamisrikkoksen syrjäyttävän rikoksen tunnusmerkistöä.⁴⁶⁷ Silvennoinen ja Tolvanen ovat siis päätyneet siihen, että henkinen pahoinpitely loukkaa samaa oikeushyvää kuin vainoaminen, minkä vuoksi toissijaisuuslauseke tulee sovellettavaksi, ja henkinen pahoinpitely syrjäyttää vainoamisrikkoksen. Tilannetta on tarpeen avata esimerkillä: vainoajan toiminta voidaan rinnastaa pahoinpitelysäännöksen ”väkivaltaa tekemättä” tekotapaan. Henkisellä pahoinpitelyllä aiheutetaan toisen henkisen terveyden vahingoittumista, kun taas vainoamisessa vainoajan menettely voi aiheuttaa uhrissa pelkoa ja ahdistusta, mutta se ei ole välttämätön edellytys.

Tulkitsen, että mikäli teolla aiheutetaan henkilössä ”ainoastaan” pelkoa tai ahdistusta, ei pahoinpitelysäännöksen terveyden vahingoittaminen täyty säännöksessä tarkoitettulla tavalla. Tällainen menettely olisi siis vainoamista. Tilanne voi kuitenkin muuttua toiseksi, kun henkisellä pahoinpitelyllä aiheutetaan esimerkiksi masennusta, päihderiippuvuutta taikka syömis-, ahdistuneisuus- tai paniikkihäiriö. Tällaisen mielenterveyden häiriön tai sairauden aiheuttaminen toiselle ei tulkintani mukaan sisälly vainoamisrikkokseen eikä loukattu oikeushyvä (terveys – vapaus ja turvallisuudentunne) ole enää sama. Tällöin on tarpeen tuomita menettely sekä vainoamisena että pahoinpitelynä. Sama päätelmä voidaan tehdä törkeän pahoinpitelyn osalta silloin, kun vainoamisteolla aiheutetaan törkeän pahoinpitelyn täyttävä vaikea psyykinen sairaus. Lievän henkisen pahoinpitelyn näkökulmasta aiheutuneet psyykkiset seuraukset sisältyvät vainoamisrikkoksen pelkoon tai ahdistukseen.

Johtopäätöksenä voidaan siis todeta, että fyysinen pahoinpitely ei syrjäytä vainoamissäännöstä oikeushyväopin perusteella, joten se tuomitaan vainoamisen lisäksi, ja tällainen

---

⁴⁶⁵ Vrt. Törnqvist 2017, s. 462.

⁴⁶⁶ Oikeustapauksissa pahoinpitelyn toteuttamaa menettelyä ei ollut luettu osaksi vainoamisrikosta, vaikka se tulkintani mukaan olisi mahdollista, mikäli teko täyttäisi myös vainoamisen tunnusmerkistön. Helsingin KäO t. 18/7541, s. 1–2; Lapin KäO t. 19/39; Varsinais-Suomen KäO t. 18/4889, s. 1–2; Ylivieska-Raahen t. 19/73, s. 1.

⁴⁶⁷ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 761.

menettely voidaan lukea myös osaksi vainoamista. Johtopäätös pätee perusmuotoiseen, törkeään ja lievään pahoinpitelyyn. Henkisen pahoinpitelyn osalta esitän eriävän mielipiteen verrattuna *Silvennoisen* ja *Tolvasen* asiasta lausumaan. Katson, että perusmuotoinen tai törkeä henkinen pahoinpitely ei syrjäytä vainoamissäännöstä toissijaisuuslausekkeen perusteella, koska suojeltava oikeushyvä on eri huomioon ottaen aiheutuvat psyykkiset seuraukset. Näin ollen, myös henkisen pahoinpitelyn toteuttava menettely voidaan lukea osaksi vainoamisrikosta. Se, täyttääkö fyysisen tai henkisen pahoinpitelyn toteuttava menettely myös vainoamisrikoksen tunnusmerkistön, on harkittava erikseen.

4.6 Salakatselu

4.6.1 Salakatselun tunnusmerkistö

Salakatselua on se, että oikeudettomasti teknisellä laitteella katselee tai kuvaa kotirauhan suojaamassa paikassa taikka käymälässä, pukeutumistilassa tai muussa vastaavassa paikassa oleskelevaa henkilöä. Salakatselu voi tapahtua myös yleisöltä suljetussa julkisrauhan rikkomista koskevassa säännöksessä tarkoitettussa rakennuksessa, huoneistossa tai aidatulla piha-alueella oleskelevaa henkilöä teknisin laittein katsellen tai kuvaten henkilön yksityisyyttä loukaten [RL 24:6 (531/2000)]. Salakatselusuoja ei ulotu yleisille paikoille, kuten kaduille, toreille tai virastojen, kauppojen, pankkien tai muiden sellaisten rakennusten tiloihin, joihin yleisöllä on pääsy. Salakatselun rangaistusasteikko on sakosta yhteen vuoteen vankeutta, ja sen yritys on rangaistava. Sillä, tarkkaillaanko henkilöä lainkohdassa määritellyssä paikassa vai sen ulkopuolelta, ja missä tarkkailulaitteistoa pidetään, ei ole merkitystä.⁴⁶⁸ Yleisimpiä salakatseluun soveltuvia laitteita ovat tavalliset kamerat, kiikarit ja videokamerat. Normaalilaisteilla havainnoiminen ei ole salaa tehtynäkään salakatselun mukaan rangaistavaa.⁴⁶⁹

Salakatselusäännöksessä erotetaan kaksi tekemuotoa sen mukaan, missä salakatseluteon kohteena oleva henkilö oleskelee. Salakatselulta suojatut alueet ovat kotirauhan suojaama paikka tai erityisen suojan tarpeessa oleva paikka eli käymälä, pukeutumistila tai muu vastaava ja yleisöltä suljettu julkisrauhan suojaama rakennus, huoneisto tai rakennuksen aidattu piha-alue.⁴⁷⁰ Salakatselusäännöksellä suojataan henkilön rauhaa ja yksityisyyttä. Jos

⁴⁶⁸ Frände – Wahlberg 2018b, s. 397 ja 408.

⁴⁶⁹ HE 184/1999 vp, s. 27.

⁴⁷⁰ Frände – Wahlberg 2018b, s. 408.

katselun tai kuvaamisen ohella kuunnellaan tai talletetaan ääntä, sovelletaan salakatselusuunnöksen ohella myös salakuuntelua koskevaa rikossäännöstä.⁴⁷¹

4.6.2 Vainoamisen ja salakatselun välinen suhde

Salakatselun toteuttava menettely voi täyttää myös vainoamisen tunnusmerkistön tarkkailemisen osalta, koska tarkkailuun voidaan käyttää teknisiä apuvälineitä, kuten kiikaria tai kameraa. Tällöin toiminta toteuttaa sekä vainoamisen että salakatselun tunnusmerkistön. Salakatselusta säädetty rangaistus on lievempi kuin vainoamisesta, joten salakatselu ei syrjäytä vainoamista. Salakatselussa tuomion perusteeksi pantavat tosiseikat saattavat olla identtiset niiden tosiseikkojen kanssa, joista päätellään vainoamisrikoksen käsillä olo. Tekijä kuitenkin tuomitaan sekä vainoamisesta että salakatselusta, koska sen suojaama oikeushyvä on yksityisyys eli eri oikeushyvä kuin vainoamisessa.⁴⁷²

Analysoimassani oikeuskäytännössä ei esiintynyt salakatselua eikä vainoamistapauksiin sisältynyt teknisin apuvälinein toteutettua tarkkailemista. Oikeushyväopin mukaisesti salakatselun ja vainoamisen välinen suhde ratkaistaan suojeltavan oikeushyvän perusteella. Koska suojeleobjektit eriävät toisistaan, voidaan sama teko lukea sekä vainoamiseksi että salakatseluksi. Tosiseikkojen huomioon ottaminen voi kuitenkin johtaa siihen, ettei toista tunnusmerkistöä ole tarpeenmukaista soveltaa. Katson kuitenkin, että pääsääntöisesti salakatselun toteuttava menettely tulisi tuomita salakatselun lisäksi vainoamisena, mikäli myös vainoamisen tunnusmerkistö toteutuu.⁴⁷³

4.7 Salakuuntelu

4.7.1 Salakuuntelun tunnusmerkistö

Salakuuntelun rangaistavuus perustuu siihen, että ihmisillä tulee olla oikeus puheviestinnän yksityisyyteen osana persoonallisuutensa suoja.⁴⁷⁴ Rikoslain 24 luvun 5 §:ssä (531/2000) säännellään kahdesta salakuuntelun tekemuodosta, joiden erona on paikka, jossa kuuntelun kohteena oleva ihminen oleskelee. Säännöksen 1 momentin 1 kohdan mukaan salakuuntelusta on tuomittava henkilö, joka oikeudettomasti teknisellä laitteella kuuntelee tai tallentaa keskustelua, puhetta tai yksityiselämästä aiheutuvaa muuta ääntä, jota ei ole tarkoitettu

⁴⁷¹ HE 184/1999 vp, s. 28–30.

⁴⁷² Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 761.

⁴⁷³ Näin myös HE 19/2013 vp, s. 52.

⁴⁷⁴ Frände – Wahlberg 2018b s. 400.

hänen tietoonsa, ja joka tapahtuu tai syntyy kotirauhan suojaamassa paikassa. Säännöksen 1 momentin 2 kohdan perusteella salakuunteluun syyllistyy henkilö, joka oikeudettomasti teknisellä laitteella kuuntelee tai tallentaa muualla kuin kotirauhan suojaamassa paikassa salaa puhetta, jota ei ole tarkoitettu hänen eikä muunkaan ulkopuoliseen tietoon, sellaisissa olosuhteissa, joissa puhujalla ei ole syytä olettaa ulkopuolisen kuulevan hänen puhettaan. Salakuuntelun rangaistusasteikko on sakosta enintään yhteen vuoteen vankeutta, ja sen yritys on rangaistava.

Teknisen laitteen käsite ei ole sillä tavoin yksiselitteinen, että kunkin laitteen voi sanoa ehdottomasti kuuluvan käsitteen piiriin tai jäävän sen ulkopuolelle. Selvää on, että varta vasten salakuuntelua varten valmistetut laitteet ovat säännöksessä tarkoitettuja laitteita. Äänen tallentamisessa olennaista on, että tallennetut äänet voidaan jollakin tapaa toistaa. Useimmiten ääni tallennetaan siten, että se on mahdollista toistaa äänenä. On myös mahdollista tallentaa ääntä suoraan kirjoitettuna tekstinä luettavaksi. Tämänkin mahdollistavan teknisen laitteen käyttäminen on tallentamista. Sen sijaan säännöksessä tarkoitettua tallentamista ei ole muistiinpanojen tekeminen sellaisesta puheesta, jonka muistiinpanojen tekijä paljain korvin kuulee.⁴⁷⁵ Salakatselusäännöksen tavoin salakuuntelua koskevalla rangaistussäännöksellä suojataan henkilön yksityisyyttä.⁴⁷⁶

4.7.2 Vainoamisen ja salakuuntelun välinen suhde

Salakuuntelun ja vainoamisen välinen suhde on pitkälti verrattavissa salakatselun ja vainoamisen väliseen suhteeseen. Salakuuntelun toteuttava menettely voisi toteuttaa myös vainoamisen tunnusmerkistön tarkkailemisen osalta, koska puheen kuunteleminen tai tallentaminen voitaisiin katsoa lukeutuvan myös osaksi vainoamista tarkkailemisen tekotapana. Kun teko toteuttaa vainoamisen ja salakuuntelun tunnusmerkistön, tulee pohdittavaksi, sovelletaanko niitä molempia. Salakuuntelusta säädetty rangaistus on lievempi kuin vainoamisesta, joten toissijaisuuslausekkeen perusteella salakuuntelu ei syrjäytä vainoamista. Salakuuntelussa tuomion perusteeksi pantavat tosiseikat saattavat olla identtiset niiden tosiseikkojen kanssa, joista päätellään vainoamisrikoksen käsillä olo. Tekijä kuitenkin tuomitaan sekä vainoamisesta että salakuuntelusta, koska sen suojaama oikeushyvä on yksityisyys eli eri oikeushyvä kuin vainoamisessa.⁴⁷⁷

⁴⁷⁵ HE 184/1999 vp, s. 26.

⁴⁷⁶ HE 184/1999 vp, s. 26–27; Frände – Wahlberg 2018b s. 400.

⁴⁷⁷ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 761.

Analysoimassani oikeuskäytännössä ei esiintynyt salakuuntelua eikä vainoamistapauksiin sisältynyt keskustelun, puheen tai muiden äänien salaa kuuntelemista tai tallentamista. Oikeushyväopin mukaisesti salakuuntelun ja vainoamisen välinen suhde ratkaistaan suojeltavan oikeushyvän perusteella. Koska suojeleobjektit eriävät toisistaan, voidaan sama teko lukea sekä vainoamiseksi että salakuunteluksi. Tosiseikkojen huomioon ottaminen voi kuitenkin johtaa siihen, ettei toista tunnusmerkistöä ole tarpeenmukaista soveltaa. Katson kuitenkin, että pääsääntöisesti salakuuntelun toteuttava menettely tulisi tuomita salakuuntelun lisäksi vainoamisena, mikäli myös vainoamisen tunnusmerkistö toteutuu.

4.8 Vahingonteko

4.8.1 Vahingonteon tunnusmerkistö.

Vahingonteosta sekä sen törkeästä ja lievästä tekomuodosta säädetään rikoslain 35 luvussa (769/1990). RL 35 luvun 1 §:n mukaan vahingonteosta tuomitaan se, joka oikeudettomasti hävittää tai vahingoittaa toisen omaisuutta. Vahingonteon rangaistusasteikko on sakosta enintään yhteen vuoteen vankeutta. Kyseisen luvun 2 §:ssä säädetään törkeästä vahingonteosta, johon syyllistyy, jos vahingonteolla aiheutetaan erittäin suurta taloudellista vahinkoa, rikoksen uhrille tämän olot huomioden erityisen tuntuva vahinkoa tai historiallisesti tai sivistyksellisesti erityisen arvokkaalle omaisuudelle huomattavaa vahinkoa. Vahingonteon on oltava myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeästä vahingonteosta tuomitaan vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Lievästä vahingonteosta säädetään RL 35 luvun 3 §:ssä, jonka mukaan huomioon ottaen vahingon vähäisyys tai muut rikokseen liittyvät seikat, ja kun teko on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, tekijä on tuomittava lievästä vahingonteosta. Lievästä vahingonteosta säädetty rangaistus on sakkoa.

Vahingonteon tekotapoja ovat hävittäminen ja vahingoittaminen. Hävittämisellä tarkoitetaan omaisuuden kokonaan tuhoamista, mihin voidaan rinnastaa sen saattaminen muuten pysyvästi omistajan ulottumattomiin, esimerkiksi omaisuuden heittäminen mereen. Omaisuuden väliaikainen piilottaminen ei sen sijaan olisi vahingontekosäännöksessä tarkoitettua hävittämistä. Vahingoittamisella tarkoitetaan esineen tai muun omaisuuden rikkomista, turmelemista tai likaamista.⁴⁷⁸

---

⁴⁷⁸ HE 66/1988 vp, s. 124.

Lain esitöiden mukaan vahingontekorikossäännöksillä pyritään suojaamaan omaisuutta.⁴⁷⁹ Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että vahingontekorikosten suojeluobjekti on varallisuus⁴⁸⁰, mikä voidaan katsoa osin samaa tarkoittavaksi kuin esitöissä mainittu omaisuus. Vahingonteon kohteella ei kuitenkaan tarvitse olla markkina-arvoa siinä mielessä, että joku muu kuin esineen omistaja olisi halukas maksamaan siitä jotakin. Riittää, että omistajalla on intressiä omistamisen suhteen, ja että se yleisesti tunnustetaan omistaminen arvoiseksi. Siten esimerkiksi valokuvat, jotka eivät ehkä kiinnosta ketään muuta kuin niiden omistajaa, kelpaavat vahingontekorikoksen kohteeksi. Yleisesti tunnustetaan, että tällaiset ja muutkin markkina-arvoa vailla olevat muistoesineet ovat omistamisen arvoisia.⁴⁸¹ Edellä mainitun perusteella katson, että vahingontekorikosten suojeluobjekti on ennemminkin omaisuus kuin varallisuus.

4.8.2 Vainoamisen ja vahingonteon välinen suhde

Vahingonteon toteuttava menettely voi täyttää myös vainoamisen tunnusmerkistön, sillä teko voitaisiin katsoa uhkaamiseksi. Uhkaamista käsittelevässä kappaleessa 2.2 olen esittänyt johtopäätökseni koskien Helsingin käräjäoikeuden ratkaisua t. 18/4188. Tuomiosta tekemiäni tulkintojen mukaan esimerkiksi renkaiden puhkominen olisi vainoamissäännöksessä tarkoitettua uhkaamista. Kyseisessä Helsingin käräjäoikeuden tapauksessa renkaiden puhkomista ei kuitenkaan edes syytetty myös vahingontekona, joten vainoamisen ja vahingonteon välistä suhdetta ei ole ollut tarpeen käsitellä käräjäoikeuden tuomiossa. Mikä tahansa vahingonteon toteuttava menettely ei kuitenkaan täyttäne uhkaamista vainoamissäännöksessä tarkoitettulla tavalla, vaan se on pääteltävä käsillä olevista tosiseikoista. Tutkimusaineistossa usein ei ollut luettu vahingonteon toteuttavaa menettelyä myös osaksi vainoamista syyttäjän laatimassa haastehakemuksessa.⁴⁸² Katson tämän mahdollisesti johtuvan siitä, että omaisuuden vahingoittaminen ja tilanteessa vallinneet olosuhteet eivät olleet sellaiset, että teon voitaisiin katsoa täyttävän uhkaamisen tai siihen rinnastettavan muun tekotavan.

Lievän ja perusmuotoisen vahingonteon rangaistusasteikko on lievempi kuin vainoamiskoksesta. Törkeän vahingonteon rangaistusasteikko sen sijaan on ankarampi kuin vainoamisesta säädetty. Toissijaisuuslausekkeen perusteella törkeä vahingonteko syrjäyttäisi

---

⁴⁷⁹ HE 66/1988 vp, s. 123.

⁴⁸⁰ Viljanen 2018, s. 539.

⁴⁸¹ Viljanen 2018, s. 539–540.

⁴⁸² Helsingin KäO t. 18/7541, s. 1–2 (vainoamista koskeva syytekohta hylättiin); Pohjois-Karjalan KäO t. 19/1038, s. 1–2 (vahingontekoa koskeva syytekohta hylättiin); Varsinais-Suomen KäO t. 18/4889, s. 2.

vainoamisen, mutta koska vahingontekorikosten ja vainoamisen taustalla on eri suojeleobjektit, ei toissijaisuuslauseketta sovelleta törkeäänkään tekemuodon osalta.⁴⁸³ Johtopäätöksenä on, että jos menettely toteuttaa samalla sekä vainoamisen että vahingonteon tunnusmerkistön, on oikeushyväopin perusteella tuomittava molemmista.

4.9 Viestintärauhan rikkominen

4.9.1 Viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistö

Rikoslain 24 luvun 1 a §:ssä (879/2013) säädetyn viestintärauhan rikkomisen mukaan joka häirintätarkoituksessa toistuvasti lähettää viestejä tai soittaa toiselle siten, että teko on omiaan aiheuttamaan tälle huomattavaa häiriötä tai haittaa, on tuomittava viestintärauhan rikkomisesta. Rangaistusasteikoksi on säädetty sakosta enintään kuusi kuukautta vankeutta. Säännöksen tarkoituksena on suojata henkilöitä häiriösoitoilta ja muulta asiattomalta, kiusalliselta tai ei-toivotulta viestinnältä. Ihmisillä on oikeus olla rauhassa yksityisyyteen kohdistuvalta häiritsevältä oikeudettomalta viestinnältä. Viestintärauhan rikkomista koskeva säännös korostaa yksityisyyden ja yksityiselämän suojaa.⁴⁸⁴

Viestejä voidaan lähettää erilaisilla modernin viestintäteknologian tarjoamilla välineillä, esimerkiksi matkapuhelimella tai sähköpostilla. Viesti voi sisältää sanallisen viestin, mutta se voi olla myös kuvaa tai ääntä taikka se voi olla myös tyhjä. Soittaminen voi tapahtua lankapuhelimella, matkapuhelimella tai tietokoneella.⁴⁸⁵ Tavalliset postin välittämät kirjeet eivät täytä viestintärauhan rikkomista, sillä säännöksen soveltaminen edellyttää viestin sähköistä välittämistä.⁴⁸⁶

4.9.2 Vainoamisen ja viestintärauhan rikkomisen välinen suhde

On selvää, että viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistön toteuttava menettely voi toteuttaa myös vainoamisrikoksen tunnusmerkistön yhteydenottamisen osalta. Lain esitöiden mukaan, jos vainoamista on toteutettu häiriösoitoin tai -viestein, on yleensä tarpeen tuomita vain vainoamisesta.⁴⁸⁷ Kaikki viestintärauhan rikkomisen toteuttavat teot eivät kuitenkaan välttämättä ole vainoamisrikoksen täyttävää menettelyä, koska viestintärauhan rikkominen edellyttää abstraktia vaaraa häiriön tai haitan osalta, kun taas vainoamisessa abstraktin

⁴⁸³ Ks. Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 761.

⁴⁸⁴ HE 19/2013 vp, s. 36.

⁴⁸⁵ HE 19/2013 vp, s. 36–37.

⁴⁸⁶ Frände – Wahlberg 2018c, s. 383.

⁴⁸⁷ HE 19/2013 vp, s. 52.

vaaran edellytys kohdistuu pelkoon tai ahdistukseen. Näin ollen teko voi tulla arvioitavaksi viestintärauhan rikkomisena, mikäli vainoamissäännöksen abstraktin vaaran edellytys ei täyty. Analysoimassani oikeuskäytännössä useammassa onkin vainoamisen toissijaiseksi syytteeksi asetettu viestintärauhan rikkominen.⁴⁸⁸

Ratkaisussa KKO 2021:7 korkein oikeus on lausunut, että viestintärauhan rikkomisen ja vainoamisen rangaistavuuden tavoitteet, tapauksen yksityiskohdat ja lainkonkurrenssitilanne kokonaisuutena huomioiden viestintärauhan rikkominen tyhjäntyy tässä tapauksessa vainoamiseen. Korkein oikeus on maininnut yhteiseksi suojeleobjektiksi yksityiselämän.⁴⁸⁹ Perustelullaan korkein oikeus jälleen korostaa lainkonkurrenssipohdinnan tapauskohtaisuutta lausumalla viestintärauhan rikkomisen tyhjäntyvän juuri kyseisessä tapauksessa vainoamiseen. Katson, että kyseessä olisi pikemminkin yleisemmin lainkonkurrenssiin kuuluva käytäntö, eikä niinkään vainoamisen ja viestintärauhan rikkomisen välistä suhdetta kuvaava perustelu. Oikeuslähteiden perusteella se, että viestintärauhan rikkomisesta ei tuomita vainoamisen lisäksi, on pääasiallinen toimintatapa.

Kemi-Tornion käräjäoikeuden tapauksessa syyttäjä vaati tuomiota saman menettelyn osalta sekä vainoamisesta että viestintärauhan rikkomisesta. Tuomioistuin on tuomiossaan lausunut, että viestintärauhan rikkomista koskevan säännöksen suojelema oikeushyvä, rauha, on osin päällekkäistä vainoamisen kriminalisoinnilla suojeltujen oikeushyvien kanssa. Rikosten tunnusmerkistöt peittävät käsillä olevassa tilanteessa toisensa sekä niiden tekotavan että niiden kohteena olleen henkilön osalta. Käräjäoikeus on katsonut, että viestintärauhan rikkomisen taustalla olevat suojeleuintressit tulevat kyseisessä tapauksessa riittävästi huomioiduksi vainoamista koskevan rangaistussäännösten perusteella eikä menettelyä ole tuomittava vainoamisen lisäksi erikseen rangaistusta viestintärauhan rikkomisesta.⁴⁹⁰

Kemi-Tornion käräjäoikeuden tuomio on linjassa lain esitöiden sekä oikeuskirjallisuuden kanssa. *Silvennoisen* ja *Tolvasen* mukaan viestintärauhan rikkomista vastaavat tosiseikat ovat siinä määrin samoja kuin vainoamisessa, että säännösten välillä voi yleensä katsoa

---

⁴⁸⁸ Helsingin KäO t. 18/7541, s. 2 (ei tuomittu vainoamisesta eikä viestintärauhan rikkomisesta, koska oikeudettomuuden vaatimus ei täyttnyt); Oulun KäO t. 18/1576, s. 1–2 (tuomittiin vainoamisen sijasta viestintärauhan rikkomisesta); Oulun KäO t. 19/814 (tuomittiin vainoamisesta); Varsinais-Suomen KäO t. 18/583, s. 1 (tuomittiin vainoamisesta).

⁴⁸⁹ KKO 2021:7, kohdat 15 ja 18–19.

⁴⁹⁰ Kemi-Tornion KäO t. 18/193, s. 7.

vallitsevan lainkonkurrenssisuhteen ja sovellettavaksi tulee vain vainoamisen tunnusmerkistö niissä tapauksissa, jossa teko toteuttaa kummankin tunnusmerkistön.⁴⁹¹ Johtopäätöksenä voidaan siis todeta, että jos menettely toteuttaa viestintärauhan rikkomisen ja vainoamisen tunnusmerkistöt, henkilö tuomitaan pääsääntöisesti ainoastaan vainoamisena. Mikäli vainoamisen tunnusmerkistö ei täyty abstraktin vaaran osalta, voi viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistö kuitenkin täytyä. Mikäli tällainen mahdollisuus on, on tarpeen asettaa syyttäjän laatimaan haastehakemukseen toissijaisena rangaistusvaatimuksena viestintärauhan rikkominen. Kuitenkin vainoamisen osittain epäselvä suojeluobjekti johtaa siihen, että samaan lopputulokseen johtavat perustelut saattavat kuitenkin olla erilaiset, kuten KKO:n ja Kemi-Tornion käräjäoikeuden tuomioita vertaamalla voidaan todeta.

4.10 Vainoaminen Ruotsin lainsäädännössä

Vainoamista koskeva sääntely perustuu eri maissa erilaisille lähtökohdille. Ruotsissa vainoamisen kriminalisointi perustuu jo aiemmin itsenäisesti rangaistavaksi säädettyihin, vainoamisen tekotapoina kyseeseen tuleviin tekoihin.⁴⁹² Ruotsin rikoslaissa (Brottsbalk 1962:700, BrB) on säännös laittomasta vainoamisesta (olaga förföljelse, BrB 4 kap. 4 b §), joka tuli voimaan 1.10.2011.⁴⁹³ Vainoamisen kriminalisoinnilla haluttiin puuttua pitkäkestoiseen ja järjestelmälliseen vainoamiseen. Laiton vainoaminen haluttiin rajata selkeästi, joten säännöksessä on lueteltu rikokset, jotka voivat olla osa laitonta vainoa.⁴⁹⁴

Vainoamiseen voi syyllystyä henkilö, joka vainoaa toista rikollisella teolla, jota arvioidaan 1) pahoinpitelynä tai sen yrityksenä, joka ei ole lievä, 2) laittomana pakottamisena, 3) laittomana uhkauksena, 4) kotirauhan rikkomisena tai laittomana tunkeutumisena, 5) häirintänä, 6) seksuaalisena häirintänä, 7) vahingontekona tai sen yrityksenä, 8) lievänä vahingontekona tai 9) lähestymiskiellon rikkomisena. Näillä teoilla on loukattava toistuvasti henkilön koskemattomuutta. Säädetty rangaistus on enintään neljä vuotta vankeutta.⁴⁹⁵ Vainoamisen

⁴⁹¹ Silvennoinen – Tolvanen 2014, s. 761.

⁴⁹² HE 19/2013 vp, s. 13.

⁴⁹³ Prop. 2010/11:45, s. 1.

⁴⁹⁴ SOU 2008:81, s. 127 ja 130.

⁴⁹⁵ Säännöksen alkuperäinen muoto: Den som förföljer en person genom brottsliga gärningar som utgör 1. misshandel enligt 3 kap. 5 § eller försök till sådant brott som inte är ringa, 2. olaga tvång enligt 4 kap. 4 § förstastycket, 3. olaga hot enligt 4 kap. 5 § förstastycket, 4. hemfridsbrott eller olaga intrång enligt 4 kap. 6 §, 5. ofredande enligt 4 kap. 7 §, 6. sexuellt ofredande enligt 6 kap. 10 §, 7. skadegörelse enligt 12 kap. 1 § eller försök till sådant brott, 8. åverkan enligt 12 kap. 2 § förstastycket, eller 9. överträdelse av kontaktförbud enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud döms, om var och en av gärningarna har utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet, för olaga förföljelse till fängelse i högst fyra år.

tunnusmerkistöön sisällytettiin sellaisia tekoja, jotka tyypillisesti ovat osa vainoamisen kaltaista toimintaa ja joilla suojataan samaa oikeushyvää.⁴⁹⁶

Ruotsin malli, jossa vainoamisen kriminalisointi on sidottu jo aikaisemmin täyttyneeseen toiseen rikokseen, on suomalaiselle rikoslainsäädännölle ja yhtenäisrangaistusjärjestelmälle vieras.⁴⁹⁷ Ruotsissa tällaista säännösmuotoa oli käytetty jo aiemmin BrB 4 luvun 4 a §:ssä koskien törkeää rauhanloukkausta (grov fridskränkning) ja törkeää naisrauhanloukkausta (grov kvinnofridskränkning). Katson, että Suomen malli vainoamisen kriminalisoinnista on toimiva, sillä siinä ei luetella tyhjentävästi vainoamisen tekotapoja. Vainoamista voi toteuttaa monin eri tavoin, ja periaatteessa vain tekijän mielikuviutus on rajana. Lisäksi teknologian kehitys mahdollistaa uusia tapoja kohdistaa vainoa uhriin. Vaikka vainoamisen suhde muihin rikoksiin ei ole aina selvä, katson, että ongelmallisuus tulee ratkaista lainkonkurrenssia ja oikeushyväoppia koskevalla päätelmällä. Koska Ruotsin malli ei ole ennestään tunnettu Suomen rikoslainsäädännössä, olisi vainoamisen kriminalisoiminen sen mukaan ollut haasteellista yleisen rikosoikeuden kannalta. Ruotsissa tällaista ongelmallisuutta ei samalla tavalla ollut, koska mallia oli käytetty jo aiemmin.

---

⁴⁹⁶ Prop. 2010/11:45, s. 68–71.

⁴⁹⁷ HE 19/2013 vp, s. 25.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Vainoamisen tunnusmerkistökijät

Vainoaminen on prosessiluonteinen ja pitkäkestoinen useista osateoista muodostuva kokonaisuus, joka luo uhrille ennakoimattoman ja vapautta rajoittavan tilan. Usein vainoamisessa käytetään useampaa eri tekotapaa. Rikoslain 25 luvun 7 a §:n mukaan vainoamista voidaan tehdä uhkaamalla, seuraamalla, tarkkailemalla, yhteyttä ottamalla ja muilla näihin rinnastettavilla tavoilla. Lisäksi vainoamisen tulee olla toistuvaa, tahallista ja oikeudetonta sekä olla omiaan aiheuttamaan uhrissa pelkoa tai ahdistusta.

Uhkaaminen voi kohdistua vainottuun tai tämän läheiseen ihmiseen, omaisuuteen, maineeseen ja mihin tahansa sellaisiin asioihin, joilla on vainotulle arvoa. Vainoamissäännöksessä tarkoitettua uhkaamista ei kuitenkaan ole laittoman uhkauksen täyttävä uhkaaminen, koska laiton uhkaus syrjäyttää oikeushyväopin ja toissijaisuuslausekkeen perusteella vainoamisen. Tappamisella tai muulla rikoksella uhkaaminen ei siis ole vainoamisessa tarkoitettua uhkaamista. Uhkaamista voi esiintyä suoraan tai epäsuoraan sanallisesti uhkaamalla, mutta myös muuten uhkaavasti menettelemällä, esimerkiksi vahingoittamalla omaisuutta.

Seuraamisella tarkoitetaan sitä, että vainoaja siirtyy sinne, minne uhrikin tai asettuu sellaiseen paikkaan, jonne tietää seurattavan tulevan, ja sitä voi tapahtua niin yksityisellä kuin julkisellakin paikalla. Seuraamista arvioitaessa on otettava huomioon seuraamisen motiivi sekä se, onko kohtaaminen ollut satunnaista tai sattumanvaraista. Satunnainen tai sattumanvarainen kohtaaminen ei ole vainoamissäännöksessä kriminalisoitua seuraamista. Seuraamisen käsite yksilöityy vahvasti fyysiseen seuraamiseen. Tarkkailemisessa olennaista on havaintojen tekeminen ja tiedon kerääminen vainotusta ja tämän tekemisistä. Yksityisen ja julkisen paikan lisäksi tarkkailemista voi tapahtua sosiaalisessa mediassa. Tarkkailemista voidaan toteuttaa aistinvaraisesti tai teknisiä apuvälineitä käyttämällä.

Yhteyden ottaminen voi tapahtua niin sanotusti perinteisin menetelmin eli kasvotusten, soittamalla tai lähettämällä tekstiviestejä, sähköpostia tai kirjeitä. Sosiaalisen median kehittymisen vuoksi ei voida tyhjentävästi luetella sovelluksia, joiden kautta yhteyden ottaminen olisi vainoamisrikoksessa tarkoitettua yhteyden ottamista. Perinteiset sovellukset ovat olleet WhatsApp, Snapchat ja Facebook, mutta oikeustapauksista ilmeni yhteyden ottamista myös

Twitterin ja Playstationin kautta. Myös huomionosoituksina lähetetyt lahjat ovat yhteyden ottamista. Tällaisia lahjoja voivat olla sellaiset esineet, jotka lähettäjän mielestä tuottavat iloa ja osoittavat lähettäjän kiinnostusta vastaanottajalle. Yhteyttä voidaan ottaa suoraan kohteeseen taikka kolmanteen henkilöön taikka julkaisemalla viesti internetissä, jos tekijä on voinut pitää todennäköisenä, että viesti välittyy vainotulle.

Muun rinnastettavan tavan arvioinnissa tulee huomiota kiinnittää siihen, onko teko nimenomaisesti rinnastettavissa johonkin vainoamissäännöksessä mainittuun tekotapaan. Avoimen tekotapatunnusmerkin mukaisen menettelyn tulee olla vakavuudeltaan nimenomaisiin tekotapatunnusmerkkeihin rinnastettavaa. Muuhun rinnastettavaan tapaan sisältyvä teko voi olla vasta kehittymässä tai jo kehittynyt, olennaista on, että teko on rinnastettavissa nimenomaisiin tekotapoihin. Oikeuskäytännöstä voidaan tehdä johtopäätöksiä siitä, mikä on avoimen tekotavan mukaista toimintaa. Tyhjentävää luettelointi on kuitenkin mahdotonta, mikä on avoimuuden tarkoituskin.

Toistuvuus edellyttää sitä, että tekoja on yhtä useampia. Toistuvuuden osalta on huomioitava, että kyse on kolmesta elementistä. Ensimmäkin on huomioitava vainoamisen ajallinen kesto, jolle ei ole määritelty tiettyä aikaa. Toisena tulee huomioida osatekojen määrä, josta ei myöskään voida lausua tiettyä toistuvuuden täyttävää määrää. Viimeisenä huomioitava seikkana voidaan mainita vainoamisen kokonaisuus. Osatekojen on muodostettava sellainen kokonaisuus, joka häiritsee ja hallitsee kohteen elämää. Tekojen laatu on tärkeä tekijä toistuvuutta arvioitaessa, sillä vakavampi teko vaatii vähemmän osatekojen määriä, kuin teko, joka ei ole niin vakava.

Oikeudettomuuden edellytyksellä on monta ulottuvuutta. Oikeudettomuus yhtyy osaltaan teon ajankohtaan, sisältöön ja sävyyn sekä tekojen määrään, motiiviin ja perusteeseen. Nämä elementit ovat osittain päällekkäiset, sillä teon perustetta voidaan arvioida sisällön tai sävyn kautta. Tärkeää arvioinnissa on se, voiko tekijä mieltää tekonsa tahdonvastaiseksi, oli kyse sitten nimenomaisesta kiellosta, tekojensa laadusta tai tapauksen olosuhteista. Aiemmat vainoamistuomiot ja lähestymiskiellot ilmentävät sitä, että tekijän on tullut ymmärtää tekojensa oikeudettomuus.

Lisäksi vainoaminen on rangaistavaa ainoastaan tahallisena. Vainoamisessa edellytetään olosuhdetahallisuutta, joka kohdistuu tekotapaan, toistuvuuteen ja oikeudettomuuteen.

Tahallisuuden ulkopuolelle kuitenkin jää abstrakti vaara, koska vainoamisteon aiheuttama pelko tai ahdistus ei ole seuraus tai olosuhde, vaan rangaistavuuden objektiivinen edellytys. Abstraktin vaaran arvioiminen tapahtuu tapauksen yksityiskohtia kokonaisuutena arvioiden. Olennaista on, että vainoamiskokonaisuus on muodostanut sellaisen vainotun elämää hallitsevan tilan, että se on omiaan aiheuttamaan pelkoa tai ahdistusta. Oikeuskäytäntöä tarkastelemalla voidaan tehdä johtopäätös, että yleisimpiä abstraktin vaaran muodostajia ovat toistuvuus sekä osatekojen määrässä että menettelyn kestossa, toiminnan sävy ja laatu, vastaajan arvaamaton käyttäytyminen ja uhrin erityinen haavoittuvuus esimerkiksi iän perusteella. Menettelyn tulee olla sellaista, että se ”on omiaan” eli tyypillisesti keskimääräisihmisessä aiheuttaa pelkoa tai ahdistusta. Näyttöä konkreettisen seurauksen aiheutumisesta ei siis voida vaatia.

Empiirisellä tutkimusmenetelmällä analysoimistani tuomioista on tehtävissä erilaisia johtopäätöksiä. Uhkaaminen tunnistettiin melko hyvin, mutta jonkin verran esiintyi laittoman uhkauksen toteuttavan rikoksella uhkaamisen sisällyttämistä vainoamiseen. Seuraamisen ja tarkkailemisen ero ei ole selvä, mikä johtaa siihen, että syyttäjät ja tuomioistuimet varmuuden vuoksi käyttävät molempia termejä yksilöimättä kumman tekotavan menettely täyttää. Näin voidaan todeta myös muun rinnastettavan tekotavan osalta, sillä osassa oikeustapauksista oli käytetty muun rinnastettavan tekotavan käsitettä kuitenkin avaamatta, mikä teko olisi avoimen tekotavan mukaista ja/tai mihin tekotapaan se olisi rinnastettavissa. Yhteydenottamisen käsite ja sen ulottuvuus tunnistettiin melko yksiselitteisesti, mistä voidaan päätellä käsitteen olevan selkeä. Tekotavat, esimerkiksi uhkaaminen ja yhteydenottaminen tai seuraaminen ja tarkkaileminen, voivat osittain olla myös päällekkäisiä, jolloin tekotapojen erittelemisen voi olla haastavaa.

Toistuvuus ja sen arvioiminen olivat selvästi osaltaan riippuvaisia tulkitsijan subjektiivisesta käsityksestä siitä, millainen ajanjakso on pitkä ja millainen lyhyt. Tuomioita vertaamalla voidaan havaita selkeitä eroja toistuvuuden määrittämisen osalta. Ei kuitenkaan niin, että toisessa tapauksessa olisi jäänyt tuomitsematta toistuvuuden vuoksi verrattuna toiseen samankaltaiseen tapaukseen. Eroavaisuus ilmenee lähinnä siinä, arvioitiinko teko aika lyhyehköksi vai pitkäksi. Eräässä tuomiossa 9 kuukauden teko aika arvioitiin lyhyehköksi, kun taas toisen käräjäoikeuden antamassa tuomiossa 1,5 kuukauden tekoajan arvioitiin olevan pitkä. Ero toistuvuuden ja tekoajan pituuden arvioinnin osalta on siis huomattava, mikä voi olla ongelmallista yhdenvertaisuuden kannalta eri tuomioistuinten välillä.

Tahallisuuden osalta oikeustapauksissa olosuhdetahallisuus kohdistettiin myös abstraktiin vaaraan, minkä katsoin ongelmalliseksi abstraktin vaaran luonteen ja oikeuskirjallisuudessa lausutun perusteella. Tekijän on kuitenkin oltava tietoinen seikoista, joiden perusteella päätellään, onko teko ollut omiaan aiheuttamaan pelkoa tai ahdistusta. Tekijän on siis oltava tietoinen esimerkiksi tekotavasta, -paikasta, -ajasta ja -välineestä. Analysoimissani tuomioissa tuomioistuimet eivät useinkaan lausuneet tahallisuudesta. Kun tahallisuuteen otettiin kantaa, se usein asetettiin olosuhdetahallisuuden alarajaan eli todennäköisyystahallisuuteen.

Tutkielmassa perustelen tämän näkökulman ongelmallisuutta. Koska konkreettista seurausta ei edellytetä, on ongelmallista, jos tekijän olisi kuitenkin tullut mieltää varsin todennäköiseksi tällaisen seurauksen aiheutuminen uhrille. Siten olosuhdetahallisuuden ulottuminen abstraktin vaaran edellytykseen ei ole toimiva, vaan abstrakti vaara on rangaistavuuden objektiivinen edellytys. Erittäin ongelmallista on, jos tuomio hylätään sillä perusteella, ettei ole esitetty näyttöä seurauksen aiheutumisesta, koska tällaista näyttöä ei todellisuudessa tarvitse esittää abstraktin vaaran luonteen vuoksi.

Oikeudettomuuden ja abstraktin vaaran osalta tuomioista ei noussut esille huomattavia eroavaisuuksia. Näiden edellytysten osalta oli kuitenkin havaittavissa, että tuomioistuimet eivät aina tuomioissaan eritelleet perusteita edellytyksen täyttymiselle, vaan päätyivät toteamaan edellytyksen täytyvän. Lisäksi abstraktin vaaran osalta tuomioistuimet eivät useinkaan eritelleet oliko teko ollut omiaan aiheuttamaan tai aiheuttanut pelkoa vai ahdistusta, vaan käyttivät ja/tai- ilmaisuja. Johtopäätöksenä olen todennut, että tällaisten ilmaisujen käyttäminen ja lausumatta jättäminen voi olla osaltaan epävarmuutta käsitteen sisällöstä, mutta myös prosessuaalinen ja resursseihin liittyvä valinta. Tällainen menettely kuitenkin voinee vaarantaa oikeusvarmuutta ja -turvaa. Analysoimani tuomiot myös osoittavat vaaraa yhdenmukaisuuden toteutumisessa, kun vainoamisrikoksen käsitteiden sisältö on tuomioistuimille epäselvä, esimerkiksi tahallisuuden, toistuvuuden ja joidenkin tekotapojen osalta.

5.2 Vainoamisen suhde toisiin rikoksiin

Vainoamiseen liittyvät lainkonkurrenssikysymykset ratkaistaan säännöksillä suojeltavien oikeushyvien sekä vainoamissäännökseen sisällytetyn toissijaisuuslausekkeen perusteella. Olennaista on selvittää muiden sovellettavaksi tulevien rikosnimikkeiden rangaistusasteikot ja verrata niitä vainoamisen rangaistusasteikkoon sekä hahmottaa niillä suojatut oikeushyvät ja verrata niitä vainoamisen suojeleintresseihin. Jos suojeltava oikeushyvä on eri kuin

vainoamisessa, on teko tuomittava sekä vainoamisena että toisena rikoksena rangaistusasteikosta huolimatta. Jos taas suojeltava oikeushyvä on sama kuin vainoamisessa ja rangaistusasteikko on yhtä ankara tai ankarampi kuin vainoamisessa, syrjäyttää toinen rikosnimike vainoamisen. Tällöin teko on rangaistava ainoastaan toisena rikoksena.

Johtopäätöksenä esitän, että jos vainoamisen toteuttava menettely samalla täyttää kotirauhan rikkomisen, kunnianloukkauksen, lähestymiskiellon rikkomisen, pahoinpitelyn, salakuuntelun tai -katselun tai vahingonteon tunnusmerkistön, on toissijaisuuslausekkeesta huolimatta tekijä tuomittava sekä vainoamisesta että toisesta rikoksesta, koska niillä suojellaan eri oikeushyviä. Laittomalla uhkauksella suojellaan samaa oikeushyvää, vapautta, kuin vainoamisella, joten laitton uhkaus syrjäyttää vainoamisen, ja teko tuomitaan ainoastaan laittomana uhkauksena.

Viestintärauhan rikkomisen osalta sen toteuttavat tosiseikat ovat siinä määrin samoja kuin vainoamisessa, että teko on tarpeen tuomita ainoastaan vainoamisena. Lainkonkurrenssikysymykset on kuitenkin KKO:n ratkaisujen perusteella ratkaistava tapauskohtaisesti, eivätkä edellä mainitut tulkinnat ole ehdottomia. Lainkonkurrenssin osalta analysoimassani oikeuskäytännössä ei lausuttu paljoakaan. Tuomiot olivat kuitenkin pitkälti yhteneväisiä vainoamisen suhteesta toisiin rikoksiin tekemieni johtopäätösten kanssa. Useamman rikosnimikkeen kohdalla olisi kuitenkin ollut mahdollista tuomita lisäksi vainoamisesta, mutta näin ei ollut menetelty. Lainkonkurrenssia koskeva tutkimus on tarpeellista, jotta tietoisuus lainkonkurrenssikysymysten ratkaisemisesta ja rikosten välisistä suhteista lisääntyä.

LIITTEET

Liite 1: Taulukossa 1 esiintyvien tuomioiden diaarinumerot

- 1 Turun hovioikeus 29.11.2018 t. 152819
- 2 Helsingin käräjäoikeus t. 18/4188
- 3 Helsingin käräjäoikeus t. 18/6984
- 4 Helsingin käräjäoikeus t. 18/8057
- 5 Helsingin käräjäoikeus t. 18/10539
- 6 Kainuun käräjäoikeus t. 18/114
- 7 Kainuun käräjäoikeus t. 18/139
- 8 Kanta-Hämeen käräjäoikeus t. 18/847
- 9 Kanta-Hämeen käräjäoikeus t. 18/891
- 10 Kemi-Tornion käräjäoikeus t. 18/193
- 11 Lapin käräjäoikeus t. 18/1077
- 12 Lapin käräjäoikeus t. 19/39
- 13 Oulun käräjäoikeus t. 19/814
- 14 Oulun käräjäoikeus t. 19/1450
- 15 Oulun käräjäoikeus t. 19/1467
- 16 Pohjois-Karjalan käräjäoikeus t. 17/1119
- 17 Pohjois-Karjalan käräjäoikeus t. 19/577
- 18 Pohjois-Karjalan käräjäoikeus t. 19/1038
- 19 Varsinais-Suomen käräjäoikeus t. 18/538
- 20 Varsinais-Suomen käräjäoikeus t. 18/2406
- 21 Varsinais-Suomen käräjäoikeus t. 18/2854
- 22 Varsinais-Suomen käräjäoikeus t. 18/4889
- 23 Varsinais-Suomen käräjäoikeus t. 18/5637
- 24 Ylivieska-Raahen käräjäoikeus t. 18/73